

Regeringens proposition

1981/82:148

om åtgärder för tekoindustrin, m.m.;

beslutad den 24 februari 1982.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för de åtgärder och det ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

BJÖRN MOLIN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag om inriktning av de fortsatta statliga åtgärderna på tekoområdet. En ökad satsning på effektivitetshöjande åtgärder förordas. I detta syfte föreslås ytterligare 15 milj. kr. för branschfrämjande åtgärder och rationaliseringslån. Vidare föreslås för särskilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder för närmast berörda regioner 15 milj. kr.

Förslag lämnas till lag om ursprungsmärkning för kläder. Åtgärder föreslås för att åstadkomma en förbättrad kontroll av befintliga importbegränsningar från lågprisländer. Vidare behandlas vissa frågor rörande skinnkonfektions-, lädersko- och gummistövelindustrierna.

I propositionen föreslås en viss effektivisering av den statliga samordnings- och samrådsorganisationen inom tekoområdet.

HANDELSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-02-24

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsråden Molin, Eliasson och Åsling

Proposition om åtgärder för tekoindustrin, m.m.

Statsråden Molin, Eliasson och Åsling anmäler sina förslag. Anförandena redovisas i underprotokollen för handels-, arbetsmarknads- resp. industri-departementet.

Statsrådet Molin hemställer att regeringen i en proposition förelägger riksdagen vad han och statsråden Eliasson och Åsling har anfört för de åtgärder och det ändamål de har hemställt om.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad här har anförts för de åtgärder eller det ändamål som föredragandena har hemställt om.

Regeringen beslutar att de anföranden och förslag som redovisas i underprotokollen skall bifogas propositionen som bilagorna 1-3.

HANDELSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-02-24

Föredragande: statsrådet Molin

Anmälan till proposition om åtgärder för tekoindustrin, m.m.

1. Inledning

Riksdagen beslöt våren 1979 om inriktningen av de statliga åtgärderna för tekoindustrin under perioden 1979/80 - 1981/82 (prop. 1978/79:145, NU 1978/79:48, rskr 1978/79:390). Beslutet innebar i fråga om en långsiktig plan på tekoområdet att erforderligt planerings- och utredningsarbete borde överlåtas åt de ansvariga organen, dvs. tekodelegationen och närmast berörda myndigheter.

Med anledning av riksdagens beslut uppdrog regeringen i juli 1979 åt överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och statens industriverk (SIND) att inom ramen för sina respektive ansvarsområden utreda och lämna underlag till regeringen för den fortsatta långsiktiga planeringen av de statliga åtgärderna för tekoindustrin. Regeringen uppdrog åt tekodelegationen att samordna detta myndigheternas arbete.

Rapporter har lämnats till regeringen av ÖEF bl.a. den 1 september 1981, den 7 september 1981 och den 24 februari 1982, av AMS den 10 september 1981 och av SIND den 4 september 1981. Tekodelegationen har den 8 oktober 1981 lämnat synpunkter på myndigheternas rapporter i september 1981 samt härutöver redovisat vissa egna förslag.

Riksdagens beslut om tekopolitiken våren 1979 innebar bl.a. att riksdagen av regeringen begärde förslag till ursprungsmärkning av kläder. Med anledning härav uppdrog regeringen i december 1979 åt en särskild utredare att utreda frågan. Förslag till lag om ursprungsmärkning av kläder lämnades i september 1981 i betänkandet (Ds H 1981:1) Ursprungsmärkning av kläder. Betänkandet har remissbehandlats.

Med anledning av uppdrag som gavs av regeringen i juli 1979 lämnade

tekodelegationen i december 1980 en rapport om skinn- och läderindustrins framtida dimensionering.

Tekodelegationen har vidare i oktober 1981 överlämnat en skrivelse rörande utrikeshandeln och handelspolitiken med yttrande från kommerskollegium (KK) till delegationen i frågan.

1978 års försvarskommitté har i sitt slutbetänkande (Ds Fö 1981:14) Totalförsvaret 1982/87 lämnat förslag om försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet.

Härutöver har synpunkter och förslag om åtgärder på beklädnadsområdet lämnats av bl.a. Beklädnadsarbetarnas förbund, Svensk industriförening, Svenska skofabrikantföreningen, Sveriges textil- och konfektionsindustriförbund, Textilrådet/Konfektionsindustriföreningen samt representanter för kommuner och länsmyndigheter.

2. Föredragandens överväganden

2.1 Genomförda utredningsuppdrag

2.1.1 ÖEF

Behov och möjlig produktion av tekovaror i en krissituation

Riksdagen beslöt hösten 1977 och våren 1979 om målen för försörjningsberedskapen på tekoområdet (prop. 1977/78:42, FöU 1977/78:5, rskr 1977/78:81 och NU 1977/78:41, rskr 1977/78:172 samt prop. 1978/79:145, NU 1978/79:48, rskr 1978/79:390). Målet för den produktionskapacitet som erfordras av försörjningsberedskapsskäl ändrades genom beslut av riksdagen våren 1981 till riktmärke (prop. 1980/81:100 bil. 14, NU 1980/81:47, rskr 1980/81:279).

ÖEF:s planering grundas på dessa riksdagsbeslut. Detta innebär att behovet av produktion beräknas med utgångspunkt från bl. a. följande planeringsnormer.

- En försörjningsuthållighet svarande mot en avspärrningssituation på ca ett år följd av en efterkristid på ca två år.
- En försörjningsstandard som för tyngre plagg bestäms av en s.k. krisgarderob (ett minimum för garderobsinnehav) och för lättare plagg uttrycks som ett tillförselbehov.
- En krisimport om 25 % av den årliga genomsnittliga importen åren 1974-1976.
- Antaganden om att skiftgången kan ökas i en krissituation.

ÖEF har i rapport den 24 februari 1982 redovisat den produktion som bedöms vara möjlig inom den befintliga svenska tekoindustrin samt produktionsbehovet i kris. Antagandet om krisimport har därvid beräknats med utgångspunkt från dels gällande planeringsnormer avseende krisimporten, dels mer aktuella importsiffror.

Behov av produktion och möjlig produktion under en treårig krisituation redovisas i följande tabell.

Varuområde	Produktionsbehov vid krisimport motsv. 25 % av genomsnittsimporten		Möjlig produktion febr. 1982
	1974-76	importen år 1979	
<i>Kläder (milj. st./par)</i>			
Tung konfektion	50-55	45-50	50-55
Lätt konfektion	70-75	70-75	65-70
Strumpor, strumpbyxor	160-170	145-155	150-160
Mössor, vantar	20-25	15-20	20-25
Arbetshandskar	10-15	10-15	1-5
<i>Väv (milj. m²)</i>			
Egentlig väv	115-125	105-115	180-190
Trikäväv	60-70	55-65	85-95 ^{a)}
<i>Garn och tråd (1 000 ton)</i>			
Kam- och kardgarn	37-39	35-37	38-40
Bomullsgarn	27-29	22-24	21-23
Ändlösa garner	12,3-13,7	9,2-9,6	4,5-5,5
Övriga garner	6,0-6,2	5,6-5,8	6-7
Sytråd (även för skottill verkning)	1,2-1,3	- ^{b)}	- ^{b)}

^{a)} Gäller endast trikäväv som kan framställas av inhemska garner.

^{b)} Kapacitet motsvarande behovet av råsytråd finns inom landet.

Försörjningsberedskapsläget i februari 1982 sammanfattas av ÖEF på följande sätt.

- Maskinkapaciteten för produktion av plagg är i stort sett tillräcklig för att försörjningsmålet skall kunna uppnås, med undantag för produktionen av arbetshandskar och lätt konfektion.
- Maskinkapaciteten för produktion av egentlig väv och trikäväv överskrider behovet.
- Maskinkapaciteten för produktion av kam- och kardgarn samt bomullsgarn motsvarar i stort sett behovet medan ändlösa beklädnadsgarner, sytråd och skosytråd måste lagras, liksom vissa garner för produktion av teknisk textil.

ÖEF framhåller att det är tveksamt om utbildad arbetskraft kommer att finnas tillgänglig för att den i en krisituation förutsatta skiftuppgången skall kunna genomföras. ÖEF anmäler att denna fråga nu närmare studeras och att ett förbättrat underlag bör kunna föreligga i höst.

ÖEF anmäler i rapporten i februari 1982 att av den investeringsram på 210 milj.kr. som försvarskommittén har föreslagit för budgetåret 1982/83 bedöms inom ett någorlunda balanserat ekonomiskt försvar 76 milj.kr. kunna avdelas till programmet Beklädnad m.m. En erforderlig medelstillelse för att tillgodose statsmakternas mål för försörjningsberedskapen har i anslagsframställningen för budgetåret 1982/83 uppgivits till 140 milj.kr.

En medelstillelse av 76 milj.kr. per år fr.o.m. budgetåret 1982/83 kommer enligt ÖEF:s bedömning att innebära att - under förutsättning att den föreslagna nya låneformen införs - gjorda bindningar till försörjningsviktig industri kan fullföljas, varigenom den från försörjningssynpunkt mest prioriterade produktionskapaciteten - inom grundtextil industri samt läder- och skoindustrin - kan bibehållas, åtminstone under planeringsperioden 1982/87.

2.1.2 AMS

AMS har, i enlighet med regeringens uppdrag i juli 1979, överlämnat en rapport till regeringen som ett underlag för den långsiktiga planeringen av de statliga åtgärderna på tekoområdet. Rapporten, som senare av chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer att redovisas utförligare, beskriver bl.a. utvecklingen av sysselsättningen inom tekoindustrin, antalet lediga platser, antalet sökande, inkomna varsel om uppsägningar samt beviljat äldrestöd till tekoindustrin.

Sysselsättningsnedgången inom tekoindustrin fortsätter. Detta illustreras bl.a. av att antalet medlemmar i beklädnadsarbetarförbundets arbetslöshetskassa fortsätter att minska för att vid halvårsskiftet 1981 uppgå till 36 800. Den största nedgången sker inom konfektionsindustrin.

Sysselsättningen inom tekoindustrin är i hög grad koncentrerad till Älvsborgs län. Det är fler kvinnor än män som är anställda inom tekoindustrin samtidigt som genomsnittsåldern är något högre i tekoindustrin än inom tillverkningsindustrin totalt.

2.1.3. SIND

SIND har i två rapporter (SIND PM 1981:12 och 13) TEKO 81 lämnat underlag för den fortsatta långsiktiga planeringen av de statliga åtgärderna för tekoindustrin.

Vissa studier har genomförts.

Reexporten av konfektionsvaror har kartlagts. Med reexport avses varor som importeras och därefter exporteras utan nämnvärd vidarebearbetning i Sverige. Närmare en fjärdedel av konfektionsexporten utgörs enligt studien av reexporterade varor. Nettoexporten av konfektionsvaror - då reexporten räknats bort - anges för år 1980 ha varit 35 % av produktionen. Den totala

exporten av konfektionsvaror var 45 % av produktionen. Även nettoimporten, dvs. importen exkl. det som importeras för att reexporteras, har beräknats och anges år 1980 ha varit 75 % av tillförseln, vilket skall jämföras med den totala importen, som var 79 % av tillförseln.

Vidare har tekoproduktionens storlek i Sverige jämförts med den i vissa andra länder i syfte att försöka urskilja faktorer som kan vara bestämmande för ett lands självförsörjningsgrad. I en annan studie redovisas en samhälls-ekonomisk analys avseende de företag som tillverkar kostymer, kavajer och överrockar, dvs. tung herrkonfektion. Branschen utgör närmare 15 % av konfektionsindustrin. Enligt beräkningar som gjorts för vart och ett av de ingående företagen ger samtliga ett högre samhällsekonomiskt bidrag om de fortsätter sin drift än om de läggs ned. Utfallet vid nedläggning beräknas på kort sikt innebära en finansiell försämring för såväl staten som kommunerna, företagen och de anställda. På litet längre sikt anges en viss statsfinansiell förbättring vid nedläggning jämfört med fortsatt drift medan utfallet för kommuner, företag och anställda även fortsättningsvis innebär en försämring.

SIND har utarbetat prognoser för tekoindustrins utveckling med uppdelning på en kortsiktsbedömning avseende åren 1981-1982 och en långsiktig utblick mot år 1990. För 1982 förutses produktionsnedgången, som var förhållandevis stor under år 1981, fortsätta i något minskad takt. För den långsiktiga framtidsbedömningen har SIND förutsatt att en sådan allmän-ekonomisk politik förs att priserna ökar långsammare i Sverige än i utlandet. Enligt en annan förutsättning skall i stort sett oförändrade handelspolitiska åtaganden gälla. Vidare har förutsatts att det s.k. äldrestödet till tekoindustrin successivt avvecklas. Ett allmänt förbättrat kostnadsläge antas något stärka positionen för svensk tekoindustri. Trots detta förutsätter SIND att andelen på hemmamarknaden fortsätter att minska. På exportmarknaderna räknar SIND med fortsatt expansion för svensk tekoindustri men i något lägre takt än tidigare. Dessa bedömningar innebär att tekoproduktionen beräknas minska endast obetydligt under perioden 1980-90. Bedömningen innebär att den utveckling med ofta ganska kraftig produktionsnedgång som rått på tekoområdet sedan lång tid nu skulle ersättas av mer stabila förhållanden. Den förutsatta avvecklingen av äldrestödet har av SIND antagits innebära en snabbare produktivitetsutveckling än tidigare. Sysselsättningen inom tekoindustrin väntas därför fortsätta att minska men inte lika snabbt som under tidigare perioder. Samtidigt väntas rörligheten mellan tekoindustrin och andra industrigrenar öka, vilket tillsammans med minskningar på grund av ålderspensionering enligt SIND medför ett tämligen omfattande behov av nyrekrytering till tekoindustrin.

SIND har även lämnat förslag i fråga om utformningen av den statliga tekopolitiken. Därvid ifrågasätter SIND om det är ekonomiskt och politiskt möjligt att genomföra de åtgärder som krävs för att de av statsmakterna uttalade målen för tekopolitiken skall uppnås. Bortsett från detta anser

SIND att det varken ur försörjnings-, sysselsättnings-, regional- eller industripolitisk synvinkel är nödvändigt eller ändamålsenligt att definiera målen för tekopolitiken i termer av 1978 års produktionsvolym eller en 30-procentig andel av tillförseln till hemmamarknaden. Verket föreslår att målen formuleras så att ett bättre samband erhålls mellan förväntade resultat och de medel som statsmakterna ställer till förfogande. Det är vidare enligt SIND angeläget att såväl mål som medel utformas så att de står i samklang med varandra och inte drar åt olika håll.

SIND föreslår för sin del att insatserna utformas med en mer konsekvent inriktning mot att bevara och utveckla de mest livskraftiga delarna av tekoindustrin. Syftet bör alltså vara att här som inom andra delar av industin främja tillkomsten och utvecklingen av effektiva och konkurrenskraftiga företag. Detta kräver i första hand förstärkta industripolitiska insatser. Kraftfulla satsningar behöver göras på produktutveckling, teknisk förnyelse och marknadsföring.

En rimligt uthållig försörjningsberedskap torde även fortsättningsvis kunna erhållas inom ramen för nuvarande resursinsatser. Stödet bör därvid, när det riktas direkt till industrin, underlätta effektivitetshöjande investeringar.

Det sysselsättningspolitiska stödet bör enligt SIND utformas så att det underlättar en nödvändig omstrukturering av branschen. Sysselsättningsfrågan är inte ett tekoproblem - lösningarna måste i stor utsträckning sökas utanför branschen. Arbetet måste inriktas på att söka och skapa sysselsättningstillfällen inom andra verksamhetsområden. Det nuvarande äldrestödet bör därför successivt avskaffas. Genom detta stöd har enligt SIND den omställning till en konkurrenskraftig industrigren som är en grund för trygg sysselsättning på sikt fördröjts. SIND föreslår att en omvandling av sysselsättningsstödet till ett mer rörlighetsstimulerande medel prövas, t.ex. genom att ersättning ges till arbetsgivare som anställer äldre personal som friställs från tekoföretag. Det regionalpolitiska stödet till av tekoindustrier dominerade områden kan enligt SIND eventuellt också behövas intensifieras.

SIND erinrar om att verket i annat sammanhang har föreslagit en tidsbegränsad sänkning av socialförsäkringsavgifterna med 5-10% för att öka den svenska industrins konkurrenskraft. En sådan åtgärd skulle för större delen av tekoföretagen betyda en betydligt förbättrad konkurrenssituation.

SIND är medvetet om att tekobranschen f.n. befinner sig i ett mycket kritiskt läge. En snabb avveckling av t.ex. äldrestödet skulle i denna situation sannolikt leda till en omfattande och okontrollerad nedläggning av företag med stora sysselsättningsproblem och samhällsekonomiska förluster som följd. SIND föreslår att rådrum skapas genom något slag av gränsskydd medan den av verket förordade förändringen av tekopolitiken genomförs. Överläggningar inom ramen för ingångna internationella avtal bör upptas

med dominerande importländer om ett förstärkt gränsskydd. Det borde enligt SIND inte vara orimligt att få förståelse för en sådan åtgärd mot bakgrund av tekoindustrins pressade läge, om det från svensk sida samtidigt klart deklarerats att syftet är att underlätta en fortsatt strukturanpassning samt att restriktionerna begränsas till viss tid under vilken nuvarande produktivets- och omställningshämmande stöd till branschen avvecklas.

2.1.4 Tekodelegationen

Bedömning av branschens utveckling

Tekodelegationen ifrågasätter SIND:s bedömning att tekoindustrins produktionsvolym skulle minska med endast 0,1 % per år under perioden 1980-1990. Enligt delegationen är detta inte förenligt med den pessimistiska bedömning beträffande utvecklingen under de två närmaste åren vilken bedöms komma att medföra ett bortfall av produktionskapacitet. Delegationen anser det inte vara rimligt att räkna med att kapaciteten skulle återvinnas under resten av decenniet så att den långsiktiga prognosen skulle besannas. Minskningen av produktionsvolymen mellan åren 1980 och 1990 blir därför enligt delegationen betydligt större än vad SIND kommit fram till.

Mål för tekopolitiken

Tekodelegationen anför att statsmakernas beslut våren 1981, som bl.a. innebar att målet för försörjningsberedskapen och målet om ett upprätthållande av 1978 års produktionsvolym ändrades till riktmärken, har medfört osäkerhet inom industrin om de framtida villkoren för den fortsatta tekopolitiken och ökat svårigheten i myndigheternas planeringsarbete. Delegationen framhåller med hänsyn härtill att det för det fortsatta långsiktiga planeringsarbetet är nödvändigt med en av riksdagen preciserad målsättning som utgår från en totalbedömning av vad man från samhällets sida vill uppnå.

Förslag till åtgärder

Mot bakgrund av att tekoindustrin enligt samstämmiga bedömningar befinner sig i ett allvarligt krisläge som kan leda till omfattande och okontrollerad nedläggning av företag föreslår delegationen att vissa åtgärder vidtas på kort sikt. Åtgärderna har som utgångspunkt att förbättra branschens relativa kostnadsläge.

Delegationens förslag till åtgärder på *kort sikt* innebär att - äldrestödet under perioden från den 1 december 1981 till den 1 juli 1982 omformas så att det utgår med 15 % av ett bidragsunderlag som beräknas

på samma sätt som för äldrestödet. Den extra kostnaden för ett sådant bidrag kan beräknas till ca 80 milj. kr.

I ett särskilt yttrande som fogats till skrivelsen framhåller Beklädnadsarbetarnas förbunds representant i delegationen att någon tillfällig höjning av äldrestödet inte bör ske utan att ett belopp motsvarande den föreslagna tillfälliga höjningen av äldrestödet bör ställas till myndigheternas förfogande för att under denna period rekonstruera företag i kris och ge dessa överlevnadsmöjligheter. Vidare bör äldrestödet utgå oförändrat under innevarande budgetår och besked snarast lämnas om äldrestödet skall utgå oreducerat under en treårsperiod.

- anslaget till ÖEF för försörjningsberedskapslån och avskrivningslån ökas under innevarande budgetår med 40 milj. kr.
- anslaget till SIND:s branschprogram och avskrivningslån höjs under innevarande budgetår med sammanlagt 25 milj. kr.
- importen från lågprisländerna, mot bakgrund av den ökade andelen under första halvåret 1981, snarast ytterligare begränsas
- det nuvarande begränsningssystemet snarast effektiviseras, bl.a. genom ökade resurser för kontroll till tullverket och kommerskollegium och att en översyn görs av hemtagningssystemet
- överläggningar snarast kommer till stånd med EG-kommissionen och EFTA-länderna om handelspolitiken och kontrollsystemen på tekoområdet.

Sedan ett preciserat mål för den *långsiktiga* tekopolitiken lagts fast behövs enligt delegationen en ökad inriktning på en effektivisering och rationalisering av tekoindustrin för att på sikt möjliggöra en minskning av driftstödet. Delegationen hänvisar till tidigare förslag om införande av en låneform benämnd kapacitets- och utvecklingslån och om en väsentligt ökad satsning på SIND:s branschprogram. Åtgärdsprogrammen bör vara långsiktiga med fastlagda beloppsramar, t.ex. genom rullande treårsprogram. Äldrestödet bör bibehållas på 1980/81 års nivå.

På det handelspolitiska området hänvisas till tidigare förslag om en effektivisering av nuvarande begränsningssystem bl.a. genom

- en översyn av varutäckningen i begränsningsavtalen
- en effektivisering av nuvarande begränsningssystem
- ett övertagande av Sverige av administrationen av begränsningarna om handhavandet av exportkvoteringarna i exportländerna inte är tillfredsställande.

2.2 Branscutvecklingen

Antalet sysselsatta inom tekoindustrin, som år 1960 uppgick till 94 000 personer och år 1970 till 67 500 personer, hade år 1980 minskat till ca 35 000 personer enligt uppgifter som SIND redovisat i sin rapportering i september

1981. SIND bedömer att en ytterligare minskning till en nivå av ca 33 000 personer har skett år 1981. Antalet arbetsställen är ca 700.

Utvecklingen inom tekoindustrin åren 1979 och 1980 kännetecknades av en viss stabilisering. Produktionsminskningen upphörde i stort sett inom branschen som helhet under år 1979 och var inte särskilt stor under det följande året. Sysselsättningsnedgången var också väsentligt mindre under dessa år jämfört med tidigare. Det något förbättrade läget under dessa år sammanhänger med en ökad efterfrågan på hemmamarknaden samt framgångar för exporten på konfektionssidan. Däremot innebar utvecklingen under åren 1979 och 1980 ingen förändring av de långsiktiga utvecklingstendenserna. Sålunda fortsatte importen att tränga tillbaka den svenska tekoindustrin på dess hemmamarknad.

För tekoindustrin innebar utvecklingen under år 1981 en markant försämring. Under årets tre första kvartal minskade produktionen avsevärt jämfört med samma period föregående år inom såväl textil- som konfektionsindustrin - nedgångar med 10 resp. 8 %. Vikande efterfrågan på hemmamarknaden och minskningar på exportmarknaden låg bakom denna utveckling. Importandelen på den svenska marknaden synes däremot inte ha ökat under årets tre första kvartal. En enkätundersökning som genomfördes i oktober 1981 för att bl.a. informera tekobranschrådet om utvecklingen indikerar fortsatt nedgång i produktion och sysselsättning inom konfektionsindustrin under första halvåret 1982. Också konjunkturinstitutets barometerundersökning i december 1981 pekar på fortsatt nedgång under första halvåret i år. Enligt undersökningen räknar företagen med en klar produktionsminskning och en betydande, fortsatt minskning i antalet anställda under första halvåret.

Sedan hösten 1981 visar också arbetsmarknadsstatistiken på en väsentlig försämring på tekoområdet. Arbetslösheten har ökat medan antalet kvarstående lediga platser minskat. Framför allt har varslen ökat avsevärt och låg mot slutet av år 1981 på ungefär samma höga relativa nivå som under åren 1977 och 1978.

2.3. Inriktning av tekopolitiken

Tekoindustrin i Sverige sysselsatte år 1981 ca 33 000 personer i ungefär 700 företag. Bl.a. den solidariska lönepolitiken har medfört en snabb strukturomvandling av den svenska industrin. Detta gäller i hög grad tekoindustrin. Samtidigt har konkurrensen från utlandet påskyndat denna utveckling.

De nya ekonomiska förutsättningarna har inte hindrat att svenska företag i tekobranschen har haft stor framgång, inte minst gäller det den konkurrensutsatta marknaden i Västeuropa. Den svenska tekoexporten uppgick år 1981 till ca 3 miljarder kr. Denna export gick huvudsakligen till EG- och EFTA-marknaderna.

Möjligheterna att behålla en livskraftig tekoindustri i Sverige är goda.

Framgångsrikast är företag som funnit en egen sektor där exempelvis kvalitet och moderiktighet i kombination med offensiva marknadsåtgärder nått resultat. Inom dessa sektorer har företagen i hård konkurrens från andra europeiska och nordamerikanska företag och importen från vissa u-länder lyckats hävda sig väl både på hemma- och exportmarknaderna.

Av den svenska tekoimporten som år 1981 uppgick till ca 10 miljarder kr, kom omkring två tredjedelar från EG- och EFTA-länderna samt USA, dvs. i huvudsak från länder med ett kostnadsläge som är jämförbart med det svenska. Den övriga importen härrörde sig huvudsakligen från länder i Sydostasien. För dessa och vissa andra länder gäller särskilda importbegränsningar på den svenska marknaden.

Det är ett starkt konsumentintresse att den svenska marknaden erbjuder ett stort och variationsrikt sortiment. Det bör gälla såväl priser som kvalitet. I en väl fungerande marknadsekonomi bör det ytterst vara konsumenten som styr utbudet. Det är rimligt att konsumenterna även får en möjlighet att vid köpet informeras om varans geografiska ursprung.

För den internationella tekohandeln finns ett avtal som i praktiken reglerar varuutbytet mellan i- och u-länder. Detta avtal vars syfte bl.a. är att undvika en protektionistisk väg mot tekoimporten från u-länderna, har utgjort grunden för den svenska regleringen av lågprisimporten. Denna reglering har varit nödvändig bl.a. för att skapa utrymme för en socialt acceptabel strukturomvandling. Begränsningar av den fria handeln medför emellertid vissa kostnader för konsumenterna.

Av ÖEF:s rapport i februari 1982, vilken redovisats i det föregående, framgår att riktmärkena som uppställts av statsmakterna för försörjningsberedskapen på tekoområdet i stort är uppfyllda. Huvudsyftet med regeringens tekopolitik är att trygga försörjningen med tekovaror i händelse av krig eller avspärning. Värdet av denna beredskap ligger främst i ett starkt näringsliv. Det är därför regeringen tillmäter såväl den allmän-ekonomiska politiken som offensiva åtgärder av typ produktutveckling och marknadsföring särskild betydelse.

Efter samråd med cheferna för arbetsmarknads- och industridepartementen avser jag i det följande först redovisa vissa allmänna principer för statliga insatser till enskilda industribranscher. Jag övergår därefter till att behandla de särskilda mål/riktmärken som riksdagen har beslutat om för tekoindustrin och lägger vidare fram vissa förslag i fråga om tekstödets inriktning och omfattning.

2.3.1 Allmänt om statliga åtgärder för särskilda branscher

Fastställande av mål och ambitioner för enskilda industribranscher måste ske med utgångspunkt från de principer som gäller för industri-, arbetsmarknads- och försörjningsberedskapspolitiken.

De övergripande *industripolitiska* målen angavs i prop. 1980/81:130 om

industripolitikens inriktning m.m. vara att

- öka produktionen av industrivaror och tjänster för att genom ökad export och minskad import bidra till den externa balansen
- öka effektiviteten i industrin för att därigenom lämna största möjliga resursutrymme åt andra samhällssektorer
- utveckla industrin så att den kan bidra till en regional balans och utnyttja undersysselsatta resurser
- medverka till att strukturomvandlingen sker i socialt acceptabla former.

Regionalpolitikens mål är att skapa förutsättningar för en balanserad regional utveckling utan snabba och omfattande befolkningsomfördelningar mellan och inom länen. Medan industripolitiken avses främja ett decentraliserat ekonomiskt system byggt på marknadshushållningens principer syftar åtgärderna inom regionalpolitiken, till att korrigera marknadskrafterna av hänsyn till andra politiska mål som eljest bedöms få alltför liten vikt.

De regionalpolitiska stödmedlen är uppbyggda främst för att medverka till att skapa ökad sysselsättning i de regioner som har långsiktiga arbetsmarknadsproblem och låg industrialiseringsgrad. Vissa möjligheter finns att använda regionalpolitiskt stöd också i regioner som drabbas av sysselsättningsproblem i samband med strukturförändringar inom industrin.

I samband med genomgripande strukturella förändringar av näringslivet ställs *arbetsmarknadspolitiken* inför två huvuduppgifter, nämligen att underlätta överföringen av arbetskraft från tillbakagående till expansiva delar av ekonomin och att medverka till att strukturomvandlingen sker i socialt acceptabla former.

Däremot är det inte ett arbetsmarknadspolitiskt intresse att permanent upprätthålla sysselsättningen i en viss bransch. Målet är istället att bereda långsiktig tryggad sysselsättning. Ett generellt branschstöd under längre tid kan därför inte motiveras från arbetsmarknadspolitiska utgångspunkter. Sysselsättningsstödjande insatser är motiverade endast under mycket begränsade tidsperioder eller för orter och regioner med mycket stora sysselsättningsproblem. Arbetsmarknadspolitiken är till sin karaktär selektiv.

Sveriges säkerhetspolitiska situation ställer särskilda krav på att en tillräcklig *försörjningsberedskap* kan upprätthållas i fråga om oundgängliga varor och tjänster. För att tillgodose dessa krav kan olika slag av förberedelser för omställning och åtgärder aktualiseras. Exempel härpå är beredskapslagring, upprätthållande av produktionskapacitet i malpåse samt köp av beredskapstjänster från företag innebärande att staten ersätter företaget för att upprätthålla nödvändig produktionskapacitet. I fråga om två industribranscher, teko och läderskor, har verksamheten som helhet ansetts så betydelsefull att särskilda nivåer för produktionskapacitet (teko) och produktion (läderskor) fastställts som inte bör underskridas.

2.3.2 *Industripolitiskt mål för tekopolitiken*

Det övergripande industripolitiska målet i fråga om tekoindustrin är mot bakgrund av de förändrade konkurrensbetingelserna för branschen att främja sådana omställningar som stärker konkurrenskraften och därmed sysselsättningen på lång sikt.

Konkurrenskraften stärks genom påverkan på bl.a. branschens struktur samt företagens effektivitet och marknadsföringsinsatser.

2.3.3 *Försörjningsberedskapspolitiskt måll riktmärke för tekopolitiken*

Riksdagen beslöt hösten 1977 om vissa mål för försörjningsberedskapen på tekoområdet (1977/78:42, FöU 1977/78:5, rskr 1977/78:81 och NU 1977/78:41, rskr 1977/78:172). Enligt beslutet bör försörjningsuthålligheten bestämmas med utgångspunkt i en avspärrningssituation på ca ett år följd av en efterkristid av ungefär den längd som har studerats i försöken med långsiktplanering inom det ekonomiska försvaret. Detta innebär en uthållighet på omkring tre år.

Den försörjningsstandard som minst skall kunna upprätthållas bör i stort motsvara den s.k. krisgarderoben och det tillförselbehov av tekovaror som föreslagits i promemorian (Ds H 1977:1) Kläder i kristid. Vidare förutsätts en viss krisimport.

Med utgångspunkt i dessa förutsättningar och vissa andra antaganden redovisades i propositionen det behov av produktion i fråga om olika tekovaror som måste kunna tillgodoses under en treårig kris.

Mot bakgrund av bl.a. studier som genomfördes år 1978 av ÖEF, AMS och SIND och på basis av de av riksdagen år 1977 beslutade planeringsnormerna för försörjningsberedskapen på tekoområdet, redovisade regeringen våren 1979 nivåer avseende den produktionskapacitet som av försörjningsberedskapsskäl bör upprätthållas i form av löpande produktion (prop. 1978/79:145). Härvid förutsattes en krisimport på omkring en fjärdedel av den årliga importen under åren 1974-1976.

Efter förslag av regeringen beslöt riksdagen våren 1981 att ett upprätthållande av den produktionskapacitet i fråga om olika tekovaror som enligt gällande planeringsnormer erfordras av försörjningsberedskapsskäl skall betraktas som ett riktmärke för den fortsatta försörjningsberedskapspolitiken (prop. 1980/81:100 bil. 14.) Min företrädare framhöll i propositionen att särskild vikt bör läggas vid att på det grundtextila området upprätthålla den produktionskapacitet som erfordras enligt gällande normer. Uttalandet föranledde ingen erinran från riksdagens sida (NU 1980/81:47, rskr 1980/81:279).

ÖEF lämnar årligen den 1 mars och 1 september rapporter till regeringen om hur den i en kris bedömda möjliga produktionen utvecklas i förhållandet till behovet av produktionen. Som jag redovisat i det föregående rådde i

februari 1982 i stort sett balans mellan produktionsbehov och möjlig produktion, med undantag för produktionen av arbetshandskar och lätt konfektion samt ifråga om bomullsgarn. När det gäller det av ÖEF berörda problemet om hur det i en krissituation ökade behovet av yrkesutbildad arbetskraft skall tillgodoses, har jag erfarit att ÖEF f.n. särskilt studerar denna fråga. Ett underlag för arbetet är bl.a. den av tekodelegationen år 1980 genomförda utredningen om tekoindustrin och den yrkesutbildade arbetskraften.

1978 års försvarskommitté behandlar i sitt slutbetänkande (Ds Fö 1981:14) Totalförsvaret 1982/87 målen för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet. Kommittén framhåller bl.a. följande.

Inom beklädnadsprogrammet hör beredskapsåtgärderna enligt kommitténs mening inriktas så att nödvändiga behov i en krissituation i huvudsak kan tillgodoses genom inhemsk produktion.

För försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet har statsmakterna vidare angett detaljerade anvisningar avseende bl.a. importantaganden och normer för den s.k. krisgarderoben. Vid sina överväganden har kommittén funnit att dessa normer, ställda i relation till de övriga primära överlevnadsbehoven, ger uttryck för en högre ambition än inom andra motsvarande försörjningsområden. Försvarskommittén anser att balans bör råda i fråga om ambitionerna för primärbehoven och föreslår därför att planeringsnormerna för beklädnadsprogrammet ses över.

Kommittén anser det vara särskilt angeläget att behovet av produktionskapacitet tryggas beträffande viskosfibrer, bomullsgarn, kam- och kardgarn, väv, läderskor samt vad som erfordras för sjukvårdens och försvarsmakternas särskilda behov. För att prioriterad verksamhet skall kunna upprätthållas i erforderlig omfattning anser försvarskommittén också att vissa medel måste avdelas för försörjningsberedskapsstöd till dessa och vissa andra delbranscher.

Jag ansluter mig till försvarskommitténs förslag till inriktning av beredskapsåtgärderna på beklädnadsområdet.

Liksom kommittén förordar jag således att planeringsnormerna för beklädnadsprogrammet ses över. Vid översynen och de avvägningar som därvid aktualiseras i förhållande till ambitionerna på andra försörjningsområden, bör beaktas vad jag tidigare i dag har uttalat om behovet av att försörjningsförmågan i första hand skall säkerställas på försörjningsområden som är centrala för individens överlevnad och samhällets funktion. Beklädnad utgör ett sådant område. Med hänsyn härtill bör målet för försörjningsuthålligheten inte sänkas. Däremot är det rimligt att överväga förändringar av andra normer främst normen avseende den försörjningsstandard som bör kunna upprätthållas i en krissituation.

Försörjningsberedskapen är ett av de viktigaste skälen för staten att stödja tekoindustrin. De särskilda åtgärder som Sveriges säkerhetspolitik motiverar för att upprätthålla en minsta produktionskapacitet på oundgängliga försörjningsområden har också mött viss förståelse hos våra handelspartners. Det är mot denna bakgrund väsentligt att en översyn grundas på ett kvalificerat underlag. Jag är därför inte beredd att utan föregående utredning lämna förslag till förändrade planeringsnormer.

Jag avser låta genomföra en översyn av planeringsnormerna, varvid i första hand försörjningsstandarden kommer att ses över. Resultatet av översynen bör föreligga i sådan tid att hänsyn härtill kan tas i 1983 års budgetproposition.

2.3.4 Övriga mållriktmärken för tekopolitiken

Riktmärket om en i allt väsentligt bibehållen produktionsvolym

Riksdagen behandlade i december 1978 regeringens förslag om medelstilldelning till Statsföretag AB för att täcka kostnaderna för bl.a. fortsatt drift under viss tid vid den statliga tekokoncernens enheter i Norsjö och Skellefteå (prop. 1978/79:43 bil. 1, NU 1978/79:16, rskr 1978/79:122). I samband härmed uttalade riksdagen bl.a. att regeringens proposition våren 1979 om insatser på tekoområdet borde innehålla en övergripande plan för samhällets insatser på detta område på såväl kort som lång sikt. Planen borde syfta till att dåvarande produktionsvolym i allt väsentligt skulle bibehållas.

Vid behandlingen av prop. 1978/79:145 om åtgärder för tekoindustrin ansåg näringsutskottet i sitt betänkande (NU 1978/79:48) att riksdagen inte borde frångå sitt tidigare önskemål om att dåvarande produktionsvolym i allt väsentligt skall bibehållas. Riksdagen gav regeringen tilli känn vad utskottet anfört (rskr 1978/79:390).

I samband med behandlingen av motioner rörande tekoindustrin våren 1980 framhöll näringsutskottet (NU 1979/80:39, rskr 1979/80:381) att en bärande tanke i betänkandet år 1979 var att 1978 års produktionsvolym i allt väsentligt skulle bibehållas.

Efter förslag av regeringen beslöt riksdagen våren 1981 att ett upprätthållande av 1978 års produktionsvolym bör utgöra ett *riktmärke* för den fortsatta tekopolitiken (prop. 1980/81:100 bil. 14, NU 1980/81:47, rskr 1980/81:279).

Sedan år 1978 har enligt statistiska centralbyrån produktionsvolymindex för tekoindustrin utvecklats på följande sätt. (Index 1968 = 100)

	1978	1979	1980	1981
Textilindustri	87	86	83	77 (prel.)
Beklädnadsindustri utom skoindustri	45	45	45	41 (prel.)

30 %-målet

Näringsutskottet uttalade i betänkandet NU 1978/79:48 att ett långsiktigt mål för den statliga tekopolitiken bör vara att svensk tekoindustri skall svara för 30 % eller mer av den totala tillförseln av tekovaror. Någon formell lösning på denna nivå bör dock enligt utskottet ej komma i fråga.

Andelen svensk produktion på den svenska marknaden har enligt statistiska centralbyrån under de senaste åren utvecklats på följande sätt.

	1976	1977	1978	1979	1980	1980 (1-3 kv.)	1981 (1-3 kv.)
Garn, väv (andel i procent mätt i ton)	27	26	24	23	23	21	22
Kläder (andel i procent mätt i värde)	37	29	26	22	20	17	17

Jag vill i dessa frågor anföra följande.

Som uttryck för statsmakternas ambition på tekoområdet har riktmärket om 1978 års produktionsvolym och 30 %-målet varit föremål för debatt.

Det har därvid vad gäller det senare målet bl.a. hävdats att det inte är rimligt att i ett mål för en industribransch hänsyn inte tas till hela den svenska produktionskapaciteten, dvs. även den del av produktionen som utnyttjas för avsättning på exportmarknaden.

Sedan år 1976 har det statliga stödet till tekoindustrin ökat från ca 65 milj. kr. till ca 450 milj. kr. per år. Detta indikerar storleken av det stödbehov som föreligger om riktmärket resp. målet skulle kunna uppnås på kort sikt. En grov bedömning tyder på att ytterligare medel av miljardstorlek skulle behövas per år.

Med hänsyn till det statsfinansiella läget och våra internationella handelspolitiska åtaganden är det inte möjligt att nu vidta åtgärder som skulle medföra att tekoindustrin på kort sikt uppnår en produktionsvolym motsvarande 1978 års och en 30-procentig andel av hemmamarknaden. Jag vill emellertid framhålla att även om man kunde bortse från dessa inskränkningar skulle enligt min mening enbart statligt stöd inte kunna lösa tekoindustrins problem. Denna fråga bör ses i ett vidare perspektiv.

Jag vill här framhålla att den ekonomiska politik som regeringen har inlett i syfte att stärka den svenska konkurrenskraften bör göra det möjligt att på sikt vända utvecklingen för tekoindustrin så att en ökning kan ske av branschens

produktionsvolym och andel på den svenska marknaden. I kombination härmed bör den ökade satsning på effektivitetshöjande åtgärder för tekoindustrin som jag i det följande kommer att förorda kunna innebära ökade förutsättningar för en sådan utveckling.

Mot bakgrund av vad jag anfört finns det på kort sikt ingen möjlighet att nå det uppställda riktmärket om upprätthållande av 1978 års produktionsvolym och målet att svensk tekoindustri skall svara för 30% eller mer av den totala tillförseln av tekovaror. Regeringens långsiktiga tekopolitik bör dock inriktas på att nå riktmärket respektive målet.

2.4 Inriktning och omfattning av stödåtgärder inom landet

2.4.1 Stödprofil och stödformer

Det statliga stödet till tekoindustrin har sedan det inleddes i början av 1970-talet utvecklats på följande sätt (milj. kr.).

	Genomsnittligt budgetåren		1976/77	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	Anslag 1981/82
	1970/71– 1971/72	1972/73– 1975/76						
Effektivitets och marknadsstöd- jande insatser								
Investeringsstöd								
ÖEF ¹	–	24,0	23,0	60,0	10,0	28,5	41,2	25,6
SIND	–	–	7,4	15,8	12,5	18,6	11,0	10
Exportfräm- jande åtgär- der	4,5	6,6	11,1	16,3	18,6	25,0	24,0	24
Upphand- lingsstöd	–	2,5 ³	10,0	20,0	10,0	14,0	12,0	8
Övrigt	3,4	5,8	8,8	22,1	22,7	33,5	30,0	20,5
Summa	7,9	38,9	60,3	134,2	73,8	119,8	118,2	88,1
Driftstöd								
Åldrestöd	–	–	–	171,0	257,0	320	ca 325 ⁴	325
Försörjnings- beredskaps- lån	–	–	2,5	45,1	19,9	32,5	27,7	22
Summa	–	–	2,5	216,1	276,9	352,5	352,7	347
Eiser	–	–	–	190,0	54,6 ²	–	–	–
Villkorlån	–	–	–	–	–	–	30,0	5
Totalt	7,9	38,9	62,8	540,3	405,3	472,3	500,9	459,1

¹ 91 % av totalt anslagna avskrivningslån har beräknats tillfalla tekoföretag.

² Tillfälligt sysselsättningsstöd för att upprätthålla verksamheten vid Eisers norrlandsenheter.

³ Infördes budgetåret 1975/76 (10 milj. kr.).

⁴ Varav 5 för vissa omstrukturingskostnader hos Svenska Rayon AB.

Till väsentlig del har stödet kommit att utgöras av icke-offensiva åtgärder av typ äldrestöd och försörjningsberedskapslån. I 1981 års budgetproposition (prop. 1980/81:100 bil. 14) anförde min företrädare att det mot bakgrund av behovet att åstadkomma en så effektiv användning som möjligt av det statliga tekostödet är angeläget med en ökad andel effektivitetsfrämjande och marknadsstödjande åtgärder. På sikt borde detta åstadkommas genom att äldrestödet minskar och att inslaget av industripolitiskt stöd och det investeringsstöd som administreras av ÖEF relativt sett ökar. Riksdagen beslöt godkänna denna inriktning av de fortsatta statliga åtgärderna (NU 1980/81:47, rskr 1980/81:279).

Genom den inriktning som i det följande kommer att förordas för de statliga åtgärderna för tekoindustrin kommer de effektivitetshöjande insatsernas andel att öka.

Utformningen av de statliga åtgärderna för tekoindustrin har självfallet stor betydelse för i vilken utsträckning effektiviteten i branschen förbättras. De förslag som jag tidigare denna dag har lämnat beträffande *beredskapslån* (prop. 1981/82:102 bil 3) bör enligt min mening medföra att de statliga insatserna på det försörjningsberedskapspolitiska området till övervägande del får en offensiv prägel och på ett bättre sätt än tidigare kommer att stimulera till en effektivisering av verksamheten i de delar av tekoindustrin som berörs, dvs. främst det grundtextila området. Förslaget innebär att avskrivnings-, försörjningsberedskaps-, struktur- och offertlån försvinner som begrepp och från den 1 juli 1982 ersätts av en ny låneform, kallad beredskapslån. Dessa lån bör vara ränte- och amorteringsfria och kunna skrivas av på mellan ett och femton år. Avskrivningarna behöver inte vara lika stora varje år utan bör kunna anpassas till det enskilda fallet. Beredskapslån skall kunna ges som motprestation till att företag förbinder sig att upprätthålla produktion eller produktionskapacitet under en viss och helst längre tid, eller att genomföra någon annan åtgärd som stärker försörjningsberedskapen, t.ex. utveckling av substitut eller förberedelse att ta upp alternativ produktion i krislägen. Låneavtalen skall kunna förses med villkor om ytterligare åtaganden från företagets sida. Det kan gälla t.ex. att vidta åtgärder på företagslednings- eller marknadsföringsområdena eller att förbättra styrsystemen. Detta för att öka möjligheterna för företagen att verkligen fullfölja sina åtaganden. Lånen skall vara konkurrensneutrala i den bemärkelsen att alla företag skall ha rätt att konkurrera om att sälja de beredskapstjänster som ÖEF vill köpa för lånen. Samma villkor som jag anført om beredskapslån bör gälla även för de beredskapsgarantier, som jag tidigare denna dag har lämnat förslag om.

2.4.2 Tekostödets omfattning

Reglerna för tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin – det s. k. äldrestödet – ändrades fr. o. m. den 1 juli 1981.

Syftet med förändringarna var att återställa konkurrensneutraliteten mellan teko företagen. Däremot var avsikten inte att äldrestödets totala omfattning skulle förändras. Man kan emellertid nu konstatera att utfallet av äldrestödet inte kommer att uppgå till beräknade 320 milj. kr. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare idag att redogöra för skälen till att nu inte göra en förändring i bidragskonstruktionen för att öka utfallet. Han och chefen för industridepartementet kommer också att förordna att de medel som är beräknade men inte åtgår för äldrestödet bör användas för att dels främja sysselsättningen inom de mest tekoberoende kommunerna i Älvsborgs län (15 milj. kr.), dels förstärka de industripolitiska åtgärderna för tekoindustrin (5 milj. kr.). Chefen för industridepartementet kommer senare idag att föreslå en ytterligare förstärkning av de industripolitiska åtgärderna för tekoindustrin med 10 milj. kr.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att jag tidigare denna dag förordnat att inom den särskilda medelsramen för det ekonomiska försvaret på 210 milj. kr. budgetåret 1982/83, 76 milj. kr. skall anvisas för försörjningsberedskapspolitiska åtgärder på teko-, läder- och skoområdena, varav merparten för tekosektorn. Detta innebär en ökning med 21 milj. kr. jämfört med vad ÖEF prioriterat för ändamålet inom en lägre ram av 180 milj. kr.

Allt statligt stöd till tekoindustrin ökar i princip företagets möjligheter att genom olika slag av investeringar långsiktigt förbättra lönsamheten. Åtgärder av typ äldrestöd kan emellertid användas för att främst hålla konkurrenskraftiga priser. Med åtgärder som t. ex. beredskapslån eller stöd till marknadsföring säkerställs däremot en förbättrad effektivitet hos företagen. Det är bl. a. mot denna bakgrund som äldrestödet på sikt bör avvecklas. Den bedömning som nu kan göras tyder på att en nedtrappning kan påbörjas budgetåret 1983/84. Nedtrappningen av äldrestödet bör mötas både med industripolitiska åtgärder och åtgärder för att utveckla och bredda arbetsmarknaden på de orter där tekoindustrin svarar för den övervägande delen av industrisysselsättningen.

2.5 Ursprungsmärkning av kläder

2.5.1 Inledning

Frågan om införande av ursprungsmärkning av kläder har under senare år rönt stort intresse både inom och utom landet och diskuterats ur skilda synvinklar.

I en riksdagsmotion (1977/78:47) med anledning av prop. 1977/78:42 om åtgärder för försörjningsberedskapen på tekoområdet krävdes, mot bakgrund av den svårartade kris som tekoindustrin i Sverige då ansågs befinna sig i, en samlad planering av långtgående aktiva samhällsinsatser för att finna en lösning på såväl de långsiktiga som de aktuella problemen. Bland de åtgärder

som förordades i motionen ingick ursprungsmärkning av tekoprodukter.

Näringsutskottet (NU 1977/78:41) fann det rimligt att importvaror är märkta med uppgift om ursprungsland liksom med fiberdeklaration och skötselråd. Det borde enligt utskottet ankomma på konsumentverket att i samråd med branschens organisationer utarbeta riktlinjer för en sådan märkning. Riksdagen biföll vad näringsutskottet hemställt (rskr. 1977/78:172).

Regeringen beslöt den 18 maj 1978 att överlämna näringsutskottets betänkande till konsumentverket och uppdrog åt verket att i samråd med kommerskollegium (KK) och efter hörande av branschens organisationer söka tillgodose riksdagens uttalande om ursprungsmärkning av textilier.

Konsumentverket meddelade i skrivelse till regeringen den 20 april 1979 att flertalet företrädare för näringslivet motsatte sig ursprungsmärkning av textilier. Även KK och näringsfrihetsombudsmannen (NO) ställde sig negativa. För en märkning uttalade sig endast Textilrådet/Konfektionsindustriföreningen och Beklädnadsarbetarnas Förbund. Med hänsyn till de övervägande negativa reaktionerna anmälde konsumentverket att de förutsättningar som krävdes för att verket skulle kunna utfärda riktlinjer för ursprungsmärkning av textilier inte förelåg.

I en riksdagsmotion (1978/79:2303), framlagd med anledning av prop. 1978/79:145 om åtgärder för tekoindustrin, togs frågan om ursprungsmärkning av kläder ånyo upp. I motionen konstaterades beträffande ursprungsmärkning att konsumentverket inte nått någon uppgörelse. Med hänsyn till att frivilliglinjen misslyckats borde enligt motionärerna riksdagen göra ett förnyat uttalande att tvingande bestämmelser måste utfärdas. Näringsutskottet anförde i sitt betänkande NU 1978/79:48 att riksdagen borde vidhålla den inställning i fråga om ursprungsmärkning som kom till uttryck i betänkandet NU 1977/78:41. Utskottet hemställde därför att riksdagen hos regeringen skulle begära förslag till bestämmelser rörande ursprungsmärkning av kläder. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr 1978/79:390).

Mot denna bakgrund tillkallade dåvarande chefen för handelsdepartementet den 1 februari 1980, med stöd av regeringens bemyndigande den 20 december 1979, en särskild utredare¹ med uppdrag att utarbeta förslag till ursprungsmärkning av kläder.

Utredaren lämnade i september 1981 betänkandet (Ds H 1981:1) Ursprungsmärkning av kläder. Till protokollet i detta ärende bör som *bilaga 1.1* fogas en sammanfattning av betänkandet. I fråga om utredningens närmare överväganden och förslag får jag hänvisa till betänkandet.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1.2*.

¹Departementsrådet Karl-Ingemar Edstrand

2.5.2 Överväganden och förslag

2.5.2.1 Allmän bakgrund

I Sverige har tidigare funnits bestämmelser om att varor skulle vara märkta med uppgifter som angav det geografiska ursprunget.

I kungörelsen (1933:670) angående märkning av vissa varor av utländskt ursprung fanns bestämmelser bl. a. om att vissa särskilt angivna varor av utländskt ursprung måste vara försedda med ett märke som angav att varorna var av utländskt ursprung. 1933 års kungörelse blev mot slutet av 1940-talet och under 1950-talet föremål för kritiska synpunkter samt upphävdes år 1957 (SFS 1957:553).

Fram till utgången av år 1970 fanns vidare två särskilda lagar angående oriktiga geografiska ursprungsbezeichnungar, nämligen lagen (1913:159) angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbezeichnung och lagen (1914:422) angående förbud i vissa fall mot varors förseende med oriktig ursprungsbezeichnung och saluhållande av oriktigt märkta varor.

1913 och 1914 års lagar upphävdes den 1 januari 1971 i samband med ikraftträdandet av lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring. Vid tillkomsten av denna lag uttalade departementschefen (prop. 1970:57 s. 110–111) att det givetvis var ett allmänt intresse att det fanns rättsliga möjligheter att motverka vilseledande uppgifter om saluförda varors geografiska ursprung. Önskemålet att motverka vilseledande ursprungsbezeichnungar tillgodosågs enligt departementschefen väl av den föreslagna lagen. Med stöd av generalklausulen i marknadsföringslagen kunde man vid vite förbjuda näringsidkare att använda sådana beteckningar vid marknadsföring av varor. Vidare kunde en i lagen intagen straffbestämmelse om vilseledande framställningar tillämpas mot den som uppsåtligen lämnade vilseledande uppgifter om en varas geografiska ursprung.

De nyss berörda bestämmelserna i lagen om otillbörlig marknadsföring återfinns numera i marknadsföringslagen (1975:1418) som trädde i kraft den 1 juli 1976.

I 1 § marknadsföringslagen slås fast att lagen har till ändamål att främja konsumenternas intressen i samband med näringsidkares marknadsföring av bl. a. varor och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare.

Generalklausulen i 2 § marknadsföringslagen riktar sig mot otillbörlig marknadsföring. Företar näringsidkare vid marknadsföring av vara m. m. reklamåtgärd eller annan handling, som genom att strida mot god affärsed eller på annat sätt är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare, kan marknadsdomstolen och under vissa förutsättningar konsumentombudsmannen (KO) förbjuda näringsidkaren att fortsätta därmed eller att företa annan liknande handling.

Vid bedömning enligt generalklausulen i 2 § om sådan otillbörlig marknadsföring som avser ursprungsbeteckningar på importerade varor torde avgörande vikt fästas vid om beteckningen kan anses vilseleda konsumenterna om varans geografiska ursprung och därigenom påverka efterfrågan på varan. I sådant fall kan förbud meddelas mot vidare marknadsföring av varan, om inte den vilseledande beteckningen avlägsnas eller förses med tillägg — däribland ursprungsmärkning — som undandröjer den vilseledande effekten.

Den i 3 § intagna generalklausulen syftar till att få till stånd tillräcklig information i samband med marknadsföring. Om en näringsidkare vid marknadsföring av vara m. m. underlåter att lämna information, som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt, kan marknadsdomstolen och under vissa förutsättningar KO ålägga honom att lämna sådan information. Åläggandet får innehålla att informationen skall (1) lämnas genom märkning på vara eller tillhandahållas i annan form på säljställe, (2) lämnas i annonser eller andra framställningar som näringsidkaren använder vid marknadsföringen, (3) i viss form lämnas till konsument som begär det. Bestämmelsen om skyldighet att lämna information infördes genom 1975 års marknadsföringslag. I förarbetena uttalades bl. a. (prop. 1975/76:34 s. 126) att de konsumentintressen som här avsågs var privatpersoners intressen i samband med förvärv och liknande av nyttigheter för enskilt bruk.

Den verksamhet som bedrivs inom marknadsföringslagens ram utgörs till stor del av förhandlingar mellan konsumentverket och berörda näringslivsorganisationer och/eller branschföreträdare. Flertalet ärenden klaras av genom att företagen eller organisationerna frivilligt utfäster sig att ändra sin marknadsföring och produktutformning. Konsumentverket utfärdar också s. k. riktlinjer som rör marknadsföring och information. Riktlinjerna, som i sig inte är bindande för näringsidkarna, är ett uttryck för verkets uppfattning om hur företagen bör uppträda på marknaden.

Konsumentverket utfärdade år 1979 riktlinjer för marknadsföring av textilier och beklädnadsskinn m. m. (konsumentverkets författningssamling (KOVFS 1979:8). Senast den 1 juli 1982 skall textilier, beklädnadsskinn m. m. vid marknadsföring vara försedda med den information som anges i riktlinjerna. I allmänhet omfattas således kläder av dessa riktlinjer. Enligt riktlinjerna skall information i viss angiven omfattning lämnas om varornas skötsel, storlek och material. I vissa fall skall varorna vara märkta, i andra fall är det tillräckligt att informationen ges på varans förpackning eller eljest i anslutning till varan så att den lätt kan uppmärkas vid köptillfället.

2.5.2.2 Huvuddragen i det föreslagna märkningssystemet

Utredningen konstaterar inledningsvis att upplysning om varors ursprung genom frivillig eller lagstadgad märkning i varierande omfattning har förekommit sedan länge inom flera branscher och i åtskilliga länder. Ofta har

märkningen avsett varornas kommersiella ursprung, dvs. närmast vilket företag som har tillverkat eller sålt varorna. Det har emellertid också varit vanligt att märkningen avsett varornas geografiska ursprung, oftast det land där varorna tillverkats. Vidare anför att lagstiftning om geografisk ursprungsmärkning har införts i flera länder.

Enligt utredningens mening kan en uppgift om ursprungslandet vara till hjälp för konsumenterna vid bedömningen av plaggens egenskaper eftersom kvaliteten både på materialet och tillverkningen kan variera beroende på vilket land plaggen kommer från. I detta sammanhang bör också enligt utredningen observeras att plagg som säljs under ett varumärke kan vara tillverkade i skilda länder. Utredningen anser att det finns prisjämförelser som konsumenterna kan göra om kläderna är märkta med uppgift om ursprungsland; konsumenterna kan t. ex. bedöma prisrelationer mellan liknande kläder tillverkade i olika länder.

Vidare anför utredningen att uppgift om ett visst ursprungsland givetvis inte kan ge en garanti för kvalitet, slitstyrka etc. I alla länder tillverkas bra och dåliga kläder. En ursprungsmärkning kan dock enligt utredningens uppfattning ge en viss merinformation som hänger samman med bl. a. stil, tradition, yrkesskicklighet och kostnadsläge i ursprungslandet och som får vägas ihop med alla andra upplysningar om klädernas kvalitet, passform, moderiktighet, pris och liknande.

Utredningen konstaterar att i företagens marknadsföring inte sällan förekommer uttryck av typen Swedish design, svensk kvalitet och helsvensk eller symboler m. m. i de blågula svenska färgerna. Sådana uttryck och symboler ger intryck av att varan har geografiskt ursprung i Sverige. Utredningen anför att konsumenter har vilseletts om kläders ursprung i fall av det här slaget.

En lagstiftning om ursprungsmärkning är enligt utredningens mening väl ägnad att motverka att konsumenterna, genom uppgifter som kan missförstås, får en felaktig uppfattning om tillverkningslandet. En märkning bara av svensktillverkade plagg är inte tillräcklig för att lösa problemet. Utredningen anför att en stor del av kläderna då skulle kunna ges sken av att vara tillverkade i Sverige trots att de inte är det. Konsumenterna skulle fortfarande riskera att få en felaktig uppfattning om tillverkningslandet.

Utredningen har också tagit upp den svenska tekopolitiken och dess målsättningar. Det är enligt utredningen uppenbart att målsättningarna lättare uppnås om de får ett aktivt stöd från konsumenternas sida. Mot den bakgrunden synes det motiverat att genom en ursprungsmärkning underlätta för konsumenterna att, om de så önskar, välja svensktillverkade kläder. Vidare anför utredningen att det också kan vara så att vissa konsumenter av olika politiska skäl vill avstå från att köpa kläder som är tillverkade i ett visst land. En ursprungsmärkning är givetvis av intresse även för dessa konsumenter.

Utredningen har vidare beaktat Sveriges internationella förpliktelser,

framför allt i GATT, EFTA och frihandelsavtalet med EG, när det t. ex. gäller utfästelser att avstå från att införa icke tariffära handelshinder. Vidare har beaktats Sveriges allmänna handelspolitiska intresse av att kunna påverka andra länders ursprungsbestämmelser i syfte att underlätta den svenska exporten. Utredningen är av den uppfattningen att en lämpligt utformad lagstiftning om ursprungsmärkning avseende kläder kan försvaras från handelspolitisk synpunkt. Enligt utredningens mening torde en sådan lagstiftning inte medföra nämnvärda olägenheter för det svenska varuutbytet med utlandet. Det förhållandet att en obligatorisk eller frivillig ursprungsmärkning av kläder redan förekommer i ett flertal länder talar också för att några nämnvärda handelspolitiska invändningar inte kan befaras från andra länder. Enligt utredningens mening kan en lämpligt utformad lagstiftning knappast betraktas som ett avsteg från den handelspolitik som Sverige traditionellt följt och inte heller medföra att Sverige i fortsättningen blir förhindrat att kritisera andra länders ursprungsmärkningsbestämmelser som exempelvis utsträcks till omfattande varuområden eller utformas och tillämpas så att de får handelshindrande effekter.

Vidare anför utredningen att det är av stor betydelse vid bedömningen vilka kostnader av olika slag som kan uppkomma till följd av ett krav på märkning. Med den utformning av märkningssystemet som utredningen föreslår anser utredningen att kostnaderna för en ursprungsmärkning torde bli marginella. Även kostnaderna för tillsynen över efterlevnaden av systemet får enligt utredningens mening bedömas vara begränsade.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen en lagstiftning om ursprungsmärkning av kläder.

De problem för konsumenterna som kan hänga samman med märkning av typ "Swedish design" torde enligt utredningens mening, under förutsättning att förslaget genomförs och kläderna förses med föreskriven ursprungsmärkning, i stor utsträckning komma att försvinna. Utredningen anser att det saknas skäl att införa några särskilda bestämmelser rörande denna typ av märkning.

Remissinstansernas uppfattningar är i hög grad delade i fråga om behovet av en lagstiftning om ursprungsmärkning. Åtskilliga remissinstanser har anslutit sig till utredningens förslag och menar att det finns ett uttalat behov av en sådan lagstiftning. Det finns även många remissinstanser som redovisar en motsatt uppfattning.

För egen del anser jag det rimligt att de enskilda konsumenterna genom en märkning får reda på i vilket land som kläderna är tillverkade. Som utredningen anfört kan märkningen ge en viss merinformation om kläderna. Vissa konsumenter kan föredra att köpa svensktillverkade kläder framför kläder tillverkade utomlands med hänsyn till sitt intresse att vilja stödja svensk tekoindustri. Det kan också vara så att vissa konsumenter av politiska skäl vill avstå från att köpa kläder som är tillverkade i ett visst land. En ursprungsmärkning är självfallet av intresse även för dessa konsumenter.

Vidare anser jag i likhet med utredningen att en ursprungsmärkning samtidigt skulle motverka risken för att konsumenterna blir vilseledda av den nu förekommande typen av märkning "Swedish design" m. m. Jag tror också att en ursprungsmärkning på sikt bör kunna ha en positiv effekt på svensk tekoindustri.

Som utredningen har anfört torde kostnaderna för en märkning bli marginella. Enligt min uppfattning bör man kunna utgå från att märkningen som regel kommer till stånd samtidigt som tillverkarna förser kläderna med uppgift om skötselråd m. m. enligt konsumentverkets tidigare berörda riktlinjer.

Jag har i det här sammanhanget noga beaktat Sveriges internationella handelspolitiska åtaganden. En lagstiftning om ursprungsmärkning kan utformas så att den är förenlig med dessa åtaganden. Den kan enligt min mening inte heller betraktas som ett avsteg från den handelspolitik som Sverige traditionellt har följt. Också i många andra länder har lagstiftning om ursprungsmärkning av kläder införts, exempelvis i Finland, Norge, Frankrike, Irland, Spanien, Storbritannien, Australien, Canada, Japan och USA.

Mot bakgrund av det anförda ansluter jag mig till förslaget om att införa en lagstiftning om ursprungsmärkning av kläder.

Utredningens förslag innebär bl. a. att kläderna skall vara märkta när de saluhålls. Det väsentliga skälet för en ursprungsmärkning har enligt utredningen varit att ge köparna upplysning om klädernas ursprung. Emellertid konstaterar utredningen att det i olika sammanhang har anförts att kläder som importeras bör vara märkta med uppgift om ursprung redan vid införseltillfället. Enligt utredningen har det som skäl för en sådan ordning bl. a. gjorts gällande att kontrollen av att kläderna är märkta på föreskrivet sätt härigenom blir effektivare. I det här avseendet anför utredningen bl. a. att tullmyndigheterna redan i dag ägnar särskild uppmärksamhet åt tekovaror därför att de är importreglerade. Den fysiska gods kontrollen begränsas emellertid i Sverige — till skillnad från i andra länder — av att tullproceduren är uppbyggd på ett system (hemtagningssystemet) som innebär att varor kan tas hem av importören efter en anmälan. Någon kontroll av att kläderna är märkta kan i praktiken inte göras förrän efter hemtagningen, vare sig av importören eller tullmyndigheterna, annat än i undantagsfall. Om det då visar sig att varorna är omärkta uppkommer komplikationer. Bl. a. kommer bestämmelser om märkning redan vid införseltillfället att medföra en ökad administration och arbetsbelastning för såväl näringslivet som tullmyndigheterna. Enligt utredningens mening talar starka skäl mot en märkning redan vid importtillfället.

Flertalet remissinstanser har anslutit sig till utredningens förslag om att kläderna skulle vara märkta först när de saluhålls och att någon märkning alltså inte skall krävas vid importtillfället.

I likhet med majoriteten av remissinstanserna ansluter jag mig till

utredningens uppfattning. Förutom att ett system med krav på märkning först vid saluhållandet är enklare och mindre resurskrävande grundar sig min bedömning också på våra handelspolitiska åtaganden. Den kritik som har förekommit i internationella sammanhang har ofta baserats på fall där ursprungsmärkning har krävts redan vid införseltillfället. Vunna erfarenheter av systemet får visa om det av kontrolltekniska skäl eller andra orsaker kan vara motiverat att senare övergå till ett system med krav på märkning vid införseltillfället.

2.5.2.3 Den närmare utformningen av märkningssystemet

De erforderliga bemyndigandena för regeringen

Åtskilliga av de bestämmelser som kan behövas för märkningssystemets genomförande är enligt utredningens uppfattning av förhållandevis detaljerad karaktär. Det kan visa sig nödvändigt att efter hand vidta vissa justeringar, bl. a. med beaktande av produktutvecklingen inom beklädnadsområdet och ändrade ursprungsbestämmelser i andra länder. Mot den bakgrunden anser utredningen det ändamålsenligt att lagstiftningen i huvudsak utformas som en bemyndigandelag samt att de närmare bestämmelserna rörande märkningen tas upp i en särskild förordning. Utredningen har mot denna bakgrund utarbetat ett lagförslag till ursprungsmärkning av kläder och ett förslag till förordning om ursprungsmärkning av kläder.

Utredningens lagförslag innehåller i första hand ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om att kläder, när dessa saluhålls, skall vara märkta med uppgift om i vilket land som kläderna har tillverkats. Vidare innehåller lagförslaget bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om märkningen och om undantag från märkningsskyldigheten samt om uppgiftsskyldighet.

Remissinstanserna har inte framställt några erinringar mot den författningstekniska uppläggningsen av lagstiftningen. Även jag anser att en bemyndigandelagstiftning av det här slaget är den mest ändamålsenliga.

Enligt min mening bör således regeringen i lag ges bemyndigande att meddela föreskrifter om att kläder, när dessa saluhålls yrkesmässigt, skall vara märkta med uppgift om i vilket land kläderna har tillverkats. Detaljutformningen av märkningssystemet bör ankomma på regeringen och alltså få förordningsform. Jag skall dock i detta sammanhang redogöra översiktligt för hur jag anser att systemet bör kunna utformas även i sina detaljer.

En av utgångspunkterna vid utformningen av systemet bör vara att köparna av kläder skall ges en klar upplysning om klädernas ursprung. Systemet bör vidare utformas så att det är enkelt att tillämpa och inte medför

onödigt betungande administrativa rutiner. Utformningen måste också stå i överensstämmelse med Sveriges internationella åtaganden på handelsområdet.

Märkningens omfattning

Utredningen konstaterar att de som är främst intresserade av en ursprungsmärkning givetvis är de köpare som köper kläderna för eget bruk. Det finns därför enligt utredningens mening mycket som talar för att upplysning genom märkning i princip skall behöva lämnas endast till sådana konsumenter som köper kläderna för enskilt bruk. Utredningen har emellertid kommit till den uppfattningen att alla köpare bör ges upplysning oavsett om dessa köpare är enskilda konsumenter, företag, offentliga institutioner eller andra. Systemet torde enligt utredningens mening allmänt sett bli enklare att tillämpa om alla kläder skall vara märkta. Vidare kan enligt utredningens mening anföras att de personer som i praktiken använder sig av kläderna, exempelvis de som är anställda i företagen, sjukhuspatienter och värnpliktiga, av olika skäl kan ha intresse av att få veta varifrån kläderna kommer.

Remissinstanserna har i allmänhet inte kommenterat utredningens förslag i denna del. LO och Beklädnadsarbetarförbundet anför dock att märkningskravet bör gälla oavsett vem som är köpare. KK anför att det kan synas tillräckligt att upplysningen riktas till de konsumenter som köper kläder för enskilt bruk samt att det kan förefalla omotiverat att kräva märkning när köparen är en större institution, exempelvis när försvaret köper uniformer eller landstingen köper sjukhuskläder.

För egen del anser jag att märkningssystemet bör ta sikte på de konsumenter som köper kläderna för enskilt bruk. Företag, offentliga institutioner m. fl. kan i allmänhet förväntas få upplysning om kläderna på annat sätt än genom märkning av varje enskilt plagg. Därigenom uppnås även en anpassning till vad som i allmänhet gäller inom konsumentlagstiftningen. Jag kan här erinra om att de tidigare berörda riktlinjerna om märkning med skötselråd m. m. också tar sikte på de enskilda konsumenterna. Vidare blir systemet mindre betungande och kostnadskrävande. I den mån de anställda i företagen m. fl. är intresserade av att få veta varifrån kläderna kommer torde de kunna ges upplysning på andra sätt än genom att kläderna är märkta.

Det av utredningen föreslagna systemet omfattar i huvudsak över- och underkläder, strumpor, sockor, vantar, handskar, kragar, skjortbröst, manschetter, hängslen, sjalar, halsdukar och slipsar samt hattar och andra huvudbonader. Enligt utredningens mening bör kravet på märkning begränsas till att omfatta kläder av textilmaterial, läder, pälskinn och konstgjord päls.

Remissinstanserna har i allmänhet inte kommenterat det föreslagna tillämpningsområdet.

För egen del kan jag i stort sett ansluta mig till vad utredningen har föreslagit. Jag anser det dock lämpligt att vissa av de varor som utredningen nu tagit upp bör undantas från märkningskravet, exempelvis sådana varor som tillhandahålls till ett förhållandevis lågt pris eller som är mindre frekventa på marknaden eller sådana varor som inte utgör kläder i egentlig bemärkelse.

Ursprungsbegreppet

Enligt utredningens mening bör klädernas geografiska ursprung bestämmas enligt de i Sverige redan nu tillämpade s. k. allmänna ursprungsreglerna. Dessa regler återspeglar i allt väsentligt internationell praxis och innebär att som ursprungland skall anses det land där kläderna har undergått sådan bearbetning som har varit avgörande för klädernas form och beskaffenhet, t. ex. sytts ihop. Varifrån materialet till kläderna kommer skall alltså enligt utredningens mening sakna betydelse i sammanhanget.

Så gott som samtliga remissinstanser har anslutit sig till utredningens förslag i denna del. Även jag ansluter mig till förslaget.

Märkningens utförande

Enligt utredningens mening bör märkningen vara tydlig och otvetydig. Kravet på att märkningen skall vara tydlig innebär bl. a. att märkningen lätt skall kunna uppmärksammas av köparna och utan en alltför ingående granskning av kläderna. Märkningen får givetvis inte heller döljas av annan text. Kravet på att märkningen skall vara otvetydig innebär enligt utredningen bl. a. att texten skall ge full klarhet om i vilket land som kläderna har tillverkats och att köparna inte skall behöva känna någon tveksamhet om det rätta förhållandet. Uppgift om tillverkningsland bör kunna lämnas exempelvis genom texten "Tillverkad i Sverige". Förutom på svenska bör uppgift också kunna lämnas på engelska, exempelvis genom texten "Made in Sweden". Uppgift bör kunna lämnas på annat nordiskt språk med huvudsakligen samma stavning och innebörd som svenska. Internationellt allmänt vedertagna förkortningar på statsnamn bör kunna godtas. Utredningen anför att det givetvis är angeläget att i Sverige inte uppställs strängare krav på textens innehåll än vad som i allmänhet gäller i andra länder.

Vidare föreslår utredningen att uppgiften om ursprung skall vara fast anbringad på kläderna. I många fall kan det nämligen vara av intresse för köparna att ha tillgång till upplysning om klädernas ursprung även efter köptillfället. Om uppgiften är fast anbringad försvåras också överträdelser av systemet. Utredningen anför vidare att den nuvarande frivilliga märkningen i allmänhet sker genom en på kläderna fast anbringad etikett. Detta

förhållande återspeglas också i de bestämmelser om ursprungsmärkning av kläder som nu gäller i flera andra länder. Utredningen konstaterar emellertid att vissa slag av kläder är av så ringa storlek eller av sådant utförande att det kan vara svårt eller också olämpligt av estetiska skäl att märka kläderna på detta sätt. Enligt konsumentverkets riktlinjer får information om skötselråd avseende bl. a. halsdukar och strumpor lämnas exempelvis på en lös etikett eller på förpackningen i stället för att anbringas på varan. Motsvarande lättnad bör enligt utredningens mening i princip gälla beträffande ursprungsmärkning av kläder.

Flertalet remissinstanser har inte närmare kommenterat förslaget i denna del. KK anför dock att det väsentliga från konsumentsynpunkt måste vara att uppgiften om ursprungsland klart framgår vid köptillfället samt att en uppgift på förpackningen i de flesta fall borde vara fullt tillräcklig.

Jag ansluter mig till förslaget om att märkningen givetvis bör vara tydlig och otvetydig. Som utredningen har anfört bör internationellt vedertagna förkortningar godtas.

För egen del anser jag att märkningen bör få ske på ett valfritt sätt, exempelvis genom märkning av själva plagget eller genom att uppgiften om ursprung anges på förpackningen eller på en vidhängande etikett. Det väsentliga bör enligt min mening vara att uppgiften om ursprung finns tillgänglig vid köptillfället. Jag har emellertid anledning att tro att en ursprungsmärkning av kläder i allmänhet kommer till stånd samtidigt som tillverkarna förser kläderna med uppgift om skötselråd. Därför kommer uppgiften mestadels att bli fast anbringad på plagget. Med en utformning av det här slaget bör systemet också bli enklare att tillämpa, bl. a. genom att några särskilda undantagsregler som utredningen förordat inte behöver ställas upp. Erfarenheterna får visa om det senare finns skäl att ställa upp andra krav på märkningen.

Ansvar för märkningen

Enligt utredningens mening saknas det anledning att kräva annat än att kläderna skall vara märkta senast när de yrkesmässigt saluhålls till de slutliga köparna. Detta innebär bl. a. att märkningen inte behöver vara utförd i bakomliggande distributionsled. Utredningen föreslår att ansvaret för märkningen, såvitt gäller kläder som har tillverkats inom landet, läggs på den som har tillverkat kläderna. Beträffande kläder som har tillverkats utom landet bör detta ansvar läggas på den som först yrkesmässigt saluhåller kläderna inom landet. För att märkningssystemet effektivt skall kunna upprätthållas bör enligt utredningen finnas ett ansvar för märkningen även för dem som slutligen saluhåller kläderna. Därför bör införas bestämmelser om att kläder som inte är försedda med föreskriven ursprungsmärkning eller som är försedda med en märkning som är uppenbart oriktig inte yrkesmässigt får saluhållas till de slutliga köparna. Den som bryter mot dessa bestämmelser skall enligt förslag kunna dömas till böter.

I likhet med flertalet remissinstanser anser jag att systemet bör kunna utformas som utredningen nu föreslagit.

Tillsyn m. m.

Utredningen föreslår att tillsynen över efterlevnaden av systemet bör ankomma på KK. Enligt utredningens mening finns det anledning att räkna med att både konsumenter och näringsidkare i viss mån bevakar att kläderna är försedda med ursprungsmärkning. Erfarenheterna från tillämpningen av marknadsföringslagen stöder detta antagande. Det ter sig vidare enligt utredningen naturligt att konsumentverket, i anslutning till sin granskning av efterlevnaden av riktlinjerna för textilier och beklädnadsskinn, även gör viss undersökning om kläderna är försedda med ursprungsmärkning. Ett visst samarbete av närmast informell natur bör kunna komma till stånd mellan konsumentverket och KK.

Vidare föreslår utredningen att det bör ankomma på KK att meddela de närmare föreskrifter rörande märkningens utförande som kan visa sig erforderliga. Innan sådana föreskrifter meddelas bör i den omfattning som är nödvändig samråd ske med myndigheter och andra som kan bidra med synpunkter, exempelvis konsumentverket samt företrädare för tillverkare, importörer och detaljister. Utredningen anser att ett märkningssystem bör kunna komma till stånd utan en alltför omfattande detaljreglering.

I likhet med flertalet remissinstanser delar jag utredningens uppfattning att det bör ankomma på kommerskollegium att svara för den närmare tillämpningen av systemet.

2.5.2.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.

Jag anser det önskvärt att märkningssystemet träder i kraft så snart som möjligt. Hänsyn måste emellertid tas till den tid som behövs bl. a. för att utarbeta närmare föreskrifter rörande märkningen. Till detta kommer att tillverkarna, importörerna och detaljisterna måste ges tid att hinna inrätta sig efter de uppställda märkningskraven. Som utredningen har påpekat kan dessa synpunkter tillgodoses om lagstiftningen träder i kraft först sedan en inte alltför kort tid har förflutit från det att de närmare föreskrifterna rörande märkningen har beslutats.

Utredningen har föreslagit att lagstiftningen skall träda i kraft den 1 januari 1984. Vid ikraftträdandet torde enligt utredningen flertalet försäljare av kläder i en varierande omfattning ha inneliggande lager av kläder som inte är märkta på föreskrivet sätt. Utredningen anför att det givetvis inte kan krävas att dessa kläder skall märkas i efterhand. Bl. a. mot den bakgrunden föreslår utredningen att kravet på märkning inte skall avse kläder som före ikraftträdandet har tillverkats inom landet eller införts till landet.

Remissinstanserna har i allmänhet inte framställt några erinringar mot de

föreslagna ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna. Några remissinstanser förordar dock ett senare, respektive tidigare ikraftträdande.

För egen del ansluter jag mig till utredningens förslag om att kravet på märkning inte skall avse kläder som före ikraftträdandet har tillverkats inom landet eller införts till landet. Mot den bakgrunden anser jag emellertid att lagstiftningen bör kunna träda i kraft den 1 juli 1983.

2.5.2.5 Finansiering

Som jag nyss anført bör tillsynen över efterlevnaden av märkningssystemet ankomma på KK. Systemet torde inte kunna genomföras inom ramen för KK:s nuvarande resurser. Storleken av de erforderliga resurserna är svårbedömbär och beroende bl. a. av den övervakning av marknaden som kan visa sig vara nödvändig, det utredningsarbete som kan aktualiseras avseende ursprungsbeteckningars ifrågasatta riktighet samt behovet av närmare föreskrifter rörande märkningen. Utredningens bedömning är att en arbetsinsats motsvarande ungefär två årsanställda torde vara erforderlig.

Utredningen har med hänsyn till regeringens direktiv till samtliga utredningar, om att alla förslag som läggs fram skall kunna genomföras inom ramen för oförändrade resurser, anført att förslaget i första hand bör vägas mot pågående verksamhet inom konsumentskyddsområdet och/eller pågående verksamhet inom KK.

KK finner det inte möjligt att bedöma behovet av resurser för tillsynen men anser det dock rimligt att tillföra organisationen två tjänster, varefter erfarenheterna får visa om ytterligare resurser behövs. Däremot anser KK det uteslutet att resurser skulle tillskapas genom reducering av annan verksamhet inom KK. Det finns från handelspolitisk synpunkt inget arbetsområde inom KK som bör eftersättas för den nu föreslagna uppgiften. KK finner inte heller på övriga arbetsområden möjlighet att genom omfördelning av resurser skapa utrymme. Några remissinstanser menar att det är orealistiskt att förutsätta att två tjänstemän skall kunna klara den erforderliga tillsynen. Det framhålls vidare att det inte är rimligt att lagstiftningen genomförs på bekostnad av det konsumentskyddsarbete som i dag bedrivs och som generellt sett torde vara väsentligt värdefullare från konsument synpunkt.

I likhet med remissinstanserna anser jag att kostnaderna för tillsynen av den föreslagna lagstiftningen inte nu kan finansieras genom omprioriteringar av verksamheten inom vare sig KK eller konsumentverket. Kostnaderna bör dock täckas genom omprioriteringar inom handelsdepartementets verksamhetsområde. Jag anser att medel bör beräknas för en tjänst i avvaktan på bättre bedömningsunderlag. Med hänsyn till det förberedelsearbete som är erforderligt bör medel anvisas redan för budgetåret 1982/83. Behovet av resurser för tillsyn får därefter ånyo prövas.

Jag beräknar ett belopp om 200 000 kr. för en tjänst och vissa följdkostnader för denna.

2.5.3 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom handelsdepartementet upprättats förslag till lag om ursprungsmärkning av kläder. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1.3*.

2.6 Handelspolitiska åtgärder

2.6.1 Inledning

Det internationella handelspolitiska regelverk som utvecklats under de senaste årtiondena, med en gradvis minskning av handelshindren och en ökad frihandel, har varit en av förutsättningarna för välståndsutvecklingen i ett litet, högt specialiserat och exportberoende land som Sverige. Genom vårt aktiva deltagande i en serie världsvida tullförhandlingar inom det allmänna tull- och handelsavtalet GATT, genom vårt medlemskap i EFTA och genom våra frihandelsavtal med EG har vi uppnått en ökad export, som har varit klart gynnsam för utvecklingen av det svenska näringslivet.

De internationella regler som värnar frihandeln är fortfarande vårt bästa skydd mot den protektionism som under senare år gjort sig märkbar på åtskilliga områden och som i stor utsträckning har sin grund i obalanser i olika länders ekonomier. Ökad protektionism i Sverige kan leda till motåtgärder från andra länder, som skulle kunna drabba exportberoende branscher inom vårt näringsliv och påverka sysselsättningen inom dessa.

2.6.2 Multifiberavtalet

Det finns emellertid områden där avvikelser från den strikta frihandelsprincipen visat sig nödvändiga. Ett sådant område, där man på ett tidigt stadium internationellt erkänt behovet av överenskomna särregler, är handeln med tekoprodukter. Redan på 1960-talet tillkom som ett uttryck för detta GATT:s bomullstextilavtal, vilket år 1974 ersattes med det s.k. multifiberavtalet, MFA. Detta är uppbyggt som en uppförandekod för hur restriktioner får införas och bibehållas och kan betraktas som en ram för bilaterala begränsningsarrangemang.

Multifiberavtalets syfte är att möjliggöra en fortsatt liberalisering och expansion av världens textilhandel men samtidigt säkra att utvecklingen sker i ordnade former utan allvarliga störningar på enskilda marknader. Enligt avtalet kan överenskommelser om begränsningar av handeln med tekovaror ingås, om marknadsstörning eller risk för marknadsstörning föreligger. Exportlandet skall samtidigt tillförsäkras en viss årlig ökning – i normala fall

minst 6 % – av den begränsade exportnivån.

I multifiberavtalet finns en speciell s.k. nordisk klausul, enligt vilken särskild hänsyn skall tas till importländer med små marknader, en exceptionellt hög importnivå och en motsvarande låg inhemsk produktion, i syfte att undvika skada på deras nödvändiga minimiproduktion (minimum viable production, MVP) av textilier.

Det ursprungliga multifiberavtalet, MFA I, löpte ut i och med 1977 års utgång. Efter en omförhandling förlängdes avtalet i något ändrad form för åren 1978-81 (MFA II). Den mest betydande skillnaden var att man i bilaterala förhandlingar erhöll möjligheter till "gemensamt överenskomna skäligen avsteg från avtalet". De viktigaste avstegen kom i praktiken att bli nedskärningar av vissa exportländers etablerade begränsningskontingenter.

Med stöd av den nordiska klausulen har Sverige under såväl MFA I som MFA II lyckats uppnå gradvis minskande årliga ökning av begränsningsnivåerna. F.n. uppgår de till 1-2 % och i vissa fall t.o.m. lägre. Under MFA II har vi också i fråga om de största av våra begränsningsländer uppnått reduktioner i förhållande till tidigare nivåer.

Efter långa och ibland besvärliga förhandlingar nåddes i slutet av december 1981 enighet inom GATT:s textilkommitté om den slutliga utformningen av MFA III. Ett protokoll, genom vilket multifiberavtalet har förlängts till den 31 juli 1986, kunde därmed öppnas för undertecknande.

Det får betraktas som en framgång att det trots tidvis stora motsättningar mellan export- och importländerna ändå visade sig möjligt att komma fram till ett nytt MFA. Om detta inte hade lyckats skulle följderna kunnat bli att det internationella regelverk, som trots allt byggts upp på området, brutits sönder, med risker för spridningseffekter på GATT-systemet i sin helhet.

Under MFA-förhandlingarna har tillfälle givits till samtal om situationen på tekoområdet och om handelspolitikens utformning med flertalet EFTA-länder, med EG och med ett antal andra import- och exportländer.

Ett antal nya inslag, jämfört med tidigare arrangemang, kan noteras i MFA III.

- De största exportländerna har förklarat sig beredda att med förståelse se på de svårigheter som orsakas av tekoexporten från dem och bidra till att finna ömsesidigt godtagbara lösningar på problem föranledda av stora begränsningskontingenter. Detta har tolkats så att det föreligger vissa möjligheter att nå överenskommelse om nedskärningar av tekoexporten från de dominerande lågprisexportörerna. Det bör emellertid framhållas att sådana reduktioner inte kan framtvingas unilateralt.
- När en kontingent inte utnyttjats fullt ut under en längre tid skall detta kunna påverka storleken av en kommande nivå. Kompensation för det minskade kontingentutrymmet skall emellertid då lämnas till exportlandet.

– En uppmjukning har skett av de s.k. flexibilitetsbestämmelserna.¹ I bilaterala begränsningsavtal kan parterna i fall av mycket stora och väl utnyttjade kontingenter avtala om avvikelser från normalreglerna. Man kan således komma överens om lägre flexibilitet än vad MFA föreskriver i normalfallet eller t.o.m. om att ingen flexibilitet skall ingå i ett bilateralt avtal.

– En nedgång i konsumtionen av tekovaror erkänns som en faktor som inverkar på bedömningen av om marknadsstörning föreligger eller inte. Det är av betydelse, eftersom marknadsstörning eller risk för marknadsstörning enligt multifiberavtalet utgör en förutsättning för åtgärder mot lågprisimporten från ett viss land.

– Bestämmelser har införts som explicit förutsätter samarbete mellan import- och exportländer för att komma till rätta med fusk och illegal handel. Varor, vars ursprung förfalskats, skall avräknas från kontingenten för det riktiga ursprungslandet, om detta kan fastställas.

Alla länder har möjlighet att åberopa de generella bestämmelserna i MFA III. Härutöver har de nordiska länderna (Finland, Norge och Sverige) uppnått en viss förstärkning av den tidigare nämnda minimum viable production-klausulen. Ett MVP-land har rätt att med *alla* exportländer sluta bilaterala avtal med de avvikelser från flexibilitetsbestämmelserna som parterna kan komma överens om. Liksom tidigare får låga årliga ökningar av begränsningsnivåerna förekomma i avtal som ingås av ett MVP-land.

Det bör emellertid noteras att små leverantörländer, nya exportländer och bomullsproducerande länder fått en förstärkt ställning i MFA III.

Den nya förlängningen kan från vissa synpunkter anses mer restriktiv än dess föregångare. Det bör dock understrykas att varje avvikelse från det ursprungliga MFA:s regler kräver ett medgivande från exportlandet.

2.6.3 Bilaterala överenskommelser

Sedan åtskilliga år begränsas lågprisländernas tekoexport till Sverige. Vi har för närvarande textilbegränsningsavtal med femton länder. I flertalet fall har dessa slutits inom ramen för multifiberavtalet. Detta avtal förutsätter att administrationen av restriktionerna skall ligga hos de exporterande länderna. Med några länder, som inte har anslutit sig till multifiberavtalet, har Sverige bilaterala avtal av liknande slag som med MFA-länderna. Överenskommelserna, som i de flesta fall löper på två år, omfattar de tekovaror som bedöms som känsliga. Antalet länder med vilka avtal sluts ökar kontinuer-

¹ *swing* = överflyttning av kvotutrymme mellan skilda varugrupper under samma begränsningsperiod

carry forward = lån från kommande begränsningsperiod

carry over = överföring av viss del av outnyttjat utrymme från tidigare begränsningsperiod

ligt. Det kan inte uteslutas att förhandlingar med nya länder får tas upp under 1982.

Härutöver begränsas tekoimport från statshandelsländerna antingen genom särskilda överenskommelser inom ramen för bilaterala handelsavtal eller i några fall unilateralt. Restriktioner gäller också för importen från Taiwan. KK bevakar genom övervakningslicensiering fortlöpande utvecklingen av tekoimporten från alla länder med undantag av EG och EFTA-länderna (exkl. Portugal).

Det skulle av ovan angivna skäl vara önskvärt att Sverige medverkar i det internationella regelverk på tekoområdet som multifiberavtalet utgör. Ett ställningstagande till en anslutning till MFA III bör emellertid anstå tills vi inlett omförhandlingar av några av våra viktigaste bilaterala avtal och därigenom fått en klarare uppfattning om deras innehåll.

Från olika håll har globalarrangemang framförts som ett alternativ till fortsatt deltagande i MFA. Jag har för avsikt att låta fördjupa de studier som hittills har gjorts om ett sådant arrangemang.

Givetvis kommer resultatet av våra förhandlingar att i viss mån påverkas av vad andra länder kommer överens om i sina motsvarande avtal.

2.7 Kontroll av importbegränsningar

2.7.1 Inledning

I stort sett alla industriländer begränsar i dag importen av tekovaror från lågprisländerna genom olika typer av handelspolitiska åtgärder. Genom det stora utbud som finns av lågprisvaror och de förhållandevis stora förtjänster som kan göras i handeln med dessa varor finns ett starkt incitament att kringgå importbegränsningarna. Det finns tecken på att en sådan olaglig verksamhet allmänt sett har ökat. Det har dock endast varit ett begränsat antal fall där man har kunnat påvisa oegentligheter. Då de personer som ägnar sig åt denna verksamhet är väl medvetna om att importländernas licens- och tullmyndigheter har tekoimporten under särskild uppsikt måste man räkna med att metoderna att kringgå bestämmelserna har blivit alltmer avancerade. Detta faktum måste vara en av utgångspunkterna när det gäller att bedöma vilka åtgärder som man i Sverige kan vidta för att bekämpa denna typ av ekonomisk brottslighet. En annan utgångspunkt är naturligtvis de resurser som vederbörande myndigheter, dvs. tullverket och kommerskollegium, kan avsätta för ändamålet.

Kontrollmöjligheterna måste även ses mot bakgrund av den tullprocedur som tillämpas i Sverige. Generellt gäller bestämmelsen att flertalet importörer (hemtagare) får ta hem importvarorna efter en anmälan vid gränsorten och sedan använda dem i sin rörelse utan föregående förtullning.

Importörerna eller deras ombud skall sedan inom två till tre veckor efter införseln lämna alla uppgifter som behövs för förtullningen på en tulldeklaration. Denna inlämnas hos den tullanstalt som varje importör har fått sig anvisad. Större delen av importen sker inom ramen för ett sådant s.k. hemtagningssystem. För ca en tredjedel av importen avlämnas tulldeklaration utan föregående hemtagning, i regel i samband med att godset passerar gränsorten.

Om varorna är licensbelagda får hemtagarna emellertid inte förfoga över dem förrän en giltig importlicens från KK har kommit importören tillhanda. Man brukar använda uttrycket att varorna i sådana fall är lagda under förfogandeförbud. Tanken bakom denna ordning är att tullmyndigheterna bl.a. skall ha en möjlighet att kontrollera godsets mängd och art vid en jämförelse med faktura.

Det har från olika håll framkommit krav på en förstärkt kontroll av tekoimporten. Ett av kraven har gällt ett slopande av hemtagningssystemet för tekovaror. Denna fråga har redan tidigare behandlats av näringsutskottet (NU 1980/81:47). Enligt utskottets mening skulle ett slopande av hemtagningssystemet ge vissa ökade kontrollmöjligheter. Utskottet pekade dock på flera konsekvenser av ett slopande av systemet, såsom ökade kostnader och praktiska problem. Utskottet uttalade att andra åtgärder borde kunna vidtas för att öka effektiviteten i det tillämpade begränsningssystemet men framhöll att om det visade sig att sådana åtgärder inte fick avsedd effekt frågan om hemtagningssystemets slopande borde prövas på nytt.

2.7.2 Hemtagningssystemet för tekovaror

Generaltullstyrelsen har på anmodan av handelsdepartementet yttrat sig över frågan om ett slopande av hemtagningssystemet för tekovaror verksamt skulle bidra till att kontrollmöjligheterna ökades. Detta kan enligt styrelsens uppfattning vara riktigt när det gäller möjligheterna att kontrollera godsets art och mängd men däremot inte alls eller endast i ringa mån när det gäller möjligheterna att komma tillrätta med import via annat land, där varorna t.ex. märks och packas om. Styrelsen pekar på att det i regel är omöjligt för en tulltjänsteman att genom okulär besiktning avgöra tekovarans ursprung. Den som vill förfara oegentligt torde därför välja att dölja varornas verkliga ursprung genom att märka och förpacka om varan på dess väg från produktionslandet till Sverige, varför ett slopande av hemtagningssystemet får ringa verkan i kontrollhänseende. Möjligen kan man uppnå en viss återhållande effekt men denna måste vägas mot de kostnader och olägenheter som ett slopande av hemtagningssystemet för med sig.

Enligt generaltullstyrelsens beräkningar skulle ett slopande av hemtagningssystemet för tekovaror medföra besvärande konsekvenser beträffande personal, tulllokaler, tullupplagslokaler, klareringstider m.m. Det är givetvis svårt att göra tillförlitliga beräkningar av hur personalbehovet skulle

påverkas, men styrelsen beräknar att det för hela landet skulle behövas en förstärkning i storleksordningen 50 årsarbetskrafter. Utan en sådan förstärkning är ett slopande av hemtagningsystemet inte meningsfullt. De ökade resurserna erfordras dels för visst administrativt merarbete, dels för handläggning av transitering etc., men framför allt för ökade insatser när det gäller godskontrollen. Man måste också ha tillgång till större tulllokaler om meningsfulla kontroller skall kunna göras. En annan följd av ett slopat hemtagningsystem för tekovaror blir att trafiken kommer att stoppas upp, vilket medför ökade väntetider och kostnader för importörerna. Sådana kostnader drabbar ytterst konsumenterna. Detta kommer givetvis att gälla importen av tekovaror från alla länder, bl.a. EFTA- och EG-länder, varifrån den avgjort största delen av importen kommer.

Mot bakgrund av vad nu har framförts finner generaltullstyrelsen att ett slopande av hemtagningsystemet för tekovaror medför en ringa effekt i kontrollhänseende. Fördelarna uppväger långt ifrån de betydande nackdelar av olika slag som åtgärden kan medföra. Styrelsen vill därför bestämt avstyrka att åtgärden vidtas.

Jag ansluter mig till generaltullstyrelsens uppfattning och finner det därför inte motiverat att nu slopa hemtagningsystemet för tekovaror utan förordrar att andra åtgärder vidtas.

2.7.3 Åtgärder för ökad kontroll

Det bör här erinras om att importen av licensbelagda varor redan har prioriterats i tullverkets granskningsarbete genom de särskilda föreskrifter för tulltaxeringsarbetet, som har utgivits av generaltullstyrelsen. En sådan prioritering är föranledd bl.a. av departementschefens påpekande i propositionen med förslag till den nya tullproceduren (prop. 1972:110 s. 44), nämligen att det måste vara ett självklart krav att tillse att olika importregleringar upprätthålls. Efterhandskontrollen av den licensbelagda tekoimporten har också givits en alltmer framskjuten ställning i KK:s och tullverkets arbete. KK har på senare tid intensifierat kontrollen i samband med licensgivningen under gällande bilaterala begränsningsavtal och utvidgat sitt löpande samarbete med myndigheterna i exportländerna.

Det kan vidare noteras att en rad olika åtgärder förbereds av generaltullstyrelsen som syftar till att ytterligare förstärka kontrollen av importen av tekovaror. Detta är i överensstämmelse med vad jag anfört i 1982 års budgetproposition, nämligen att tullverket bör ägna ökad uppmärksamhet åt möjligheterna att förstärka kontrollen av import av tekovaror. Även KK förbereder sådana åtgärder.

Jag har inhämtat från generaltullstyrelsen att man inom tullverket kommer att intensifiera godskontrollen, bl.a. genom ökad stickprovskontroll. Man kommer även att öka och fördjupa inspektionsbesöken och bokföringsgranskningen hos hemtagarna. Missbruk av hemtagningsrätten kommer att

leda till att denna rätt dras in.

Generaltullstyrelsen och KK avser också att avsätta resurser för ökat spaningsarbete i vid bemärkelse. Erfarenheterna både i Sverige och andra länder har visat att man den vägen kan få fram uppgifter som hjälper myndigheterna att upptäcka fall som bör underkastas en mer ingående och därmed mer resurskrävande undersökning. I detta sammanhang kan erinras om att kontakter med andra länder, i första hand EFTA- och EG-länder, rörande oegentligheter på tekoområdet ger värdefulla erfarenheter för kontrollarbetet. Det fordras nämligen ett långvarigt och fortgående utredningsarbete kring den illegala importen, och andra länders erfarenheter är därför mycket värdefulla. Frågor, såsom vilken omfattning den har, vilka metoder som praktiseras, vilka kanaler som utnyttjas, var ompackning sker, hur ursprungsbeteckningar utformas, vilka transportvägar som begagnas och hur distributionen sker på den svenska marknaden har stort intresse. För att få svar på dessa frågor kommer myndigheterna även att ha fortlöpande kontakter med branschen.

Som ett led i kontroll- och spaningsverksamheten överväger generaltullstyrelsen även att öka antalet kontrollförfrågningar till tullmyndigheterna i EG- och EFTA-länderna vad gäller större importsändningar med tekoavror för vilka åberopas ursprung enligt frihandelsbestämmelsernas ursprungsregler.

Ett verksamt medel att komma till rätta med kringgåendet av importbestämmelserna kan vara överenskommelser med andra länder beträffande bistånd i tullfrågor. Sådana avtal har Sverige med de nordiska länderna (beräknas träda i kraft våren 1982) och med Västtyskland (redan i kraft). I detta sammanhang förtjänar särskilt påpekas att EFTA-konventionen och frihandelsavtalet med EG inte innebär någon skyldighet för de olika länderna att bistå varandra annat än i sådana ursprungsfrågor som avser fastställandet av om tullförmån skall kunna åtnjutas i handeln mellan länderna eller ej. En medveten strävan bör därför vara att söka uppnå ytterligare överenskommelser om samarbete på tullområdet, i första hand med EFTA- och EG-länderna samt med EG-kommissionen. Det kan nämnas att det pågår överläggningar mellan generaltullstyrelsen och KK om olika metoder att förbättra tekokontrollen. I detta sammanhang övervägs bl.a. att i största möjliga utsträckning en licens utfärdas för varje importsändning i stället för att en licens täcker ett flertal olika varusändningar. Vidare övervägs en förenkling vad gäller hanteringen av de importlicenser på tekoområdet som krävs i övervakningssyfte. Dessa förenklingar skulle frigöra resurser för egentlig kontrollverksamhet.

Som ett led i ansträngningarna för förbättrad kontroll vad gäller efterlevnaden av importbegränsningarna har KK hos regeringen hemställt om författningsreglering av rätten att hos tullmyndighet ta del av uppgift som rör import och export av vara. En sådan författningsreglering är enligt KK:s åsikt en förutsättning bl.a. för den förenkling av licensövervakningssystemet

som övervägs.

Frågan om överföring av viss information från tullmyndigheterna till andra myndigheter har behandlats av riksdagen år 1980. Riksdagens beslut (prop. 1979/80:108, SkU 55, rskr 352) innebar att tullmyndigheterna fick möjlighet att lämna riksskatteverket och länsstyrelserna uppgifter som rör import och export av varor. I detta sammanhang utsträcktes således rätten inte till andra myndigheter. Även jag anser att en informationsöverföring från tullmyndigheterna till KK är av betydelse vad gäller kontrollen av efterlevnaden av importbegränsningarna. Jag räknar med att återkomma till denna fråga senare under riksmötet.

Överträdelser av införselbud är straffbara enligt varusmuggningslagen (1960:418) om gärningen har skett med uppsåt eller av grov oaktsamhet. Om åtal kommer till stånd och den misstänkte fälls för gärningen torde påföljden i regel bli dagsböter. Generaltullstyrelsen har nu i skrivelse till regeringen föreslagit att en administrativ straffavgift införs motsvarande 20 % av tullvärdet när någon tar ut varor i den fria rörelsen utan att gällande importbegränsningar iakttas. Enligt styrelsens uppfattning kan detta verkamt bidra till att respekten för efterlevnaden av bestämmelserna ökar. Det är därför enligt styrelsens mening angeläget att den föreslagna ordningen genomförs snarast möjligt.

Styrelsens förslag remissbehandlas för närvarande och kommer därefter att prövas inom regeringskansliet.

2.8 Vissa delbranschfrågor

2.8.1 Tekodelegationens förslag angående skinn- och läderindustrins framtida dimensionering

Riksdagen uttalade våren 1979 att den svenska skinn- och läderindustrins framtida dimensionering skulle utredas (prop. 1978/79:145, NU 1978/79:48, rskr 1978/79:390). Med anledning härav uppdrog regeringen i juli samma år åt tekodelegationen att dels utreda vilken omfattning skinn- och läderindustrin bör ha i framtiden, dels studera hur lädervaruimporten påverkar skinnindustrins framtidsutsikter.

Delegationen lämnade i december 1980 rapporten Skinn- och läderkonfektionsindustrins framtida dimensionering.

Den svenska skinn- och läderindustrin

Tekodelegationen redovisar i sin rapport huvuddragen av branschens utveckling under senare år.

Tillförseln av skinnkläder ökade kraftigt i mitten av 1970-talet och uppgick då till 1,2-1,3 milj. plagg. Därefter har skett en kraftig nedgång. År 1979 var tillförseln knappt 0,5 milj. plagg. Den svenska produktionen har under

1970-talet successivt sjunkit från drygt 300 000 plagg år 1970 till ca 120 000 plagg år 1979.

Under samma period har sysselsättningen i branschen mer än halverats. År 1979 var antalet anställda ca 700. Skinnkonfektionsindustrin är starkt regionalt koncentrerad. Omkring 90 % av tillverkningen sker i Malungs kommun.

Importen av skinnkläder kommer främst från Sydkorea som svarar för ca 60 % av den totala importen.

Av försörjningsberedskapskäl bör en erforderlig kristida produktionskapacitet i fråga om arbetshandskar tryggas. Bristen i fråga om produktionskapacitet kan i kristid täckas genom omställning av produktionen av skinnkläder (ÖEF). Det ankommer på ÖEF att följa utvecklingen och vidta de åtgärder som bedöms nödvändiga.

Enligt min mening bör företag inom skinnkonfektionsindustrin ha samma möjlighet att erhålla statligt stöd som andra tekoföretag.

Sedan år 1976 rapporterar KK kvartalsvis om bl.a. importutvecklingen på skinnkonfektionsområdet. En övervakning genom importlicenser anser jag f. n. inte vara nödvändig. Jag vill vidare framhålla att det inte har varit möjligt att uppnå en utvidgning av varuomfattningen i MFA så att även varor utanför textilområdet skulle ingå.

2.8.2 Avtal med bomullsspinningsföretag

För att trygga försörjningsberedskapen ifråga om bomullsgarn ingick statsmakterna år 1977 och år 1980 flerårsavtal med företag inom bomullsspinningsindustrin. De nu gällande avtalen gäller för tiden 1 juli 1980-30 juni 1982 och avser de två återstående stora spinningsföretagen, Kungsfors Fabriker AB och Gustaf Werner AB.

Under hösten 1981 har förhandlingar pågått mellan ÖEF och dessa två företag om ingående av nya avtal.

ÖEF har i skrivelser den 29 oktober 1981 och den 18 december 1981 till regeringen redogjort för innehållet i preliminära avtal som träffats med de båda företagen för femårsperioden 1 juli 1982-30 juni 1987.

Sammanfattningsvis innebär avtalen att företagen förbinder sig att upprätthålla dels en löpande produktion av viss storlek, dels en produktionskapacitet som i stort motsvarar vad som enligt nu gällande planeringsnormer erfordras under en treårig krissituation. Företagen skall vidare hålla vissa minimilager av bomull.

Som ersättning för dessa åtaganden skall staten lämna försörjningsberedskapslån på sammanlagt 46,5-57,0 milj. kr. till Kungsfors Fabriker AB och 20,9-23,9 milj. kr. till Gustaf Werner AB. Intervallen beror på länens konstruktion med en fast del för viss minimiproduktion och en rörlig bonus för produktion härutöver. Tyngdpunkten i låneutbetalningarna ligger i början av avtalsperioden. Vidare medges Kungsfors Fabriker AB att

uppskjuta återbetalningen av ett statligt lån på 5 milj. kr. från år 1982 till år 1987. Lånet som ursprungligen uppgick till 7 milj. kr. lämnades år 1977 för att finansiera lagring av bomull. Gustaf Werner AB som tidigare inte haft denna typ av lån erhåller ett lagringslån på 2 milj. kr. för återbetalning år 1987.

Finansieringen av avtalen föreslås av ÖEF ske dels genom att utförsäljning av beredskapslagrade varor genomförs för 16.9 milj. kr., dels med medel från det ekonomiska försvarets investeringsram som jag tidigare denna dag har föreslagit skall uppgå till 210 milj. kr.

De preliminärt ingångna avtalen innebär i två avseenden avvikelser från gällande bestämmelser för de av ÖEF administrerade låneformerna avskrivningslån och försörjningsberedskapslån.

Avskrivningslån för maskininvesteringar och byggnader skall enligt de riktlinjer som fastställts av riksdagen skrivas av under en tid av minst tio år (prop. 1972:127, FöU 1972:25, rskr 1972:325). De preliminära avtalen innebär att vid avtalsperiodens början befintliga avskrivningslån skall skrivas av med 10 % per halvår, dvs. en avskrivningstakt som är avsevärt högre än normalt. I avtalet med Kungsfors Fabriker AB medges företaget att använda lånemedel som enligt 1980 års avtal var avsett för investeringar i spinneriutrustning men som inte utnyttjats, till investeringar även i väveri och beredningsverk. För dessa lån skall avskrivningarna anpassas så att kapitalskulden vid avtalsperiodens slut är noll.

Försörjningsberedskapslån skall normalt avskrivas vid slutet av det år som lån beviljats (prop. 1978/78:145, NU 1978/79:48, rskr 1978/79:390). Enligt de preliminära avtalen mellan ÖEF och bomullsföretagen skrivs i stället lånen varje år av med en femtedel av summan av lånen för avtalsperiodens fem år. Bakgrunden till detta är att tyngdpunkten i låneutbetalningarna har lagts på de första åren och att en tillämpning av de normala avskrivningsreglerna skulle medföra att staten efter de första åren skulle sakna en väsentlig sanktionsmöjlighet om företagen inte skulle uppfylla sina åtaganden.

Jag vill för egen del erinra om att försvarskommittén har förordat att planeringsnormerna för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet skall ses över. Jag har i det föregående ställt mig bakom detta förslag. Förslag till nya planeringsnormer beräknas kunna föreläggas riksdagen i 1983 års budgetproposition. Det är väsentligt att erforderlig produktionskapacitet på bomullsgarnsområdet tryggas. Jag avser därför föreslå regeringen att uppdraga åt ÖEF att teckna avtal med Gustaf Werner AB och Kungsfors Fabriker AB om upprätthållande av produktion och produktionskapacitet också efter den 1 juli 1982. Jag förutsätter därvid att den nya låneformen beredskapslån kan utnyttjas. Jag föreslår att regeringen begär riksdagens bemyndigande att vid behov medge förändringar i villkoren för nu löpande lån till bomullsföretagen.

2.8.3 Övrigt

ÖEF har under år 1981 bemyndigats ingå avtal med tre företag om upprätthållande av produktion och produktionskapacitet i fråga om *kam- och kardgarn*. Avtal har träffats med Saxylle-Kilsund AB, Almedahls AB och Klippans Yllefabrik AB. Dessa företag svarar för omkring 60 % av delbranschens sammanlagda produktionskapacitet. Avtalen avser en fem-årsperiod.

Kostnaden för och finansieringen av avtalen framgår av följande tabell (belopp i milj. kr.). En del av kostnaderna avser avskrivningslån vilket förutsätter investeringar i företagen.

	1980/81	1981/82	1982/83
Kostnader			
– Saxylle-Kilsund AB	15,8	5,8	3,1
– Almedahls AB		19,2	2,1
– Klippans Yllefabrik AB		4,9	0,4
	<i>15,8</i>	<i>29,9</i>	<i>5,6</i>
Finansiering			
– ÖEF:s särskilda medelsram	7,0		5,6
– Medel till regeringens disposition	6,8	15,8	
– Utförsäljning av beredskapslager	2,0	14,1	
	<i>15,8</i>	<i>29,9</i>	<i>5,6</i>

2.9 Den statliga samråds- och samordningsorganisationen

I samband med att de statliga åtgärderna för tekoindustrin under 1970-talet ökade i omfattning inrättades successivt olika samråds- och samordningsorgan knutna dels till myndigheter, dels till regeringkansliet.

Våren 1976 inrättades en *interdepartemental tekoarbetsgrupp* för samordning av den verksamhet med anknytning till tekoområdet som bedrevs inom olika departement. Gruppen knöts till en början till industridepartementet men från år 1979 till handelsdepartementet i samband med att samordningsansvaret för regeringens tekopolitik överfördes till detta departement.

I tekoarbetsgruppen ingår representanter för utrikes- och handelsdepartementen, budgetdepartementet, arbetsmarknadsdepartementet och industridepartementet. Gruppen har ingen formell instruktion men har i praktiken kommit att bl.a. svara för beredningen av regeringens propositioner på tekoområdet. I sitt arbete har arbetsgruppen kontakt med branschorganisationerna och med de fackliga organisationerna.

År 1976 inrättades även två myndighetsanknutna samrådsorganisationer, beklädnadsrådet vid ÖEF och rådgivande nämnden vid SIND.

I ÖEF:s *beklädnadsråd* ingår 14 representanter för bransch, fack och myndigheter. I likhet med vad som gäller för råd som har bildats för ÖEF:s

övriga försörjningsprogram har beklädnadsrådet till uppgift att biträda verket vid beredningsplaneringen.

Rådgivande nämnden vid SIND innehåller representanter för främst branschen och de fackliga organisationerna. I nämnden sker samråd i fråga om inriktning och tillämpning av de åtgärder som SIND administrerar. Antal ledamöter är tio.

År 1977 inrättades *tekobranschrådet* vid industridepartementet. Rådets 17 ledamöter kommer från branschen, fackliga organisationer, myndigheter och regeringskansliet. I rådet sker samråd beträffande tekoindustrin med särskild tonvikt på utvecklingen i ett längre perspektiv.

Tekodelegationen bildades år 1978 med uppgift att samordna berörda myndigheters åtgärder för tekoindustrin. Enligt sina direktiv skulle delegationen efter särskilt uppdrag av regeringen kunna göra konkreta insatser för omstrukturering och effektivisering av utsatta sektorer.

År 1979 preciserades samordningsuppdraget så att delegationen skulle samordna utarbetandet av det underlag för den långsiktiga planeringen på tekoområdet som ÖEF, AMS och SIND på regeringens uppdrag den 1 september varje år inlämnar till regeringen samt avge yttrande över detta underlag.

Efter samråd med cheferna för arbetsmarknads- och industridepartementen vill jag anföra följande.

De erfarenheter som har vunnits av den statliga samråds- och samordningsorganisationen motiverar enligt min mening att en effektivisering görs. Jag anser således att samordningen av ÖEF:s, AMS:s och SIND:s verksamhet på tekoområdet bör kunna ske genom myndigheternas egen försorg. I fråga om den långsiktigt inriktade planeringen bör samordningen i fortsättningen ske direkt genom regeringskansliet och den interdepartementala tekoarbetsgruppen. Tekodelegationens verksamhet bör ersättas med regelbundna överläggningar mellan tekoarbetsgruppen och representanter för branschen, de fackliga organisationerna, tekokommuner, m.fl.

I fråga om beklädnadsrådet, rådgivande nämnden och tekobranschrådet föreslår jag inga förändringar. Dessa organ fyller vart och ett en funktion inom en större samråds- och samordningsorganisation som förutom tekoindustrin täcker även andra områden.

2.10 Läderskoindustrin

2.10.1 Vissu uppgifter om branschen

Läderskoindustrin sysselsätter f. n. ca 1 400 personer i ca 45 företag. Omkring 40 % av de sysselsatta finns i Västernorrlands län, främst i Nordingråområdet.

Tillförseeln av läderskor har minskat under de senaste tio åren. Detta sammanhänger bl.a. med ett ändrat skomode med ökad användning av

lättare skor som träskor och lättgummiskor.

Den svenska produktionen har minskat i snabbare takt än tillförseln. Utvecklingen framgår av följande tabell (kvantitet i 1 000 par).

	1970	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Produktion	6 000	3 850	3 270	2 870	2 240	2 430	2 530
Import	11 380	10 030	9 540	9 870	7 080	10 350	11 250
Export	720	640	560	670	400	390	460
Tillförsel	16 660	13 240	12 250	12 070	8 920	12 390	13 320
Produktion/ tillförsel (%)	36	29	27	24	25	20	19

Enligt vad jag erfarit har läderskoproduktionen år 1981 uppgått till ca 2,3 milj. par.

Till skillnad mot tekoområdet spelar importen från lågprisländer en liten roll i importen av läderskor.

	Importandel i procent år 1980
EG	52,9
EFTA	30,4
Övr. industriländer	7,6
Statshandelsländer	4,0
U-länder	5,0
därav	
- Taiwan	(1,9)
- Hongkong	(0,2)
- Sydkorea	(2,1)
- Brasilien	(0,8)

2.10.2 Statliga åtgärder för läderskoindustrin

Riksdagen beslöt våren 1977 om mål för försörjningsberedskapen på läderskoområdet (prop. 1976/77:85, FöU 1976/77:11, rskr 1976/77:238). Målet avsåg dels vissa planeringsnormer beträffande bl.a. försörjningsuthållighet och försörjningsstandard, dels att en löpande produktion på 2 milj. par bör säkerställas. En produktion på 2,5 milj. par framhölls som önskvärd.

Genom beslut av riksdagen våren 1981 (prop. 1980/81:100 bil. 14, FöU 1980/81:20, rskr 1980/81:180) skall ett upprätthållande av en årlig läderskoproduktion om 2-2,5 milj. par utgöra ett riktmärke för den fortsatta försörjningsberedskapspolitiken på läderskoområdet.

Omfattande resurser har under senare år satts in för att trygga försörjningsberedskapen på detta område. Således beviljades under den omstrukturerings- och effektiviseringsperiod för åren 1979-1981 som riksdagen

beslöt om hösten 1978 (prop. 1978/79:60, NU 1978/79:18, rskr 1978/79:117) stöd enligt följande.

Stödform	Beviljat stöd (milj. kr.)
Försörjningsberedskapslån	81,4
Avskrivningslån	21,0
Skostrukturlån	20,5
	122,9

Vidare har under dessa år ett årligt stöd på 1,5–2,5 milj. kr. lämnats till *Skoinstitutet*. Institutet har till uppgift att bistå skoindustrin med bl.a. rationalisering, produktutveckling och marknadsföring.

I 1981 års budgetproposition (prop. 1980/81:100 bil 14) anförde dåvarande chefen för handelsdepartementet att år 1981 utgjorde sista året i omstrukturings- och effektiviseringsperioden och att det ännu var för tidigt att dra några bestämda slutsatser om effekten av de vidtagna åtgärderna. De förslag som lagts fram från bransch och fack att det allmänna produktionsstödet skulle förlängas avstyrktes av föredraganden. Enligt honom fick det ankomma på ÖEF att inom ramen för tillgängliga investeringsmedel besluta om de medel som bör disponeras för läderskoområdet.

Riksdagen hade ingen erinran mot vad som anförts (NU 1980/81:47, rskr 1980/81:279).

Budgetåret 1981/82 disponerar ÖEF 10 milj. kr. för åtgärder på läderskoområdet. Genom beslut i februari 1982 möjliggjorde regeringen att de medel som vid årsskiftet 1981–1982 inte hade utnyttjats, ca 2,9 milj. kr., får disponeras även därefter.

Jag har i det föregående förordat att planeringsnormerna för beklädnadsprogrammet ses över. Här inbegripes läderskor. Jag anser liksom 1978 års försvarskommitté att läderskor hör till den del av beklädnadsområdet där det är särskilt angeläget att behovet av produktionskapacitet tryggas.

Beklädnadsarbetarnas förbund och Svenska skofabrikantföreningen har i skrivelser den 29 oktober 1981 bl. a. föreslagit att läderskoindustrin skall få ett stöd motsvarande det äldrestöd tekoindustrin erhåller.

Efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet vill jag framhålla att äldrestöd är ett stöd specifikt framtaget för att främja sysselsättning för äldre arbetskraft inom tekoindustrin.

Jag vill erinra om att läderskoindustrin under en följd av år av försörjningsberedskapsskäl kommit i åtnjutande av långtgående stöd från statsmakternas sida. Jag förordar att de krav som försörjningsberedskapen

ställer även i fortsättningen i huvudsak bör styra omfattningen av de resurser som sätts in för branschen. Jag är med anledning härav inte beredd att tillstyrka förslaget i skrivelserna.

ÖEF har i anslagsframställningen för budgetåret 1982/83 föreslagit att inom planeringsramen 180 milj. kr. för ekonomiskt försvar 10 milj. kr. skall disponeras för åtgärder inom läder- och skoindustrin. Jag har tidigare denna dag förordat att 12,5 milj. kr. avsätts för beredskapslån till branschen inom den särskilda medelsramen på 210 milj. kr.

2.11 Gummistövelindustrin

Gummistövlar är en betydelsefull del av vår krisgarderob.

Det är mot denna bakgrund försörjningsberedskapslån har utgått sedan år 1974 till det enda gummistöveltillverkande företaget i Sverige, Tretorn AB.

I april 1978 omstrukturerades en del av företaget till ett nytt fristående tillverknings- och försäljningsbolag, AB Sweden Boots Tretorn (SB).

SB övertog ett mellan ÖEF och Tretorn AB ingånget försörjningsberedskapsavtal. Detta avtal har löpt till årsskiftet 1981-82. För år 1980 har SB erhållit lån om 6,4 milj. kr. och för år 1981 lån om 5,12 milj. kr.

Importen av gummistövlar från länder utanför EG och EFTA är föremål för begränsning.

I en gemensam skrivelse den 30 november 1981 till regeringen från SB och Svenska Fabriksarbetarförbundet hemställer man bl. a. att äldrestöd skall utgå till företaget i likhet med vad som sker på tekoområdet.

Syftet med äldrestödet skulle vara att konsolidera företagets verksamhet.

I denna fråga vill jag framföra följande.

De lån som statsmakterna ställde till SB:s förfogande under åren 1980 och 1981, totalt 11,52 milj. kr., hade just det syfte som företaget nu hänvisar till, nämligen att bidra till att konsolidera företaget under dess uppbyggnadsperiod.

Så har nu också skett. I fråga om äldrestöd vill jag efter samråd med arbetsmarknadsministern framhålla att detta stöd är ett stöd specifikt framtaget för att främja sysselsättning för äldre arbetskraft vid tekoindustrin. Jag är inte beredd att föreslå ett motsvarande stöd till gummistövelindustrin.

3. Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. antaga förslaget till lag om ursprungsmärkning av kläder,
2. godkänna vad jag har förordat om inriktningen av de fortsatta statliga åtgärderna på teko-, lädersko- och gummistövelområdena,
3. till elfte huvudtitelns tilläggsanslag C1. *Kommerskollegium* för budgetåret 1982/83 anvisa ett tilläggsanslag av 200 000 kr.

*Bilaga 1.1***Sammanfattning av ursprungsmärkningsutredningens betänkande**

Utredningen har enligt sina direktiv haft två huvuduppgifter - att utarbeta förslag till ursprungsmärkning av kläder och att redovisa de skäl som talar för och emot en sådan märkning. Härutöver har utredningen haft att överväga om det finns skäl att införa bestämmelser om märkning av typen Swedish design, Swedish style m.m.

Frågan om införande av ursprungsmärkning av kläder har under senare år diskuterats både inom och utom landet. I flera läder har lagstiftning om sådan märkning införts. I Sverige har frågan om ursprungsmärkning under senare år aktualiserats vid flera tillfällen, bl.a. genom riksdagsmotioner och framställningar från olika intresseorganisationer. Försök har gjorts att på frivillig väg få till stånd en mer allmän märkning än den som för närvarande förekommer. Eftersom någon överenskommelse om märkning inte har kunnat träffas har riksdagen år 1979 begärt förslag till lagstiftning.

Utredningen har för sin del funnit att konsumentpolitiska och allmänt tekopolitiska skäl talar för en obligatorisk ursprungsmärkning. En sådan kan vara till hjälp för konsumenterna vid bedömningen av plaggens egenskaper eftersom kvaliteten kan variera beroende på vilket land kläderna kommer från. Vidare finns det bl.a. vissa prisjämförelser som konsumenterna kan göra om kläderna är ursprungsmärkta. En ursprungsmärkning kan också vara ägnad att motverka att konsumenterna, genom den varierande märkning (av typen Swedish design m.m.) som nu förekommer, får en felaktig uppfattning om klädernas ursprung.

I tekopolitiskt hänseende erinrar utredningen om att som ett riktmärke för den svenska tekopolitiken gäller att 1978 års produktionsvolym bör upprätthållas. Det är uppenbart att en sådan målsättning lättare skulle kunna uppnås om den får ett aktivt stöd från konsumenternas sida. Mot den bakgrunden är det enligt utredningens mening motiverat att genom en ursprungsmärkning underlätta för konsumenterna att, om de så önskar, välja svensktillverkade kläder.

För att belysa det intresse som konsumenterna i allmänhet kan ha av en ursprungsmärkning har utredningen låtit utföra en enkätundersökning. Undersökningen ger en indikation om att ett visst inte obetydligt intresse för ursprungsmärkning av kläder redan nu föreligger hos konsumenterna.

En lagstiftning om ursprungsmärkning kan enligt utredningens mening utformas på ett sådant sätt att tillsynen och kontrollen över lagstiftningen inte kräver några större resurser från samhällets sida. Vidare torde kostnaderna för att märka kläderna bli marginella. Det påpekas att kläder enligt av konsumentverket utfärdade riktlinjer senast den 1 juli 1982 skall vara försedda med information om skötsel, storlek och material.

Utredningen har vid sina överväganden beaktat Sveriges förpliktelser på

den internationella handelsområde. Bestämmelser om ursprungsmärkning är inte förbjudna vare sig i GATT eller EFTA-konventionen eller i frihandelsavtalet med EG. I GATT och EFTA har man dock gett uttryck för en tydlig strävan att begränsa sådana bestämmelser. Trots den återhållsamhet i fråga om ursprungsmärkning som kommer till uttryck i internationella överenskommelser är utredningen av den uppfattningen att en lämpligt utformad lagstiftning om ursprungsmärkning av kläder kan försvaras från handelspolitisk synpunkt. Lagstiftningen kan utformas så att den inte medför nämndvärda olägenheter för det svenska varuutbytet med utlandet. Den kan vidare inte betraktas som ett avsteg från den handelspolitik som Sverige traditionellt följt. Inte heller kan den medföra att vi i fortsättningen blir förhindrade att kritisera andra länders ursprungsmärkningsbestämmelser som visar sig ha element av handelshindrande karaktär.

Mot den nu redovisade bakgrunden föreslår utredningen att en lagstiftning införs om ursprungsmärkning av kläder.

Kravet på ursprungsmärkning bör omfatta kläder av textilmaterial, läder och pälskinn. Däremot behöver inte kläder som är gjorda av exempelvis gummi eller plast märkas. Enligt utredningens mening bör klädernas geografiska ursprung bestämmas enligt de i Sverige redan nu tillämpade s.k. allmänna ursprungsreglerna. Dessa överensstämmer med internationell praxis och innebär att som ursprungsland skall anses det land där kläderna har tillverkats, dvs. i princip det land där kläderna har sytts eller på annat sätt fogats samman. Varifrån materialet till kläderna kommer saknar däremot betydelse i sammanhanget.

Uppgiften om tillverkningsland skall vara tydlig och otvetydig. Den skall vidare vara fast anbringad på kläderna. Vissa slag av kläder, bl.a. strumpor, bör dock få märkas exempelvis på så sätt att uppgiften om tillverkningsland anges på en vidhängande etikett eller på förpackningen.

Kravet på märkning avser såväl kläder tillverkade inom landet som importerade kläder. Kläderna skall vara märkta senast när de yrkesmässigt saluhålls till de slutliga förbrukarna, oavsett om dessa förbrukare är enskilda konsumenter, företag eller andra. Beträffande kläder som har tillverkats inom landet bör ansvaret för märkningen vila på tillverkaren och beträffande importerade kläder på den som först saluhåller kläderna. För att lagstiftningen skall bli tillräckligt effektiv bör vidare gälla att kläder som inte är försedda med föreskriven märkning eller som är försedda med en märkning som är uppenbart oriktig inte får saluhållas till förbrukarna. Den som bryter mot märkningsbestämmelserna skall enligt förslaget kunna dömas till böter.

Lagstiftningen har i huvudsak utformats som en bemyndigandelag med de närmare bestämmelserna om märkningen i en särskild förordning. Tillsynen läggs på kommerskollegium som också skall utarbeta närmare föreskrifter om märkningen.

Enligt utredningens mening behövs inga särskilda bestämmelser rörande

märkning av typen Swedish design om lagstiftning om ursprungsmärkning införs.

Utredningen föreslår, med beaktande av det förberedelsearbete som kan visa sig nödvändigt, att lagstiftningen om ursprungsmärkning av kläder träder i kraft den 1 januari 1984. Kravet på märkning bör dock inte avse kläder som före ikraftträdandet har tillverkats inom landet eller införts till landet. Några nämnvärda övergångsproblem torde inte uppkomma.

Sammanställning av remissyttrandena över betänkandet (Ds H 1981:1)**Ursprungsmärkning av kläder**

Efter remiss har yttranden över betänkandet avlämnats av hovrätten för Nedre Norrland, kammarrätten i Jönköping, försvarets materielverk (FMV), postverket, televerket, statens järnvägar (SJ), riksrevisionsverket (RRV), kommerskollegium (KK), generaltullstyrelsen, marknadsdomstolen (MD), näringsfrihetsombudsmannen (NO), statens pris- och kartellnämnd (SPK), konsumentverket (KOV), överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens industriverk (SIND), länsstyrelsen i Älvsborgs län, Beklädnadsarbetarnas förbund, Kooperativa förbundet (KF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Landstingsförbundet, Näringslivets delegation för marknadsrätt (NMD), SHIO/Familjeföretagen, Svenska Tekoindustriföreningen, Svenska Handelskammarförbundet, Svenska postorderföreningen, Sveriges arbetsledareförbund (SALF), Sveriges exportråd (SE), Sveriges Grossistförbund, Sveriges handelsagenters förbund, Sveriges Industriförbund (SI), Sveriges köpmannaförbund, Textilrådet/Konfektionsindustriföreningen och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Genom KK har också Skånes handelskammare och Stockholms handelskammare yttrat sig. Genom LO har Handelsanställdas förbund yttrat sig och genom Sveriges Grossistförbund har Sveriges Pälsleverantörers Förening yttrat sig. Centralorganisationen SACO/SR, Svenska arbetsgivareföreningen och Svenska kommunförbundet har genom skrivelse meddelat att de avstår från att yttra sig.

I det följande återopas yttrandena i huvudsakligen oavkortat skick under olika avsnitt.

1 Allmänna synpunkter*Hovrätten för nedre Norrland:*

Hovrätten ställer sig tveksam till om behovet av en lagreglering av ursprungsmärkning av kläder är av sådan storlek att en lagstiftning på området bör komma till stånd. De konsument- och tekopolitiska skälen som framhållits i utredningen torde enligt hovrättens uppfattning vara tillgodosedda genom den i dag gällande praxis som råder för märkning av klädesplagg och genom konsumentens egen initiativförmåga vid inköp av kläder.

Försvarets materielverk:

Bestämmelser för ursprungsmärkning, som i första hand har till syfte att ge viss emotionell förtur för svensk vara och därmed stöd för svensk TEKO, bör vid sin utformning förorsaka så små hanterings- och kostnadsmässiga avvikelser från nuvarande systems (ingen märkning) som möjligt. Detta i synnerhet som märkningskravet icke syns förankrat hos köparen, som till sist står för kostnaderna. Detta syfte torde kunna vinnas med formulering som endast angav kravet på att i Sverige tillverkade kläder skulle märkas. Därmed skulle all övrig beklädnad automatiskt bli klassad som av utländskt ursprung och bedömas som sådan. Denna formulering torde kunna lättare accepteras av andra handelsavtalspartner än nu föreslagna.

Kommerskollegium:

De av utredningen redovisade konsument- och tekopolitiska motiven för en lagstiftning om obligatorisk ursprungsmärkning kan enligt kollegiets mening knappast anses väga särskilt tungt. I den mån ett genomförande av förslagen skulle ha några effekter på den inhemska handelns villkor torde de snarast få anses som negativa. --- handelspolitiska överväganden --- talar i allt väsentligt mot ett införande av en lagstiftning på området. Kollegiet får samtidigt konstatera att några större svårigheter att handelspolitiskt försvara ett system för ursprungsmärkning inte torde föreligga. Problemet är inte främst åtgärden i sig utan det faktum att den kan tolkas som ett avsteg från hittillsvarande svenska politik.

Mot denna bakgrund finner kollegiet att ett system med obligatorisk ursprungsmärkning av kläder inte bör införas.

Marknadsdomstolen:

Marknadsdomstolen finner --- att de av utredningen anförda huvudargumenten för en lagstiftning om obligatorisk ursprungsmärkning av kläder inte har sådan styrka att de kan motivera den av utredningen föreslagna lagstiftningen. Redan på denna grund bör förslaget avvisas. Härtill kommer att det finns skäl att resa invändningar mot utredningens uppfattning att några nackdelar av betydelse inte är förknippade med en lagstiftning av ifrågavarande slag.

Näringslivets delegation för marknadsrätt:

--- Av sakens handläggning i regeringskansliet kan utan större svårighet utläsas att man där icke utan viss vända sett sig nödsakad att effektuera riksdagens beställning. En motsvarande vända återspeglas i utredningens betänkande; den någorlunda uppmärksamme läsaren konstaterar att utredningen inte själv är särskilt övertygad om tyngden av de argument som anförts till stöd för en lagstadgad obligatorisk ursprungsmärkning av kläder.

--- Av olika skäl - som NDM saknar anledning att närmare gå in på här - har man inom riksdagen sökt efter möjligheter att rättfärdiga ingripanden mot importen av textil- och konfektionsprodukter utan att behöva motivera dem med önskemålen att skydda den svenska tekoindustrin mot en ytterligare åderlåtning. Sett i ett internationellt perspektiv är det inte

överraskande att man på detta sätt sökt undgå de uppenbara komplikationer som någon form av mera direkta handelshinder skulle föra med sig med hänsyn till Sveriges internationella åtaganden och intressen på det handelspolitiska området. Utvägen har, inte heller överraskande i ljuset av internationella erfarenheter, syntts vara att motivera de importförsvärande åtgärderna med konsumentpolitiska argument.

Sveriges Industriförbund:

Mot bakgrund särskilt av --- tekopolitiska skäl --- finner sig förbundet --- kunna acceptera förslaget om en obligatorisk ursprungsmärkning av kläder. Vi har därvid beaktat att med den utformning förslaget fått bör det knappast kunna få några nämnvärda handelspolitiska verkningar. Vi utgår vidare från att några mera betydande kontrollinsatser från samhällets sida inte blir nödvändiga samt att utredarens uppgift är riktig, att endast marginella kostnader för själva märkningen uppkommer.

Ytterligare ett förbehåll måste emellertid göras. Att en ursprungsmärkning av kläder kan godtas beror på de speciella omständigheter som gäller just inom beklädnadsbranschen. Dessa skäl kan inte utan vidare anföras som motiv för en obligatorisk märkning inom andra sektorer. De svenska myndigheterna måste även i fortsättningen verka internationellt för att obligatorisk ursprungsmärkning införes ytterst sparsamt och endast när särskilda skäl föreligger. Man måste på svensk sida ha klart för sig att om våra viktigaste avnämmländer införde generella krav på ursprungsmärkning för flertalet varor, kunde detta få besvärliga konsekvenser för vissa delar av svensk export. Skulle andra länder utnyttja en ursprungsmärkning till att framkalla ett köpmotstånd mot utländska varor kan svenska företag tvingas flytta sin tillverkning till dessa länder.

Sveriges köpmannaförbund:

En grundläggande förutsättning för all reglering skall vara att ett verkligt behov härav föreligger. Något sådant behov har utredningen enligt vår mening inte kunnat styrka, varför vi avstyrker förslag till lagstiftning om ursprungsmärkning av kläder.

Textilrådet/Konfektionsindustriföreningen:

Enligt vår mening förekommer i icke obetydlig omfattning kringgåenden av de svenska importregleringarna på tekoområdet. Samma erfarenhet har man i många andra av de stora importländerna på tekoområdet. Några säkra bedömningar angående omfattningen av dessa kringgåenden kan dock inte göras. Från EG:s sida har dock i något sammanhang gjorts gällande att försöken till kringgående skulle svara mot uppemot ca 20 % av EG:s kvoter på tekoområdet. Vi hävdar inte att man enbart genom införande av ursprungsmärkningsbestämmelser helt skulle kunna komma till rätta med kringgåendena av de nuvarande importregleringarna på tekoområdet. För detta krävs även andra åtgärder såsom en kraftigt ökad kontroll av tekoimporten från tullmyndigheternas sida liksom en vidgad internationell samverkan vad gäller importkontrollen av tekovaror. I kampen mot det betydande kringgående av importregleringarna på tekoområdet som f.n.

sker är dock enligt vår mening ursprungsmärkningsbestämmelser baserade på en gränsmodell ett mycket viktigt element.

Svenska Tekoindustriföreningen:

Svenska Tekoindustriföreningen anser --- att ursprungsmärkning av tekovaror bör införas. Skälen härför är dels att konsumenten skall ha rätt att, om han så vill, välja att köpa en svensk vara dels för att minska risken för avsiktligt kringgående av de begränsningsavtal som gäller för vissa s.k. lågprisländer genom fiffel med ursprungshandlingar. ---

Sveriges handelsagenters förbund:

En synpunkt som ej framkommit är den att en geografisk ursprungsmärkning allvarligt skulle försvåra försäljning av tekoprodukter från "nya" tekoproducerande länder. Vilken konsument skulle våga köpa en skjorta från ett afrikanskt land? Införande av geografisk ursprungsmärkning skulle vara ett u-landsfientligt beslut.

Sammanfattningsvis är det vår uppfattning att frågan om geografisk ursprungsmärkning saknar betydelse och att regeringen därför bör avstå från att införa en lagstiftning på ytterligare ett område när det inte finns några vägande skäl därför.

Svenska postorderföreningen:

Efter genomgång av betänkandet kan vi konstatera att frågan om märkning av kläder, med information om en varas geografiska ursprung, synes stå långt ned på konsumentens önskelista. Vi vill därför understryka att, om information till konsumenten skall vara effektiv, måste rimligtvis begränsningar göras. Vid en sådan prioritering ifrågasätter vi om tillräckliga skäl föreligger för en lagstiftning om ursprungsmärkning.

Postorderföretagen vill --- understryka att ursprungsmärkning inte bör komma ifråga när det gäller uppgifter i postorderkataloger och liknande tryckmaterial och tillstyrker i denna del utredningens förslag.

Svenska Handelskammarförbundet:

Svenska Handelskammarförbundet är av den uppfattningen att vare sig konsumentpolitiska skäl eller tekopolitiska skäl motiverar bestämmelser om obligatorisk ursprungsmärkning. Ej heller sammantagna utgör de konsumentpolitiska och tekopolitiska skälen anledning införa sådana bestämmelser.

Utan att närmare ha analyserat de praktiska konsekvenserna för berörda företag vill Handelskammarförbundet --- framhålla att utredningsförslaget kan förutses innebära olägenheter för företrädesvis små och medelstora företag som handlar med mindre kollektioner.

Sveriges Grossistförbund:

Vi avstyrker --- att tvingande bestämmelser om geografisk ursprungsmärkning införs. Varken konsumenterna eller branschen – tillverkare, importörer eller detaljhandeln – har något att vinna på att så sker, utan resultatet blir negativt för alla parter och dessutom riskeras att förtroendet för Sveriges hittills liberala handelspolitiska linje undergrävs.

Vi konstaterar --- att önskan att möjliggöra för konsumenterna att stödja riktmärket för den svenska tekopolitiken – vilket är huvudpunkten i utredningens förslag – mycket väl kan uppnås genom frivillig märkning av svensktillverkade kläder.

Sveriges Arbetsledareförbund:

SALF har sedan lång tid tillbaka förordat ett system med ursprungsmärkning av kläder vilket visar var tillverkning faktiskt skett. ---

Sveriges Arbetsledareförbund har inte ändrat sin principiella ståndpunkt. Tvärtom har förbundets åsikter i frågan ytterligare stärkts genom den förödande utvecklingen för svensk tekoindustri. Både konsumentpolitiska och tekopolitiska skäl talar för att en lag om ursprungsmärkning införs. Om konsumenten skall kunna göra ett rationellt val mellan olika produkter måste ursprungsland finnas angivet på plagget. Förbundet menar nämligen att många konsumenter i dag även väger in tillverkningsland i sina köpval tillsammans med pris, utseende, kvalitet m.m.

Ursprungsmärkningen kommer att gynna svensk konfektionsindustri. Därmed borde branschen få något bättre förutsättningar att kunna leva upp till det försörjningspolitiska målet om 1978 års produktionsnivå. För att detta mål skall kunna uppnås krävs emellertid ytterligare omfattande åtgärder.

2 Motiv för och emot ursprungsmärkning

2.1 Konsumentpolitiska skäl

Kammarrätten i Jönköping:

I vad avser de konsumentpolitiska skälen skulle enligt utredningen en ursprungsmärkning kunna underlätta konsumenternas kvalitetsbedömningar och deras möjligheter att göra prisjämförelser. Den effekt en lagstiftning skulle få i dessa hänseenden bedömer kammarrätten som ringa. ---

Riksrevisionsverket:

När det gäller konsumentintresset menar utredningen i huvudsak att ursprungsmärkningen allmänt ökar konsumentens information och därmed förutsättningarna för ett rationellt beslutsfattande. RRV kan dela denna principiella uppfattning. Vissa former av marknadsföring med hjälp av internationellt inarbetade varumärken kan t.ex. behöva balanseras av ett dylikt informationsstöd till konsumenterna. Den enkät utredningen låtit genomföra ger å andra sidan enligt RRV:s mening ingen säker kunskap om konsumenternas intresse av en obligatorisk ursprungsmärkning.

Kommerskollegium:

Vad först gäller den enkätundersökning bland ett antal konsumenter som utredningen låtit företa finner kollegiet att resultaten inte visar att något uttalat konsumentintresse för en märkning skulle föreligga. --- Kollegiet kan svårtigen tolka undersökningsresultaten på annat sätt än att det f.n. hos konsumenterna föreligger ett ringa intresse för en ursprungsmärkning av kläder. Det är svårt att se att detta ringa intresse till någon betydande del skulle bero på att konsumenterna – på grund av att det i dag inte förekommer någon allmän ursprungsmärkning – inte har någon klar uppfattning om märkningens innebörd.

I enkäten har tillverkningsland och motsvarande begrepp använts. De tillfrågade torde härigenom i många fall ha bibringats uppfattningen att tillverkningen i sin helhet åsyftats. Den av utredningen föreslagna märkningsmodellen utgår däremot från det land där sömnaden utförs. Övriga tillverkningsmoment, fiberframställning, spinning, vävning m.m. som ofta utförs i annat land, påverkar inte märkningen. Om dessa förutsättningar klart redovisats i enkäten är det troligt att ett ännu lägre intresse för en märkning framkommit. Detta kan anses bekräftat av vad utredningen själv redovisar, nämligen att vissa köpare kan tänkas fästa avgörande vikt vid var plagget fått det största värdetillskottet, andra vid varifrån materialet kommer och ytterligare andra vid var sömnaden ägt rum.

Utredningen berör också spørsmålet om ursprungsmärkningen skulle kunna vara ett hjälpmedel för konsumenterna när det gäller att utvärdera kvalitet, slitstyrka etc. Därvid redovisar utredningen att det i alla länder tillverkas bra och dåliga kläder, att det kan finnas skillnad ifråga om bl.a. stil, tradition, yrkesskicklighet och kostnadsläge, att olika prisrelationer förekommer länder emellan men att priset inte är något avgörande kriterium för kvalitet eller moderiktighet, att kläder av speciellt utseende och utförande av tradition tillverkas i visst land men också att snarlika kläder av samma typ tillverkas i andra länder. Det säger sig självt att konsumenten under sådana komplicerade omständigheter knappast kan ha någon vägledning av uppgift om var sömnaden utförts.

Vad så gäller skälet att en ursprungsmärkning skulle kunna bidra till att få bort eller minska skadeverkningarna av vissa slag av vilseledande märkning kan kollegiet dela bedömningen att detta i viss utsträckning skulle kunna bli fallet. Uppenbarligen har ingreppen enligt marknadsföringslagen (MFL) på detta område inte varit ett tillräckligt medel.

Skånes handelskammare:

Enligt utredningens förslag skall kläderna anses ha ursprung i det land där de har hopsytt. Tygets ursprung samt i vilket land design och tillskrifning av tyget skett kommer ej att ha någon inverkan på ursprunget. En kvalitetsbedömning enligt nu nämnda förutsättningar måste enligt Handelskammarens mening anses grundad på mycket osäkra och ingalunda med någon visshet relevanta faktorer. Tvärtom kan en ursprungsmärkning ibland t.o.m. verka vilseledande i detta avseende. En undersökning verkställd av statistiska centralbyrån på uppdrag av utredningen visar dessutom att konsumenternas intresse för ursprungsmärkning av kläder är begränsat. Handelskammaren anser alltså att en obligatorisk ursprungsmärkning ej är befogad av konsumentpolitiska skäl.

Stockholms handelskammare:

Den undersökning som utredningen låtit genomföra är alltför begränsad för att ge en klar bild över konsumentintresset. Undersökningen indikerar emellertid att klädernas tillverkningsland är av ringa intresse för konsumenterna. Däremot synes kvalitet vara av största vikt för konsumenterna.

Enligt Handelskammarens uppfattning skulle uppgift om kläders tillverkningsland vara direkt vilseledande för bedömning av kvaliteten, eftersom denna i hög grad torde vara beroende av tillverkningsmaterialet.

Ursprungsmärkning av kläder är enligt Handelskammarens mening inte befogat eller ens lämpligt från konsumentpolitisk synpunkt.

Marknadsdomstolen:

Det är måhända inte helt utan intresse för konsumenterna i allmänhet att vid köp av kläder få uppgift om klädesplaggs geografiska ursprung. Emellertid kan det knappast räda något tvivel om att intresset för information om exempelvis kvalitet, storlek och skötsel är långt större. Sådan information har också utan tvekan större reell betydelse från konsumentens synpunkt än vad en ursprungsuppgift i sig har. Den enkätundersökning som utredningen låtit göra om konsumenters inställning härvidlag visar även att uppgift om det geografiska ursprunget tillmäts en högst begränsad betydelse.

Det är möjligt att en ursprungsuppgift kan ha visst värde vid bedömningen av kläder i olika hänseenden. Exempelvis är det tänkbart att en sådan uppgift kan ge information om att ett plagg är av viss kvalitet. Någon garanti för att så är fallet finns dock inte, vilket utredningen också framhåller. Det kan också inträffa att en ursprungsuppgift blir missvisande när kvaliteten hos ett klädesplagg med ett visst geografiskt ursprung inte överensstämmer med konsumenters allmänna föreställningar härom. — — — I avsnitt 10.2 Allmänna överväganden (s. 107) anför utredningen att en uppgift om ursprungslandet kan "vara till hjälp vid bedömningen av plaggens egenskaper eftersom kvaliteten både på materialet och tillverkningen kan variera beroende på vilket land som plaggen kommer från". Detta uttalande är emellertid något förvånande med tanke på hur utredningen definierar begreppet ursprungsland.

Enligt marknadsdomstolens mening kan en ursprungsuppgift av föreslagen art inte ha annat än en marginell betydelse för konsumenters möjligheter att bedöma ett klädesplagg i olika avseenden. Vad utredningen anför om att en sådan uppgift många gånger är av värde vid bedömningar av nu angivet slag övertygar inte. Eftersom dessutom en uppgift om ursprungsland i sig måste bedömas vara av underordnad betydelse från konsumentens synpunkt jämfört med information om andra egenskaper kan marknadsdomstolen inte instämma i utredningens slutsats att konsumentpolitiska skäl talar för en lagstiftning om ursprungsmärkning.

Konsumentverket:

Konsumentverket finner inte att kommittén i betänkandet redovisat konsumentpolitiskt bärande skäl för att införa en lagstiftning om ursprungsmärkning av kläder. Verket vill i detta sammanhang erinra om det arbete som verket genomfört och som resulterat i riktlinjer för information om

skötsel, storlek och material på kläder och andra textilier (Riktlinjer för textilier och beklädnadsskinn m.m. KOVFS 1979:B). Innehållet i riktlinjerna motsvarar väl de primära konsumentbehoven vad gäller information om textilvaror, vilket också utredningens egna undersökningsresultat visar.

Beklädnadsarbetarnas förbund:

Förbundet vill starkare än utredningen gjort understryka skälen för en ursprungsmärkning. Förbundet anser att det är viktigt för konsumenterna att kunna avgöra var en vara är tillverkad. Förr användes ett varumärke som garanti för en kvalitet tillverkad och sydd på samma sätt i en fabrik. I dag är ett varumärke en försäljningsbeteckning för en vara som kan vara tillverkad var som helst i världen. Den konsument som vill köpa ytterligare plagg av samma vara och varumärke måste då ha någon möjlighet att bli uppmärksam på att denna vara kan fungera annorlunda genom att den är tillverkad på en annan fabrik. Det kan inte heller vara rimligt att en konsument skall tvingas att betala samma pris för en likadan vara antingen den är tillverkad i Finland eller i Sydkorea. I så fall har ju hela konsumentnyttan med lågprisimporten fallit bort.

Kooperativa förbundet:

Sammanfattningsvis anser KF att en ursprungsmärkning av kläder kan ge en viss vägledning för konsumenten i köpsituationen samtidigt som den förhindrar missledande märkning. Den skall således ses som en del i konsumentinformationen. ---

Näringslivets delegation för marknadsrätt:

Utredningen uttalar i avsnitt 10, "Överväganden och förslag", att "utredningen har således funnit att en ursprungsmärkning på olika sätt kan vara av betydelse för konsumenterna vid köp av kläder". Detta konstaterande torde i och för sig vara riktigt. Men enligt NDM:s uppfattning är ett sådant konstaterande otillräckligt från konsumentpolitisk synpunkt. Analysen måste här fördjupas under ärendets fortsatta handläggning i departementet.

En sådan analys synes lämpligen kunna ske med utgångspunkt från den av konsumentutredningen på sin tid lanserade distinktionen konsumentanspråk och konsumentbehov. Med behov avsågs då normativa behov, dvs. konsumentkrav som hade den styrka och tyngd att det var påkallat att säkerställa dem genom samhällsliga ingripanden i en eller annan form. Med anspråk menades vad varje individ för sig subjektivt kunde tycka vara betydelsefullt. Av det material som utredningen redovisat framgår att det inte rimligen kan göras gällande att svenskt geografiskt ursprung utgör någon garanti för bättre produkter i något konsumentpolitiskt relevant avseende jämfört med utländskt ursprung. Det lär alltså inte kunna på allvar göras gällande att ett system med obligatorisk ursprungsmärkning tillförsäkrar konsumenterna ett medel att välja objektivet sett bättre produkter till ett givet pris. Däremot synes det framtagna materialet indikera att en del konsument-er fäster avseende vid det geografiska ursprunget av skäl som är perifera från

konsumentpolitisk synpunkt, t.ex. politiska preferenser eller känslor av solidaritet med svensk tekoindustri och dess anställda. Det är här fråga om anspråk från konsumenterna vilka, närmare besett, inte framförs i deras roll som konsumenterna utan i deras roll som (politiskt engagerade) medborgare. NDM vill med detta inte på något sätt förringa det samhälleliga värdet av sådana åsikter och synpunkter. Däremot hävdar NDM med skärpa att det är mycket betänkligt att under konsumentpolitisk täckmantel söka tillgodose andra intressen än sådana som verkligen är konsumentpolitiska.

--- Enligt NDM:s uppfattning hade utredningen bort grundligt penetrera möjligheterna – och begränsningarna – när det gäller att med stöd av 3 § MFL pålägga näringsidkare skyldighet att, genom märkning eller på annat sätt, upplysa om produkters geografiska ursprung. En sådan genomgång skulle ha klargjort för utredningen, och för läsare av utredningens betänkande som saknar mera ingående kännedom om 3 § MFL, att denna bestämmelse inrymmer goda möjligheter för KO och marknadsdomstolen att påbjuda geografisk ursprungsmärkning i sådana fall då en sådan rimligen kan anses motiverad av ett verkligt konsumentintresse.

Slutsatsen av detta konstaterande är att utredningens argumentering att en lagstiftning om ursprungsmärkning av kläder skulle vara påkallad för att tillgodose konsumenternas intressen av relevant produktionsinformation inte är sakligt motiverad. Avsaknaden av en grundlig analys av 3 § MFL framstår som en mycket allvarlig brist i betänkandet. En komplettering av utredningsmaterialet på denna punkt under ärendets fortsatta behandling är absolut nödvändig.

SHIO/Familjeföretagen:

Fördyrande regleringar för företagen medför alltid högre priser. Konsumenten är den som i slutledet får betala. Det är fullt möjligt att den stora majoriteten av konsumentkollektivet inte vill vara med och betala långt gående regleringar som är aktuella för bara en liten minoritet konsumenterna.

Vad gäller just konsumentaspekterna vill vi hänvisa till experten Lars Waesterbergs särskilda yttrande, varav framgår att en uppgift om ursprungsland tillmätts mycket liten vikt av konsumenterna och inte kan motivera kostnaderna eller omfördelningen av resurser från väsentligare konsumentskyddsarbete.

Utifrån vår principiella syn --- vill vi bestämt hävda att det ur konsumentens synpunkt inte behövs någon lag om ursprungsmärkning av kläder.

Svenska Handelskammarförbundet:

Eftersom ursprungsland enligt utredningsförslaget skulle vara det land där sömnadsarbetet utförs, torde uppgiften om ursprungsland på kläder kunna få en vilseledande effekt vid bedömning av kvalitet som från konsumentsynpunkt även innefattar design, tillskärning och tygets kvalitet. En kvalitetsbedömning på basis av tillverkningsland måste enligt Handelskammarförbundets uppfattning anses grundad på mycket osäkra och ingalunda med någon visshet relevanta faktorer.

Den undersökning som utredningen låtit genomföra visar endast att konsumentintresset för ursprungsmärkning av kläder är mycket ringa och har inte bestyrkt det i olika sammanhang påstådda intresset från konsumenternas sida. Detta ointresse kan enligt förbundets bestämda mening inte motivera en tvingande lagstiftning om ursprungsmärkning.

Svenska Handelskammarförbundet anser således att det inte finns några konsumentpolitiska skäl som talar för den föreslagna lagstiftningen.

Sveriges Pälsleverantörers Förening:

Den svenska pälstillverkningen står på en hög nivå och åtnjuter ett gott anseende för yrkesskicklighet men har på grund av det höga kostnadsläget haft betydande svårigheter att möta den utländska konkurrensen. Härtill kommer att de utländska produkterna i många fall icke är anpassade till den svenska marknadens krav, något som ofta fordrar betydande fackkunskap för att kunna bedöma. Ett uttryck härför är bl.a. att såväl konsumentverket som allmänna reklamationsnämnden under senare år haft anledning pröva ärenden berörande reklamationer mot pälsverk av utländskt ursprung i avsevärt större omfattning än vad som gällt för svensktillverkade varor.

Medlemmarna i Sveriges Pälsleverantörers Förening, som utgörs av fabrikanter, grossister och beredare, anser därför att ur främst konsumentpolitisk synpunkt ursprungsmärkning kan vara en kompletterande information för att ge köparen anledning att noggrannare överväga sitt inköp vid valet mellan en svensk produkt och annan.

Sveriges Industriförbund:

--- Att en tredjedel av konsumenterna tycker att det vore värdefullt att få en upplysning om klädernas ursprung, är --- inte ett tillräckligt skäl att införa tvingande lagstiftning om ursprungsmärkning. Lagstiftning skall tillgripas endast om ett övergripande samhällsintresse föreligger, som inte kan tillgodoses på annat sätt.

Utredaren synes vilja göra gällande att kännedom om ursprungslandet skulle underlätta bedömningen av sådana egenskaper som kvalitet, slitstyrka etc. vid valet mellan varor, som för konsumenten framstår som i stort sett likvärdiga.

Man får emellertid inte inge konsumenterna den föreställningen att uppgift om geografiskt ursprung skulle innebära en upplysning om en varas kvalitet eller andra egenskaper. Utredaren framhåller själv att det i alla länder tillverkas både bra och dåliga varor. Med den definition av ursprung

som utredningen valt, ger för övrigt ursprungsmärkningen i regel endast upplysning om det land, i vilket plagget sytts ihop. Däremot säger den ingenting om varifrån materialet kommit och givetvis ingenting alls om dettas egenskaper.

På sin höjd kan en uppgift om ursprungsland ge en viss information om kläderna, som sammanhänger med stil, tradition och mode i tillverkningslandet och som får vägas ihop med alla andra upplysningar om varans kvalitet, passform, moderiktighet, pris etc. Utredaren tillägger, att ursprungsmärkningen också säger något om yrkesskickligheten hos dem som tillverkat plagget. Detta är ett högst tvivelaktigt påstående. Det torde inte kunna påvisas att det, generellt sett, föreligger några skillnader i yrkesskickligheten inom beklädnadsindustrin i exempelvis Sverige, Italien, Mexico, Hongkong och Indien. Däremot kan yrkesskickligheten variera betydligt mellan olika företag inom samma land.

Skulle konsumenterna börja uppfatta en ursprungsmärkning som en kvalitetsgaranti har märkningen blivit missledande.

I själva verket definieras i betänkandet endast två fall då en ursprungsmärkning ger konsumenterna en någorlunda relevant upplysning. Det ena är då en vara med samma varumärke tillverkas i olika länder. Det andra är då kläder med ett speciellt utseende och utförande av tradition tillverkas i ett visst land (exempelvis Islandströja) och snarlika kläder av samma typ tillverkas i andra länder men kanske med ett något enklare utförande eller enklare kvalitet. I bägge fallen kan en uppgift om ursprunget vara till hjälp för konsumenterna framför allt när de skall avgöra vilket pris de vill betala.

Utredaren säger emellertid med en mera svepande formulering att det finns prisjämförelser som konsumenterna kan göra om kläderna är märkta med uppgift om ursprungsland – konsumenterna kan t.ex. bedöma prisrelationer mellan liknande kläder i olika länder. Detta påstående är emellertid inte riktigt. Priset i detaljhandelsledet påverkas av en mängd andra faktorer än det generella kostnadsläget i tillverkningslandet, vilket senare i regel är det enda som konsumenten vet något om.

Enligt Industriförbundets mening har således inte några konsumentpolitiska skäl av sådan styrka förebragts att det motiverar en lagstiftning om obligatorisk ursprungsmärkning.

Sveriges köpmannaförbund:

Som skäl till ursprungsmärkning har angivits att denna skall vara till ledning för köpare vid klädinköp. Denna vägledning har stora brister då garnet, tyget, hopfogning och efterbehandling av det färdigställda plagget kan ha skett i annat land än i tillverkningslandet.

Kvaliteten på plagget, oavsett ursprungsland, kan vara helt olika beroende på vilken tillverkare som anlitas för färdigställande av plagget. Beställarens krav på plagget har ofta bestämts genom avtal mellan beställaren och tillverkaren och skiftar starkt från fall till fall. Detta är också en förklaring till varför vi icke tillmäter geografisk ursprungsmärkning någon större betydelse för konsumenten vid klädinköp.

Textilrådet/Konfektionsindustriföreningen:

Ett annat viktigt konsumentskäl för införande av obligatorisk ursprungsmärkning bottnar i detaljhandelsledets utveckling och aktuella situation. Utvecklingen har gått mot ökat självval för konsumenten/köparen och mindre säljpersonal för en personlig betjäning och information. På klädområdet är dessutom sortimenten stora och utbudet snabbt växlande. Naturligt nog ställs handeln inför stora utbildningskrav som det kan vara problematiskt att tillmötesgå, bl.a. med tanke på den stora andelen deltidsanställda i butikerna. Detaljhandels personal har i dag svårt att i full utsträckning svara upp mot konsumenternas informationsbehov eller -krav. Än mindre rustad i denna utveckling står givetvis konsumenten, som i köpsammanhanget icke har någon stark ställning när det gäller att skaffa sig en mångsidig information om en vara. Det gäller i hög grad frågan om varans ursprung. En korrekt och konsekvent märkning av kläder med all för konsumenten önskvärd information har mot den bakgrunden blivit allt viktigare.

2.2 Tekopolitiska skäl*Kammarrätten i Jönköping:*

--- I vad --- avser de tekopolitiska skälen finner kammarrätten det angeläget att upprätthållandet av en viss produktionsvolym underlättas. Ursprungsmärkning kan visserligen ha en viss betydelse i detta hänseende men denna betydelse bör nog ej överskattas. Betydligt viktigare torde vara att den svenska tekoindustrin kan tillfredsställa konsumenternas krav på kvalitet och prisnivå samt att konsumenterna genom lämplig marknadsföring och reklam görs medvetna om angelägenheten av att "handla svenskt".

Riksrevisionsverket:

--- Under senare år har det statliga stödet till tekoindustrin årligen uppgått till ca 500 milj. kr. Samtidigt har det ändå visat sig svårt att upprätthålla 1978 års produktionsvolym. Enligt RRV:s uppfattning ter det sig mot denna bakgrund inte särskilt välgrundat att fästa stora förhoppningar vid att en obligatorisk ursprungsmärkning märkbart kommer att förbättra den svenska tekoindustrins läge. ---

Kommerskollegium:

--- Skulle det föreligga ett intresse hos konsumenterna att köpa svenska produkter är det också svårt att förstå att de svenska tillverkarna inte i större utsträckning redan utnyttjat detta intresse i sin marknadsföring. Företagen är ju på intet sätt hindrade att redan idag ange ett plaggs svenska ursprung.

Vad beträffar de tekopolitiska skälen kan befaras att en ursprungsmärkning i vissa fall skulle kunna direkt motverka köp av svenska produkter. Åtminstone torde detta kunna bli fallet i fråga om vissa mode- och märkesvaror, exempelvis jeans.

Skånes handelskammare:

Bland tekopolitiska skäl framhåller utredningen att svenska konsumenter kan tänkas vilja stödja svensk tekoindustri genom att köpa svensktillverkade kläder. Om så är fallet borde det ligga närmast till hands att svenska tillverkare på eget initiativ ursprungsmärker sina kläder, en modell som utredningen inte närmare diskuterat. ---

Stockholms handelskammare:

De tekopolitiska skälen är enligt utredningen att ursprungsmärkning skulle underlätta för konsumenterna att solidarisera sig med svensk tekoindustri och bidra till att målsättningen att 1978 års produktionsvolym bör upprätthållas kan uppnås.

Tillverkningslandet bedöms av de detaljistföretag i branschen som Handelskammaren kontaktat vara av marginell betydelse och då endast när konsumentens val står mellan till moderiktighet, kvalitet och pris likvärdiga plagg.

Det förefaller i utredningens överväganden finnas en övertro på värdet av begreppet svensktillverkat från marknadsföringssynpunkt. En stor del av importen kommer från tillverkare med minst lika gott anseende från kvalitetssynpunkt som svenska producenter. Vissa exportländers anseende kan dessutom förutses öka inom en snar framtid.

Ej heller realistiska tekopolitiska skäl talar enligt Stockholms Handelskammars uppfattning för ursprungsmärkning. Handelskammaren anser, att den marginella positiva effekt för svensk tekoproduktion som eventuellt skulle bli resultatet, fullt ut kan åstadkommas genom att svenska tillverkare på eget initiativ märker sina produkter med uppgift om i vilket land tillverkning av slutprodukt och eventuellt också material har skett.

Marknadsdomstolen:

Vad beträffar utredningens ståndpunkt att allmänt tekopolitiska skäl talar för en lagstiftning om ursprungsmärkning är det tydligt att målet att upprätthålla 1978 års produktionsvolym inom tekobranchen bättre kan nås genom ett aktivt stöd från konsumenternas sida. Marknadsdomstolen ifrågasätter emellertid om den föreslagna lagstiftningen kan fylla någon funktion i det sammanhanget. En förutsättning härför är uppenbarligen att en uppgift om ursprungsland kan påverka konsumtionsvalet. Konsumenters köpbeteende torde dock huvudsakligen styras av andra faktorer, främst pris och kvalitet, varför det förhållandet att ett klädesplagg har ett visst geografiskt ursprung knappast kan antas ha nämnvärd självständig betydelse. Utredningens bedömning av den betydelse som en lagstiftning om ursprungsmärkning har från tekopolitisk synpunkt synes huvudsakligen vara grundad på obestyrkta antaganden och förhoppningar om ett visst beteende från konsumenternas sida. Det är mot denna bakgrund inte möjligt att här finna ett bärkraftigt motiv för en sådan lagstiftning.

Näringsfrihetsombudsmannen:

-- Även från renodlat svensk tekopolitisk synpunkt skulle -- värdet av en obligatorisk ursprungsmärkning kunna i hög grad ifrågasättas. I sammanhanget har det sitt intresse att notera att företrädare för KOV på grundval av undersökningar nyligen om olika typer av märkning uttalat att ingenting säger att svenska varor generellt är bättre än utländska. Skötselmärkning däremot, som av konsumenterna överlag anses som mycket viktig, borde vara lättare att ge för de svenska tillverkarna än för de utländska och skulle av de svenska tillverkarna i större utsträckning kunna användas som ett konkurrensmedel. Om svenska tillverkare dessutom anser det vara ett verksamt konkurrensmedel att upplysa om varans "svenskhets", torde de göra detta frivilligt. En sådan praxis leder till att konsumenterna så småningom automatiskt betraktar omärkta plagg som utländska. Det faktiska ursprunget bör butikerna kunna upplysa om för dem som kan vara intresserade därav. För övrigt tyder uppgifterna i utredningen (bl.a. sid. 48) på att svensktillverkade plagg redan nu i stor utsträckning är märkta, medan detta är ovanligare för importerade.

Utredningen har alltså lagt fram material som enligt NO:s mening visar att varken ett renodlat konsumentintresse eller ett intresse från svensk sida att slå vakt om inhemsk tekotillverkning rimligen bör kunna åberopas som skäl för en obligatorisk geografisk ursprungsmärkning av kläder. Några andra skäl har inte angetts av utredningen. Redan dessa omständigheter gör att en obligatorisk ursprungsmärkning av kläder inte bör komma ifråga.

Konsumentverket:

Information om ursprungsland kan dock för vissa konsumentgrupper ses som en fördel, t.ex. för de konsumenter som vill undvika köp av kläder från visst land liksom för dem som föredrar att köpa svensktillverkad konfektion. På sikt skulle därför en ursprungsmärkning kunna ha en positiv effekt på svensk konfektionsindustri, ett antagande som ansluter till de tekopolitiska skäl som utredningen framlägger för ursprungsmärkning av textilier. Enligt konsumentverkets mening måste de tekopolitiska skälen för lagstiftningen vara helt avgörande.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar:

Överstyrelsen anser att en bestämmelse om obligatorisk ursprungsmärkning av kläder skulle möjliggöra en bättre kontroll av efterlevnaden av gällande importregleringar. Eftersom den nuvarande krissituationen inom tekoindustrin delvis är en följd av den ökade importkonkurrensen, i första hand via "andra" land, skulle en förbättrad kontroll vara till fördel för svensk tekoindustri. Den förbättrade kontrollen skulle således ligga i linje med statsmakternas strävanden att genom bibehållande av en inhemsk produktion förbättra möjligheterna att uppnå en tillfredsställande försörjning av beklädnadsvaror i kristid.

Näringslivets delegation för marknadsrätt:

Sist och slutligen måste naturligtvis den frågan ställas om en lagstiftning om obligatorisk ursprungsmärkning av alla kläder som saluförs på marknaden

överhuvud är ett ändamålsenligt medel för att stötta svensk tekoindustri. NDM – inom vars huvudmannakrets också en mycket betydande marknadsföringsexpertis finns representerad – finner det beklagligt att de bakomliggande riksdagsdiskussionerna medfört att utredningsarbetet kommit att ensidigt inriktas på defensiva rättsliga åtgärder (styrmedel). Sådana kan på sin höjd få en marginell verkan – och det kan dessutom befaras att de kommer att få en verkan delvis motsatt den man vill söka uppnå.

Enligt NDM:s mening är den enda hållbara strategin för svensk tekoindustri att bygga upp och hos konsumenterna förankra en preferens för svenska tekoprodukter. Detta kräver emellertid offensiva åtgärder, att svensk tekoindustri aktivt profilerar sig hos konsumenterna. ---

På sikt måste enligt NDM:s mening svensk tekoindustri sträva efter att i högre grad än f.n. profilera sina produkter, dvs. satsa på kreativitet i konstruktion och formgivning. NDM konstaterar att de icke så få svenska företag som inriktat sig på ett offensivt marknadsuppträdande väl hävdar sig på såväl hemmamarknaden som på exportmarknader. Ett betydande problem är emellertid att det skydd som den svenska rättsordningen erbjuder det innovativt inriktade tekoföretagets nyskapade produkter är synneligen bristfälligt. Mönsterlagen fungerar dåligt eller inte alls för tekoprodukternas vidkommande – något som dessvärre i icke ringa utsträckning beror på den svenska tekoindustrins, som det nu visar sig, kortsynta agerande i samband med lagens tillblivelse. Ett omtänkande är dock här på gång i branschen. NDM vill starkt understryka vikten av att statsmakterna utan dröjsmål och med prioritet vidtar åtgärder i syfte att skapa ett effektivt skydd för svensk tekoformgivning.

Svenska Handelskammarförbundet:

De tekopolitiska skälen är enligt utredningen att ursprungsmärkning skulle underlätta för de konsumenter som kan tänkas vilja stödja svensk tekoindustri genom att köpa svensktillverkade kläder.

Det förefaller i utredningens överväganden finnas en övertro på värdet av begreppet svensktillverkat från marknadsföringssynpunkt. Tillverkningslandet bedöms av de detaljistföretag i konfektionsbranschen som förbundet kontaktat vara av marginell betydelse vid konsumentens val av kläder och då endast i de fall val står mellan till moderiktighet, kvalitet och pris likvärdiga plagg. Större delen av importen kommer från tillverkare med minst lika gott kvalitetsanseende som svenska producenter. Det torde dessutom i själva verket finnas stora konsumentgrupper som i fråga om vissa plagg föredrar utländska fabrikat. Detta gäller i synnerhet på de mest expansiva produkt- och marknadssegmenten, såsom jeans, som svarar för merparten av den totala svenska byxmarknaden, och sport- och fritidskläder. Här finns också exempel på hur svenska tillverkare till synes medvetet tonat ner svenskheten genom att ge kläderna märkesnamn som klingar utländskt. Handelskammarförbundet befarar sålunda att en obligatorisk ursprungsmärkning kan innebära stora hinder för de svenska tillverkarna som inriktat sig på segment med tillverkningspotential och goda framtidsutsikter.

Ej heller realistiska tekopolitiska skäl talar således enligt Handelskammarförbundets mening för obligatorisk ursprungsmärkning. De tekopolitiska skäl som utredningen anför kan fullt ut tillgodoses genom att svenska tillverkare på eget initiativ märker sina produkter med uppgift om i vilket land tillverkning av klädeslagg och eventuellt också material har skett. I den

mån svensk kvalitet skulle vara överlägsen utländsk bör det ligga i de svenska tillverkarnas intresse att framhålla detta och inte en uppgift för lagstiftningsmakten.

Svenska handelsagenters förbund:

Tilltron till att konsumenterna skulle köpa svensktillverkade tekoprodukter, om de får tydlig information om att plagg är av svenskt ursprung, motsäges eftertryckligt av de "köp svenskt"-kampanjer, som genomförts under senare år. De flesta braschbedömare anser att dessa har varit misslyckade och ej givit några effekter.

Utredningens förslag synes bygga på två myter som saknar förankring i verkligheten, nämligen dels att kläder tillverkade i Sverige å priori är av högre kvalitet och mer välsydda än vad som tillverkas i andra länder och dels att ett lands produktion är entydig vad gäller olika kvalitetsfunktioner som välsyddhet, mode, passform och hållbarhet.

Det fordras inte några mer omfattande studier av utbudet i detaljhandeln för att konstatera att importen till Sverige omfattar huvudsakligen varor av kvaliteter, som mer än väl klarar varje jämförelse med svensk produktion, men som ofta är mer prisvärd.

Sveriges exportråd:

Den effekt man av tekopolitiska skäl förefaller vilja uppnå torde lika effektivt kunna åstadkommas genom att en frivillig överenskommelse träffas om ursprungsmärkning av svensk konfektion. Med en viss informationsinsats bör konsumenterna kunna medvetandegöras om att bara plagg med sådan ursprungsmärkning är av svensk tillverkning. Dessa sistnämnda åtgärder kan givetvis vidtas utan att Sveriges frihandelsvänliga handelspolitik kommer i vanrykte.

Sveriges Grossistförbund:

Den svenska tekopolitiken och stödet till konfektionsindustrin har hela tiden inriktats på stöd till producenterna utan hänsyn till marknadens krav. En omprövning av tekopolitiken behövs enligt vår mening. Det stöd som överhuvud taget bedöms erforderligt måste i första hand ges till företag som anpassar sig till marknadens krav. --- Förslaget om geografisk ursprungsmärkning är på intet sätt hänförligt till marknadens och därmed konsumentkollektivets krav. Det emanerar tvärtom från tillverkarnas organisationer och textilanställdas fackliga organisationer och det hör frågan om geografisk ursprungsmärkning hittills fått i politiska instanser är ett utslag av den växande protektionism som även gjort sig gällande i andra sammanhang.

Kravet på geografisk ursprungsmärkning grundar sig på förutsättningen att det generellt sett finns kvalitetsfördelar med svenska kläder. Så är dock inte fallet. Om ursprungsmärkning införs kommer även konsumenterna att få detta klart för sig, något som gör att industrins och beklädnadsarbetarnas intresse ter sig svårförståeligt.

Då andelen svenska varor på marknaden är liten kan ett annat resultat av geografisk ursprungsmärkning bli att konsumenterna får intrycket att det inte alls eller i mycket liten utsträckning finns svenska varor att få tag i överhuvud taget. För vissa varutyper är så också i realiteten fallet. Detta faktum kan innebära att konfektionsindustrin förlorar sin nuvarande på många områden positiva image bland konsumenterna. Industrin och beklädnadsarbetarnas objektiva intresse av ursprungsmärkning ter sig även från denna utgångspunkt svårförståeligt.

I fråga om vissa modevaror och märkesvaror kan man dessutom befara att geografisk ursprungsmärkning motverkar köp av i Sverige sydda kläder. Även denna aspekt gör att kraven på geografisk ursprungsmärkning är svåra att förstå, då de missgynnar de delar av den svenska konfektionsindustrin som i sin marknadsföring anknyter till internationella förhållanden och teman, bl.a. genom engelska produktamn.

Svenska konfektionsindustriföretag som lyckats överleva har ofta förlagt sömnaden till andra länder, medan design, tillskärning och marknadsföring legat i Sverige. Sådana företag får med det nu framlagda förslaget svårare att hävda sin ställning på marknaden genom att utländskt ursprung måste anges när konfektioneringen skett utomlands. Att det finns en risk att de anställda vid dessa företag kan drabbas, är givet.

Sveriges Industriförbund:

Mot bakgrund av det svåra läge i vilket svensk konfektionsindustri befinner sig, finner Industriförbundet det förståeligt att industrin och dess organisationer, inklusive de anställdas organisationer, önskar göra allt som är möjligt för att förmå konsumenterna att köpa svenska kläder i större omfattning än nu är fallet. En första åtgärd för att göra det möjligt för konsumenterna att träffa ett sådant val är naturligtvis att märka kläderna med en uppgift om varifrån de kommer.

Av den anledningen vill Industriförbundet inte motsätta sig införandet av ett märkningstvång under förutsättning att det inte leder till betydande kostnader eller en betungande byråkrati för industrin och handeln eller för det allmänna och att det inte strider mot Sveriges handelspolitiska förpliktelser.

Man kan här fråga sig om inte syftet att göra det lättare för konsumenten att välja svenskt, skulle ha nåtts enklare genom en märkning av enbart svenska kläder. En sådan märkning skulle ha kunnat införas på frivillighetens väg och en lagstiftning om tvångsmärkning undvikas.

2. 3. Handelspolitiska skäl

Kommerskollegium:

1. Är bestämmelser om geografisk ursprungsmärkning formellt förenliga med Sveriges handelspolitiska åtaganden? 2. Är det lämpligt att införa sådana bestämmelser med hänsyn till de rekommendationer som utfärdats i handelspolitiska fora, Sveriges hittillsvarande agerande och framtida intresse av att agera i frågan m.m.? 3. Om ursprungsmärkningskrav införs – hur bör det då utformas för att dess inverkan på handeln och därmed sammanhäng-

ande retaliationsrisker skall kunna minimeras? Vilka handelspolitiska implikationer kan ändå förutses?

Vad gäller den första frågan kan konstateras att varken GATT-reglerna, EFTA-konventionen eller Sveriges frihandelsavtal med EG direkt förbjuder ursprungsmärkningskrav. I såväl GATT som EFTA har man emellertid uttryckt stor tveksamhet till lämpligheten och nyttan av att tillämpa ursprungsmärkningskrav, dvs. de aspekter som berörs i fråga nr 2.

Kollegiet har inte funnit att det material rörande konsumentintresset som redovisas i betänkandet ger stöd för uppfattningen att det skulle ligga något mera betydande konsumentintresse bakom förslaget till obligatorisk ursprungsmärkning. Samma slutsats har f.ö. också EG:s sociala och ekonomiska kommitté kommit fram till. Det enligt utredningen tungt vägande s.k. tekopolitiska motivet är tvivelaktigt från handelspolitiska utgångspunkter eftersom det antyder en protektionistisk avsikt med åtgärden.

Vad avser frågan huruvida ett införande av ursprungsmärkningskrav skulle påverka Sveriges möjligheter att i framtiden angripa andra länder som tillämpar eller avser införa krav på ursprungsmärkning ansluter sig kollegiet i och för sig till utredningens slutsats att den föreslagna lagstiftningen inte lägger några formella hinder i vägen när det gäller att kritisera andra länders ursprungsmärkningsbestämmelser i den mån de visar sig ha element av handelshindrande karaktär. Viktigare förefaller dock vara att kunna motverka att sådana system överhuvud taget införs (spridningsrisken). Enligt kollegiets mening torde dessa möjligheter i praktiken beskäras väsentligt om man i Sverige inför ett system som man inte presenterat skäliga motiv för. Man kan inte heller bortse från risken att Sveriges möjligheter när det gäller att – i linje med Sveriges traditionella policy – i internationella sammanhang verka i riktning mot en spridning av olika sofistikerade åtgärder med handelspolitiska sidoeffekter åtminstone delvis skulle minska genom den föreslagna lagstiftningen. Benägenheten att införa, bibehålla eller utvidga bestämmelser om ursprungsmärkning i andra länder kan snarast komma att öka om också Sverige inför sådana bestämmelser.

Beträffande tredje frågan i inledningen till detta avsnitt, nämligen hur ett ursprungsmärkningssystem bör vara utformat för att minimera riskerna för motåtgärder eller kritik från våra handelspartners anser kollegiet att den av utredningen föreslagna modellen torde uppfylla de krav som rimligtvis kan ställas. Riskerna för konkreta motåtgärder mot det föreslagna systemet torde knappast vara överhängande. Det kommer dock, även om det utformas så att dess handelshindrande effekter nedbringas till ett minimum, med stor sannolikhet att, om det införs, utsättas för kritik från andra länder främst inom GATT och EFTA, eftersom de i sig kan uppfattas som ett avsteg från Sveriges tidigare förda politik på detta område.

Stockholms handelskammare:

Stockholms handelskammare anser att ursprungsmärkning är att betrakta som ett tekniskt handelshinder. Lagstiftningen såsom den är föreslagen går visserligen att försvara. Den är dock inte i linje med en frihandelspolitik. I sammanhanget bör påpekas att EG:s ekonomiska och sociala kommitté och EG-parlamentet avvisat förslag till rådsdirektiv liknande de bestämmelser som föreslagits av förevarande utredning. EG-kommissionen anser enligt den svenska delegationen i Bryssel att krav på ursprungsmärkning i princip har likvärdig effekt med en importrestriktion.

Vissa av EG:s medlemsländer har unilateralt infört föreskrifter om ursprungsmärkning. Hänsyn bör dock tagas till de länder som inte har tvingande ursprungsmärkning av kläder, däribland flera av de länder där svensk tekoindustri avsetter sina produkter.

Marknadsdomstolen:

Utredningen anför— att några beaktansvärda handelspolitiska verkningar inte behöver uppstå genom att en lagstiftning om ursprungsmärkning införs. Det förhåller sig dock så att man inom såväl GATT som EFTA gett uttryck för en tydlig strävan att begränsa bestämmelser om ursprungsmärkning och att stor tveksamhet visats i EFTA mot ursprungsmärkning som ett legitimt instrument för konsumentupplysning. Med tanke på Sveriges frihandelsavtal med EG är det vidare av betydelse att enligt EG-kommissionens uppfattning ett krav på ursprungsmärkning i princip har en likvärdig effekt med en importrestriktion och att kommissionen anser att det inte finns något generellt konsumentintresse som tillgodoses genom krav på ursprungsmärkning. Härtill kommer att Sverige i ett flertal internationella sammanhang aktivt kritiserat olika slags bestämmelser om ursprungsmärkning i andra länder. Att införa liknande regler i Sverige ter sig då inkonsekvent och svårt att försvara.

Näringsfrihetsombudsmannen:

Ett bifall till förslaget torde strida mot Sveriges internationella åtaganden med avseende på s.k. icke tariffära handelshinder. Sverige har i handelspolitiska överenskommelser utfäst sig att inte införa s.k. tekniska handelshinder, dvs. bland annat regler om varornas märkning. Undantag gäller bl.a. regler som är nödvändiga för att skydda liv eller hälsa. Reglerna skall i vart fall vara nödvändiga för att uppnå uppställda syften och får inte användas till en förtäckt begränsning av internationell handel. Ett genomförande av förslaget får dock anses medföra sådant förtäckt handelshinder som Sverige åtagit sig att undvika. Att vissa andra länder trots uttalade starka betänkligheter från EFTA, GATT och EG tillämpar obligatorisk ursprungsmärkning av kläder kan inte vara en rimlig ursäkt för Sverige att beträda

samma väg. Sverige med sitt stora exportberoende bör undvika allt som kan främja tendenser till en ny protektionism i världshandeln. Påtaglig risk finns för att en lagstiftning om ursprungsmärkning av kläder kan "smitta av sig" på andra branscher om svenska tillverkare tror sig på detta sätt kunna få fördelar i förhållande till utländsk konkurrens.

Statens industriverk:

---som utredningen klargör föreligger ej heller förbud vare sig i GATT eller EFTA-konventionen eller inom frihandelsavtalet med EG.

Av de undersökningar och sammanfattningar utredningen gjort framgår att inom en hel del länder krafter verkar för bl.a. tydligare ursprungsmärkning av plaggen. Detta i förening med lämpliga välutformade lagar och regler synes vara helt genomförbara ur handelspolitisk synpunkt. Verket har senast i utredningarna TEKO 81 PM 1981:12 och 13 framhållit nödvändigheten av att se över olika industripolitiska insatser och att anpassa de svenska reglerna till de olika länder som exporterar till Sverige.

Beklädnadsarbetarnas förbund:

Beklädnadsarbetarnas förbund instämmer också i konstateranden som utredningens handelspolitiska experter gjort, att en ursprungsmärkning utformad på det sätt som föreslås i utredningen, inte kommer att utgöra något handelspolitiskt hinder. Förbundet vill även understryka att tio av de 17 länder som tillfrågats har eller stod i begrepp att införa någon form av ursprungsmärkning.

Kooperativa förbundet:

En viktig förutsättning för KF:s ställningstagande till förslaget om obligatorisk ursprungsmärkning av kläder är --- att den inte får innebära ett avsteg från en liberal handelspolitik. Enligt KF:s bedömning medför ej heller lagförslaget några olägenheter för det svenska varuutbytet med utlandet.

Landsorganisationen i Sverige:

LO kan --- instämma i utredningens slutsats att ett system av den föreslagna modellen knappast kan betraktas som ett avsteg från traditionell svensk handelspolitik och inte heller innebär att Sverige i fortsättningen blir förhindrat att kritisera andra länders ursprungsmärkningsbestämmelser i fall de tillämpas på ett sätt som medför handelshindrande effekter.

Näringslivets delegation för marknadsrätt:

NDM anser sig, bl.a. mot bakgrund av vad som kan läsas mellan raderna i betänkandets avsnitt 10, kunna förutskicka att ett förverkligande av

utredningens förslag kommer att medföra betydligt större problem på det internationella planet än vad riksdagen hade klart för sig när den avlät sin beställning till regeringen. NDM vill livligt tillstyrka att regeringen under ärendets fortsatta beredning i handelsdepartementet under hand tar kontakter med närmast berörda internationella organ i syfte att i vart fall undvika för landet skadliga handelspolitiska konflikter.

SHIO/Familjeföretagen:

Avgörandet för vår organisations syn på det remitterade förslaget är vår principiella syn på frihandeln och konsumentpolitiken. I vårt nyligen reviderade näringspolitiska program poängteras bl.a. att Sveriges ekonomiska utveckling och välbefinnande kunnat uppnås tack vare en omfattande internationell handel. Få länder är så beroende av sin utrikeshandel som Sverige. Värnandet om frihandel och avståndstagandet mot allehanda protektionistiska inslag är hörnstenar i handelspolitiken. De fria marknadskrafterna måste få verka såväl inom som över de svenska gränserna.

Svenska handelskammarförbundet:

I motsats till utredningen anser Handelskammarförbundet att lagstiftningen såsom den är föreslagen innebär ett avsteg från den hittillsvarande svenska hållningen i handelspolitiska sammanhang, genom att obligatorisk ursprungsmärkning av kläder måste betraktas som ett tekniskt handelshinder. Då den fria handeln enligt förbundets uppfattning är en nödvändig förutsättning för ekonomisk utveckling vänder sig förbundet starkt mot införandet av sådana hinder. I sammanhanget får erinras om att EG:s ekonomiska och sociala kommitté och EG-parlamentet avvisat förslag till rådsdirektiv liknande de bestämmelser som nu har föreslagits av utredningen. EG-kommissionen anser enligt den svenska delegationen i Bryssel att krav på ursprungsmärkning i princip har likvärdig effekt med en importrestriktion.

Handelskammarförbundet anser således att förslaget såsom det utformats inte står i direkt strid med ingångna internationella avtal men skulle göra det omöjligt för Sverige att påtala liknande företeelser på tekoområdet i andra länder och försvåra våra möjligheter att med trovärdighet reagera mot dylika åtgärder avseende andra varuområden på för Sveriges export viktiga marknader.

Sveriges Exportråd:

Utredningen redovisar de uttalanden och överenskommelser som gjorts bl.a. i EFTA och GATT. Trots att utredningens förslag i alla avseenden strider mot vad som tidigare, inte minst på initiativ från svensk sida,

överenskommit och sagts i dessa internationella organ framhåller man att en svensk lag om obligatorisk ursprungsmärkning inte skulle strida mot vad som sålunda överenskommit. Motiveringen för ett sådant synsätt är utomordentligt svag. Enligt vår uppfattning strider den föreslagna lagstiftningen klart mot vad som tidigare överenskommit både i EFTA och GATT. Risken för att trovärdigheten i det traditionellt frihandelsvänliga svenska agerandet internationellt sett utraderas är uppenbar om de föreslagna åtgärderna genomförs.

I utredningen framhålls vidare att en svensk lagstiftning rörande obligatorisk ursprungsmärkning av kläder inte skulle påverka möjligheterna att från svensk sida angripa andra länders motsvarande lagstiftning. Ett sådant påstående saknar enligt vår uppfattning varje verklighetsförankring. Andra länders myndigheter torde inte dela utredningens slutsatser i denna fråga.

Det är i sammanhanget viktigt att ha i åtanke den negativa effekt som ett svenskt icke frihandelsvänligt agerande omedelbart får utomlands. Vi vill här fästa uppmärksamheten på de stora negativa verkningar för svensk export som blev följden av de importrestriktioner för skor, som infördes för några år sedan. Därtill skadades allvarligt det goda rykte som Sverige traditionellt haft som frihandels banérförare. Det är angeläget att man inte nu återigen skadar Sveriges anseende genom att vidta en så påtagligt onödig åtgärd som ett införande av krav på ursprungsmärkning av kläder utgör.

Sveriges Industriförbund:

Vad beträffar de handelspolitiska konsekvenserna av utredningens förslag må först påpekas, att införandet av ett märkningstvång för importerade varor självfallet innebär ett avsteg från de principer Sverige hittills tillämpat. Om obligatorisk ursprungsmärkning införs i Sverige blir det naturligtvis svårare för oss att påtala liknande företeelser i andra länder.

Industriförbundet instämmer emellertid i det resonemang i övrigt, som betänkandet för på denna punkt. Bestämmelser om ursprungsmärkning är inte förbjudna i internationella avtal. GATT:s regler innebär närmast att ett märkningstvång inte får utformas så att onödiga hinder mot handeln uppstår.

Under dessa omständigheter torde några större handelspolitiska invändningar mot förslaget knappast vara att befara från andra länder, därest saken sköts rätt från svensk sida. En förutsättning härför torde dock vara att den svenska regeringen i lämplig form rådgör med EFTA och EG-kommissionen i god tid innan ett slutgiltigt förslag i form av en proposition läggs på riksdagens bord.

Textilrådet/Konfektionsindustriföreningen:

GATT-bestämmelserna – det övergripande internationella regelverket på det handelspolitiska området – tillåter under vissa förutsättningar införande av bestämmelser om ursprungsmärkning. Detta gäller bl.a. i sådana fall och för sådana varor där ursprungsmärkning bedöms som nödvändig för att skydda konsumenter mot bedrägliga och missledande beteckningar på varor. Enligt vår uppfattning är detta villkor uppfyllt såvitt gäller de föreslagna svenska ursprungsmärkningsbestämmelserna avseende kläder.

--När det sedan gäller den praktiska utformningen av bestämmelserna (dvs. frågan om märkningstextens utformning och anbringande, ursprungsregler etc.) är det vår uppfattning att bestämmelserna – oavsett om de baseras på en internmodell eller en gränsmodell – rimligen inte kan uppfattas som handelshindrande. ---

2.4 "Swedish design"-problemet

Kammarrätten i Jönköping:

--Däremot skulle nu förekommande märkning av typen Swedish design kunna motverkas. Remediet mot sådan märkning synes emellertid i första hand vara lagstiftning, som är direkt inriktad på vilseledande reklam eller otillbörlig marknadsföring. ---

Kommerskollegium:

Enligt kollegiets mening bör övervägas att införa förbud mot användande av "Swedish design" och liknande i andra fall än då det är fråga om svenskt ursprung enligt allmänna ursprungsregler eller då ursprungslandet enligt dessa regler klart anges. Kollegiet finner inte anledning att här ingå på den lagtekniska utformningen. Om förbudet införes får tekobranchen bättre möjligheter att genom märkning med svensk tillverkning och dylikt tillvarata ett intresse hos konsumenterna för svensk teko. Märkningen bör därvid vara frivillig, bl.a. emedan märkning med svensk tillverkning för vissa plaggtyper inte är entydigt positiv ur avsättningssynpunkt.

Kollegiet förordar att här skisserade alternativ prövas innan ställning tages till frågan om obligatorisk ursprungsmärkning.

Om vilseledande märkning av typen "Swedish design" anses vara ett så stort problem att särskilda åtgärder häremot behövs kan självfallet lagstiftas enbart mot denna företeelse. Anknytning till regler om ursprungsmärkning erfordras ej.

Näringsfrihetsombudsmannen:

Risken att konsumenterna skulle bli vilseledda av uttryck som Swedish design etc. torde kunna tillfredsställande motverkas med nuvarande lagstiftning om otillbörlig marknadsföring. Vid tillkomsten av 1970 års marknadsföringslag uttalade föredragande departementschef att önskemålet att motverka vilseledande geografiska ursprungsbeteckningar väl tillgodosågs med nämnda lag. Inom KOV finns också en omfattande praxis på området.

Statens pris- och kartellnämnd:

---I den mån kriterierna för ingripande inte med lagens nuvarande utformning skulle anses tillräckliga för att utmönstra beteckningar av typen "Swedish design" på importerade kläder, torde ett förtydligande tillägg i MFL kunna göras, så att ingripande blir möjligt.

En sådan eventuellt behövlig smärre jämkning i MFL synes vara att föredra, eftersom man då skulle slippa införa ett helt nytt regelkomplex med långt mer omfattande praktiska konsekvenser för berörda företag men i stort sett utan andra effekter i fråga om det yttersta syftet. Med denna uppläggning skulle man tillgodose både den svenska tekoindustrins behov att skydda sig mot sådana konkurrensmetoder som tar sig uttryck i vilseledande beteckningar på importerade kläder och konsumenternas intresse av att veta om ett visst plagg är tillverkat i Sverige eller inte.

Statens industriverk:

Märkning av typ Swedish design m.m. kommer enligt utredningen vid ursprungsmärkning sannolikt att försvinna. Även om sådan märkning i viss utsträckning enligt verkets mening kan förväntas kvarstå även efter att bestämmelsen om ursprungsmärkning införts kan sådan märkning, i den mån den är vilseledande, stävjas genom nuvarande marknadsföringslag. Därmed skulle ytterligare bestämmelser härom ej behöva utfärdas.

Beklädnadsarbetarnas förbund:

Genom att klart ange ursprungslandet på ett plagg kan missbruket att framtona importerade plagg som svenska stävjas. Detta kan aldrig åstadkommas genom lagstiftning om exempelvis förbud att använda uttrycket Swedish design. Uppslagsrikedomen att framtona importvaror som svenska är alltför stor för att alla varianter skall kunna fångas in i någon lagstiftning. Här hjälper bara att ursprungsland alltid klart skall anges på varan. I utredningen framhålls att marknadsföringslagen inte på något sätt räckt till för att lösa problemet med vilseledande ursprung.

Sveriges industriförbund:

Utredaren har vidare, som skäl för en lagstiftning om ursprungsmärkning, hänvisat till den märkning av kläder som ofta genomförs av tillverkaren eller försäljaren i säljfrämjande syfte och som ibland kan leda till missförstånd om varans geografiska ursprung (märkning av typ: "Swedish Design" o.d.). Utredaren framhåller att dylika missförstånd kan undvikas om kläderna är märkta med uppgift om tillverkningsland.

Detta är naturligtvis riktigt. I betänkandet erinras emellertid om att oriktiga och vilseledande teckningar kan beivras – har beivrats – på grundval av 1971 års lag om otillbörlig marknadsföring. Industriförbundet anser det för sin del viktigt att man förhindrar att märkning utformas på ett sätt som är ägnat att vilseleda. Trots direktiven diskuterar emellertid inte betänkandet, huruvida detta kan ske inom ramen för 1971 års lag eller på annat lämpligt sätt. Utredaren utgår ifrån att obligatorisk ursprungsmärkning skall införas och har inte tagit upp några alternativ till behandling.

Textilrådet/Konfektionsindustriföreningen:

Det ur konsumenternas synpunkt kanske viktigaste skälet för att bestämmelser om ursprungsmärkning införs, är enligt vår mening den omedvetet eller medvetet vilseledande märkning, som felaktigt ger sken av att en vara tillverkats i Sverige eller i visst annat land. Det kan många gånger vara frestande att ge varan en svensk framtoning. Att en vara kan uppfattas som tillverkad i Sverige har uppenbarligen ett särskilt marknadsvärde. Exempel på sådan vilseledande märkning är enligt vår mening "Swedish design" och "Swedish style". Andra sådana exempel är varumärken, där tillhörande text kan ge intryck av att varan tillverkats i ett land, medan det faktiska tillverkningslandet är ett annat. I detta sammanhang vill vi framhålla att det enligt vår mening är helt orealistiskt att tro – så som Textilgrossisternas riksförbunds representant i utredningen gör i sitt särskilda yttrande till utredningen (punkt 6) – att vilseledande märkning av ovan berört slag i praktiken skall kunna lösas inom ramen för marknadsföringslagen. Därtill är såväl konsumentverkets resurser som marknadsföringslagen som sådan alltför otillräckliga.

Sveriges arbetsledareförbund:

---Många länder har redan ett system med ursprungsmärkning i kraft. Därför torde några handelshinder inte komma i fråga från några andra länder vid ett ensidigt svenskt införande om ursprungsmärkning. Förbundet finner det därför angeläget att ursprungsmärkningen äntligen kommer till stånd. I åtskilliga fall har vi träffat på medlemmar som vid köp av varor med beteckningen Swedish design, Swedish style osv. trott att dessa varor varit tillverkade i Sverige. I framtiden kommer en sådan skenverksamhet inte att

kunna leda till försäljning. Detta hälsar förbundet med stor tillfredsställelse.

Näringslivets delegation för marknadsrätt:

---NDM vill nämna att de tre KO-avgörandena från 1972 och 1973 som refereras i betänkandet (s. 99 n – 101) inom NDM bedömdes som minst sagt tveksamma enligt gällande rätt redan då de träffades. Enligt NDM:s mening skulle sannolikt marknadsdomstolen ha bedömt texterna i fråga som vilseledande om domstolen fått tillfälle att pröva dem. I vart fall synes det i ljuset av IMU-undersökningen år 1978 (jfr. s. 91) alldeles uppenbart att marknadsdomstolen vid en prövning i nuläget skulle fördöma texterna som försåtliga eller vilseledande och därmed stridande mot 2 § MFL.

NDM finner således att någon lagstiftning om geografiska ursprungsangivelser inte behövs för att komma till rätta med försåtliga formuleringar av typen "Swedish Design", vare sig dessa förekommer vid märkning eller i annan marknadsföring.

2.5 Övrigt

Svenska postorderföreningen:

Postorderföretagen måste bygga sin verksamhet på att successivt kunna göra inköp av de varor som anges i postorderkatalogen allt efter den efterfrågan som visar sig under den aktuella försäljningssäsongen. En mycket stor del av försäljningen bygger således på att postorderföretagen kan göra löpande kompletteringsköp. Dessa köp måste företagen vara fria att placera hos den fabrikant som är lämpligast ur kvalitets-, pris- och leveranssynpunkt.

Vi anser det helt uteslutet att postorderföretagen i sina postorderkataloger skall kunna ange ursprungsmärkning utan att märkningen successivt blir oriktig och vilseledande. Dessutom skulle ursprungsmärkning i postorderkatalogen medföra en icke önskvärd läsning till viss leverantör med åtföljande konkurrensbegränsning. Denna kan leda till avsevärda prishöjningar vid kompletteringsköp för vilka postorderföretaget inte kan erhålla kompensation, eftersom priset är fastställt i postorderkatalogen.

Som påpekats i betänkandet föreligger möjligheter för den som gör inköp från postorderföretag att returnera en vara om han så skulle önska. Med hänsyn härtill kan det inte föreligga något allmänt intresse att ursprungsmärkning även sker i postorderkatalog.

3 Märkningssystemets utformning

3.1 Internmodell/gränsmodell

Riksrevisionsverket:

Om statsmakterna inför ett system med obligatorisk ursprungsmärkning av kläder är, enligt RRV:s uppfattning, den av utredningen föreslagna utformningen av systemet, internmodellen, att föredra framför den s.k. gränsmodellen. Ingendera modellen förefaller kunna ge full säkerhet mot oriktig märkning eller mot kringgåenden av existerande importkvoter och begränsningsavtal. I det läget torde den administrativt minst komplicerade modellen vara att föredra.

Kommerskollegium:

---Utredningen förordar internmodellen. Kollegiet har samma uppfattning. Ett tungt vägande skäl vid kollegiets bedömning är att märkningskravet vid en internmodell med största sannolikhet av våra handelspartners skulle komma att anses lättare att tolerera. Risken för handelspolitiska konsekvenser av ett införande av obligatorisk ursprungsmärkning reduceras därmed. Vidare möjliggör internmodellen en smidigare tillämpning för de berörda näringsidkarna.

Generaltullstyrelsen:

---Vad gäller utformningen av en --- lagstiftning vill --- styrelsen särskilt understryka att den modell för genomförandet av en obligatorisk ursprungsmärkning av kläder som utredningen föreslagit, den s.k. internmodellen, är det enda tänkbara alternativet. Den alternativa lösning enligt den s.k. gränsmodellen som en av de sakkunniga, direktören Stig Thorsson, förordat finner styrelsen klart olämplig av bl.a. följande skäl.

En fysisk kontroll av att en vara är märkt vid importtillfället kan, med de resurser tullverket för närvarande förfogar över, göras endast i mycket begränsad utsträckning. Möjligheterna att med hjälp av handelsdokument kontrollera om en vara är ursprungsmärkt är av naturliga skäl närmast obefintliga.

Även för importföretagens del skulle ett genomförande av gränsmodellen medföra stora praktiska svårigheter. Som exempel kan nämnas dels olägenheterna för importören att besiktiga varorna före förtullningen om denne för undvikande av lagbrott vill undersöka att dessa är vederbörligen märkta, dels svårigheterna att, i händelse av att varorna befins omärkta, märka dessa innan förtullning kan ske.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar:

Överstyrelsen anser --- , liksom den sakkunnige Stig Thorsson, att en gränsmodell skulle ge större garantier för en riktig märkning och därmed en bättre efterlevnad av gällande importregleringar än den av utredningen föreslagna märkningskontrollen vid saluhållandet till slutlig förbrukare.

Statens industriverk:

Kravet på märkning föreslås avse såväl kläder som tillverkas inom landet som importerade. Utredningens förslag att bestämmelserna skall baseras på en "internmodell" i stället för en "gränsmodell" finner emellertid verket varken tillräcklig eller ändamålsenlig.

De länder som idag har ursprungsmärkning har nästan alla gränsmodellen. Sveriges import från Finland utgör ca hälften av Finlands klädesproduktion. Sveriges export till Norge är ungefär hälften av Sveriges export av konfektion. Eftersom båda dessa länder har gränsmodellen synes en skandinavisk gemensamhet i detta avseende vara eftersträvansvärt. Andra väsentliga fördelar med gränsmodellen är att en kontroll av att föreskrifterna efterlevs underlättas och att arbetet med ursprungsmärkningen kan ske rationellt. Importörerna av konfektion består i väsentlig utsträckning av större handelsföretag och av svenska tillverkare som kompletterar sin egen produktion med importvaror. För dessa större företag med god uppföljning av sin handel borde en uppmärkning enligt gränsmodellen vara fördelaktig.

Beklädnadsarbetarnas förbund:

Beklädnadsarbetarnas förbund anser att det enklaste borde ha varit att märkningen vore gjord när varan passerar gränsen. Tyvärr har det dock i utredningen av tullstyrelsen klarlagts, att tullens möjligheter att kontrollera den tekoimport som kommer in till Sverige är i det närmaste obefintliga.

Kooperativa förbundet:

--Den kritik som förekommit i internationella sammanhang mot ursprungsmärkningen har ofta baserats på de fall där gränskontroll tillämpats. En kontroll av märkningen vid gränsen har varit besvärande för importen. Det system som nu föreslås för Sverige innebär att varan skall vara märkt vid saluhållandet till konsument och medför således ingen speciell hantering eller kontroll av importvarorna jämfört med svenskproducerade kläder. GATT:s och EFTA:s syn på ursprungsmärkning bör emellertid beaktas, varför det är angeläget att liknande bestämmelser ej införas i Sverige för andra varuområden än nu aktuella.

Landsorganisationen i Sverige:

--I.O finner också internmodellen som den mest tilltalande. Denna bedömning grundar sig på internmodellens fördelar utifrån handelspolitiska utgångspunkter. Internmodellen medför inte några egentliga olägenheter för importen och torde därmed kunna ge underlag för berättigade handelspolitiska invändningar från andra länder.

SHIO/Familjeföretagen:

Skulle regeringen, trots de allvarliga invändningar som vi och närstående organisationer riktat mot utredningsförslaget, ändå vilja initiera en proposition, borde förslaget göras något annorlunda. Märkningen av varorna bör lämpligen ske hos tillverkaren, vare sig tillverkningen sker i Sverige eller i utlandet. Detta förfaringssätt, "gränsmodellen", har också förordats av Textilrådet/Konfektionsindustriföreningen.

Svenska Tekoindustriföreningen:

--vid valet mellan gränsmodellen eller detaljistmodellen är gränsmodellen att föredraga. Värdet av att även detaljisten har primärt ansvar för att de varor han erhållit för avsalu efter lagens ikraftträdande var korrekt ursprungsmärkta är dock betydande. Föreningen föreslår därför, att ett system med ursprungsmärkning införes som dels medför att ursprungsmärkning av tekovaror blir ett införselvillkor vid tullbehandlingen med tullverket som tillsynsmyndighet, dels att den som yrkesmässigt har tekovaror till avsalu för slutförbrukaren har skyldighet att tillse att varorna är ursprungsmärkta med konsumentverket som tillsynsmyndighet. ---

Svenska handelskammarförbundet:

Förbundet vill --- framhålla, att eventuella bestämmelser om att importerade kläder skulle vara märkta redan vid importtillfället är ännu mer betänkligt ur handelspolitisk synvinkel än det alternativ som utredningen stannat för. Ett gränskontrollsystem torde dessutom medföra ökade administrativa insatser såväl för myndigheter och näringslivet som för konsumenterna.

Sveriges Industriförbund:

Utredningen anser att starka skäl talar mot ett system som innebär att importerade kläder skall vara märkta redan vid införseltillfället. Industriförbundet instämmer i detta och vill för sin del bestämt avstyrka en sådan modell.

Utredningen föreslår således för sin del att kläderna skall vara märkta senast när de yrkesmässigt saluhålles till de slutliga förbrukarna, dvs. i

allmänhet de enskilda konsumenterna. Detta innebär bl.a. att märkningen inte nödvändigtvis behöver vara utförd i bakomliggande distributionsled, exempelvis när en tillverkare säljer till en återförsäljare. Ansvaret för att kläderna blir märkta läggs emellertid, beträffande kläder som framställts inom landet, på tillverkarna och, ifråga om importerade varor, på importörerna. Denna ordning förefaller under omständigheterna rimlig. En förutsättning för att systemet skall kunna accepteras är emellertid att tillämpningen och kontrollen genomförs på ett praktiskt och smidigt sätt, att onödiga trakasserier av enskilda butiksinnehavare undviks och att tillämpningen inte kräver en väsentlig ökning av de offentliga resurserna och byråkratin.

Sveriges köpmannaförbund:

Om ett märkningstvång skall införas vill förbundet förorda att ansvaret härför förläggs till det slutliga säljledet, dvs. vanligen detaljhandeln (av utredningen benämnt internmodellen). Om så inte sker riskerar detaljhandelsföretag med direktimport av mindre partier att inte få någon ursprungsmärkning verkställd på grund av att det köpta partiet inte är tillräckligt stort för att säljaren av kostnadsskäl skall påtaga sig märkningen. Detta skulle kunna resultera i att den mindre detaljhandels val av utländska leverantörer skulle starkt begränsas till förmån för de större köparna. Det är vidare att märka att import av kläder som skall vara märkta redan vid införseltillfället i praktiken inte är genomförbart enligt de tullbestämmelser som reglerar det s.k. hemtagningssystemet.

Textilrådet/Konfektionsindustriföreningen:

Direktör Thorsson har i sitt --- yttrande hävdad att svenska ursprungsmärkningsbestämmelser baserade på en gränsmodell inte skulle vara svårare att försvara handelspolitiskt än ursprungsmärkningsbestämmelser baserade på en internmodell. Direktör Thorsson har i sitt yttrande vidare framhållit att han i utredningen inte övertygats om de av tullverkets representant i utredningen påstådda svårigheterna att förena en gränsmodell med den nuvarande svenska tullproceduren.

Textilrådet/Konfektionsindustriföreningen ansluter sig helt till de synpunkter och den argumentation som framförts av direktör Thorsson i ovan nämnda avseenden.

De fördelar vi från textilrådet/Konfektionsindustriföreningens sida ser i en gränsmodell är, utan inbördes ordning, följande:

- 1) Leder till en bättre efterlevnad av importregleringarna på tekoområdet, och kan bättre samverka med övriga ansträngningar att kontrollera och motverka kringgåenden av reglerna;
- 2) Kan förväntas underlätta en internationell samverkan vad gäller importkontrollen av tekovaror;
- 3) Ger

en större "allmänpreventiv" effekt: 4) Ger enhetliga regler oberoende av inköps- och distributionssystem (t.ex. vid postorderförsäljning och offentlig upphandling); 5) Medför en viss harmonisering av ursprungsmärkningsbestämmelserna i tre av de nordiska länderna (Sverige, Finland och Norge); 6) Ger en något ökad kontrollmöjlighet från det allmännas sida av att åsatt ursprungsmärkning är riktig; 7) Synes kunna ge ett något snabbare ikraftträdande och torde medföra mindre problem för tillsynsmyndigheten under "övergångstiden".

3.2 Ursprungsbegreppet

Kommerskollegium:

---Utredningen har --- på vissa närmare angivna grunder föreslagit att man väljer de allmänna ursprungsreglerna.

Kollegiet ställer sig helt bakom det av utredningen framförda förslaget. Enligt kollegiets mening finns i detta sammanhang i realiteten inget egentligt alternativ till de allmänna ursprungsreglerna. Det avgörande skälet härför är att det enligt kollegiets mening inte är möjligt, allra minst internationellt, att ha ett annat ursprungsregelsystem för ursprungsmärkning av kläder i Sverige än det som här tillämpas för importreglerings- och handelsstatistiska ändamål (dvs. de allmänna ursprungsreglerna).

Marknadsdomstolen:

---Utredningen föreslår att som ett klädesplaggs ursprungsland skall anses det land där plagget sytts ihop eller på annat sätt fogats samman till ett färdigt plagg. Vid bestämmandet av ursprungsland är det således utan betydelse vilket geografiskt ursprung materialet har och var tillskärning skett. Material och tillskärning är emellertid faktorer av betydelse för konsumenternas möjligheter att exempelvis bedöma ett klädesplagg i kvalitetshänseende. En på nu angivet sätt bestämd uppgift om ursprungsland kan också av denna anledning bli missvisande. ---

Näringsfrihetsombudsmannen:

Utredningen anser att klädernas geografiska ursprung skall bestämmas enligt de i Sverige redan nu tillämpade s.k. allmänna ursprungsreglerna. Detta innebär att som ursprungsland skall anses i princip det land där kläderna har sytts eller fogats samman. Varifrån materialet till kläderna kommer saknar däremot enligt utredningen betydelse i sammanhanget (s. 11 och 119).

I sin argumentation under allmänna överväganden för att införa en ursprungsmärkning anför emellertid utredningen att "i valet mellan plagg av samma slag som för konsumenterna framstår som i stort sett likvärdiga kan

en uppgift om ursprungslandet vara till hjälp vid bedömningen av plaggens egenskaper eftersom kvaliteten både på materialet och tillverkningen kan variera, beroende på vilket land som plaggen kommer ifrån." Utredningen har alltså ansett att variationer mellan olika länder ifråga om kvaliteten på materialet motiverar införande av ursprungsmärkning men vid utformningen av märkningen dragit slutsatsen att det saknar betydelse i sammanhanget varifrån materialet kommer.

NO måste mot denna bakgrund konstatera att argumentationen inte fyller rimliga krav på konsekvens.

Sveriges köpmannaförbund:

Om – trots förbundets bestämda avstyrkan – en reglering av geografisk ursprungsmärkning införs är vi av samma mening som utredningen, nämligen att klädernas geografiska ursprung skall bestämmas enligt de i Sverige redan nu tillämpade s.k. allmänna ursprungsreglerna. Dessa överensstämmer med internationell praxis och innebär att som ursprungsland skall anses det land där kläderna sytts eller på annat sätt fogats samman. Eftersom benämningen "ursprungsmärkning" är svår att definiera måste man tillämpa denna förenklade definition.

Sveriges arbetsledareförbund:

SALF anser att det riktiga hade varit att beteckna det land som ursprungsland i vilket det högsta förädlingsvärdet skapats. Då detta synes vara mycket svårt att fastställa kan SALF gå på utredningens linje. ---

3.3 Företag/myndigheter

Kommerskollegium:

Vad gäller märkningens omfattning anser utredningen att alla kläder skall vara märkta oavsett om köparna är enskilda konsumenter, företag eller offentliga institutioner. Vidare föreslås att kravet på märkning skall omfatta alla artiklar som i allmänhet faller in under begreppet kläder av textilmaterial, läder, pälskinn eller konstgjord päls.

Om en obligatorisk ursprungsmärkning motiveras med konsumentintresset kan det synas tillräckligt att upplysningen riktas till de konsumenter som köper kläder för enskilt bruk. Däremot kan det förefalla omotiverat att kräva märkning när köparen är en större institution exempelvis när försvaret köper uniformer eller landstingen sjukhuskläder. Å andra sidan vill kollegiet inte förneka att tillämpningen av systemet kanske kan bli enklare om kravet på sådan märkning får gälla för alla kläder oavsett vem som är köpare. I sådana fall som här nämnts där märkningen är uppenbart obehövlig bör dock tillsynsmyndigheten få en möjlighet att medge undantag.

Postverket

Utredningens förslag att lagstifta om ursprungsmärkning av kläder skulle för postverkets del inte innebära några avgörande fördelar eftersom anbudsgivarna redan i dag i anbudet anmodas uppge dels materialets ursprung, dels var plagget tillverkas. Vid eventuella oklarheter tas kontakt med vederbörande anbudsgivare.

Beklädnadsarbetarnas förbund:

Likaså skall de kläder som upphandlas av kommuner, landsting och stat vara ursprungsmärkta. De anställda som skall bära av staten inhandlade arbetskläder skall t.ex. ha samma chans att veta var dessa är tillverkade som om de köpts i en butik. Detsamma gäller givetvis kläder som upphandlas av industrin.

Landsorganisationen i Sverige:

LO delar också utredningens uppfattning att märkningskravet bör gälla oavsett om köparna är enskilda konsumenter, företag, offentliga institutioner eller andra.

3.4 Praktisk utformning*Kommerskollegium:*

Utredningen har utgått från att märkningen skall lämna uppgift om det land där kläderna tillverkats, dvs. där sömnaden utförts. Det synes tveksamt om denna uppgift regelmässigt är den för konsumenten relevanta. Av enkätundersökningen framgår att faktorer som kvalitet, slitstyrka och lättskötthet värderas mycket högt av konsumenterna vid val av kläder. Detta kan tyda på att uppgift om det land där garnet, väven eller liknande har tillverkats i flera fall skulle ha väl så stort intresse för konsumenterna som den föreslagna. I vissa fall skulle den föreslagna uppgiften t.o.m. kunna verka vilseledande.

Vad så gäller märkningens utförande framgår av förslaget till förordning att "uppgiften om ursprung skall vara fast anbringad på kläderna". Det är något svårt att se motivet härför. Bestämmelsens innebörd är dessutom inte alldeles klar. Om ursprungsmärkning motiveras av konsumentskäl måste det väsentliga vara att uppgiften om ursprungsland klart framgår vid köptillfället. Däremot är det svårt att se vilka skäl som motiverar att uppgiften skall finnas kvar på kläderna även framgent. En tydlig uppgift på förpackningen borde i de flesta fall vara fullt tillräcklig. På kläder som säljs utan förpackning borde inte möta något hinder att ange uppgiften exempelvis på en vidhängande etikett. Skulle en förordning utfärdas med den av utredningen

föreslagna ordalydelsen på denna punkt anser kollegiet det nödvändigt att i en proposition till bemyndigandelag klart anges vad som avses med fast anbringning. Det bör klarläggas om därmed avses att uppgiften är påsydd eller om det är tillräckligt med exempelvis en självhäftande etikett som ofta i och för sig lätt kan avlägsnas. Härvid bör eftersträvas en sådan ordning som är allmänt internationellt tilläpplad.

Även vad gäller ursprungsuppgiftens utformning kan riktas invändningar mot förslaget. Således torde flera internationellt vedertagna förkortningar (t.ex. BRD, UK) vara obekanta för stora konsumentgrupper. Sådana förkortningar kan knappast tillåtas i märkningen. Självfallet måste dock undantag göras för förkortningar av typen USA och DDR. Sådana frågor torde kunna närmare regleras i tillsynsmyndighetens verkställighetsföreskrifter. För att uppgiften skall bli entydig bör endast orden "gjord i" eller "tillverkad i" eller motsvarande följda av namnet på resp. land tillåtas. Således bör uttryck som "svensk tillverkning" o.d. ej få förekomma. I en eventuell proposition bör uttrycklig ställning tas till användningen av länderbeteckningar som Tyskland och Korea.

Vad beträffar de slag av kläder som skall omfattas av märkningsbestämmelserna tillstyrker kollegiet att förteckningen utformas på sätt som föreslagits och att undantag ej görs i denna, exempelvis för kläder av viss utformning eller visst material. Däremot bör tillsynsmyndigheten om så erfordras kunna göra undantag av detta slag.

Beklädnadsarbetarnas förbund:

Beklädnadsarbetarnas förbund anser att ursprungsmärkningen inte bör omfatta bara kläder. Även textilier och skor måste inbegripas.

Kooperativa förbundet:

KF finner det angeläget att, i den allmänna konsumentinformationen om ursprungsmärkning, det klart anges att ursprungsmärkning ej är en form av kvalitetsangivelse. Teknisk, funktionell eller estetisk kvalitet är baserad på vilka specifikationer en vara tillverkas efter och ej i vilket land den är tillverkad.

Svenska Tekoindustriföreningen:

---För att märkningen skulle vara av värde förutsätts härvid att tullverket blir primär kontrollmyndighet. Det svenska hemtagningssystemet begränsar härvid, enligt generaltullstyrelsens och kommerskollegiums uppfattning, starkt tullverkets möjligheter att kontrollera om en vara är märkt – och korrekt märkt – genom att endast stickprovsvisa kontroller kan företagas.

---Det finns --- enligt föreningens mening anledning att föreslå en

förstärkning av tullens resurser. Åtminstone bör en särskild undersökningsgrupp som får till uppgift att enbart kontrollera tekoimporten tillsättas. En sådan grupp kunde bestå av 3-4 personer vars främsta arbetsuppgifter skulle vara att följa upp tips på oegentligheter, ta egna initiativ till särskilda stickprovskontroller och efter hand bygga upp kunskap om tekoimportens struktur. Enbart det samlade greppet skulle sannolikt ha en mycket preventiv effekt mot överträdelser.

--Konsumentverket kommer inom kort att utöva tillsyn över skötselrådsmärkningen. Då ursprungsmärkning är anbringad i plaggen på i princip samma sätt vore det rationellt att kontrollera båda märkningarna samtidigt. Vid konstaterad överträdelse av importerad vara anmäls detta till tullverket som har att väcka åtal eller t.ex. vidta inskränkning i förfoganderätt över den ifrågavarande importörens hemtagning enligt föreningens förslag ovan. I det fall detaljisten eller dennes leverantör inte kan ange importör eller tillverkare eller då fråga är om brister i svensk tillverkares märkning har konsumentverket att överlämna frågan om åtal mot denne till allmän åklagare. Ytterligare ett skäl för att konsumentverket borde utöva denna tillsyn är att allmänheten vid oegentligheter i detaljistledet har konsumentombudsmannen som naturligt kontaktorgan. Av skäl som föreningen inledningsvis anfört torde allmänhetens intresse av dessa frågor öka de närmaste åren och därmed också dess intresse av att vilja hjälpa konsumentverket att påtala brister i ursprungsmärkningen.

Sveriges handelsagenters förbund:

Skulle trots invändningar mot förslaget, en lagstiftning ändå komma till stånd, ber vi då att följande önskemål beaktas:

- att under en övergångstid märkning får ske genom att plaggen får märkas med löst anbringade märkanordningar, exempelvis hängande etikett,
- att ursprungslandets benämning skall få anges på engelska.

Svenska postorderföreningen:

Från postorderföretagens sida anser vi det ytterst angeläget att lagförslaget ändras på så sätt att märkningen även kan ske på förpackning eller på vidhängande etikett. Detta är desto mer angeläget som utredningen själv konstaterar, att om en detaljist beställt märkta kläder men erhåller omärkta framstår det som allt för betungande att i efterhand märka kläderna. I dessa fall måste ursprungsmärkning få ske på förpackning eller vidhängande etikett.

4. Tillsyn m.m.

4.1 Tillsynsmyndighetens resurser och kostnader

Kommerskollegium:

Kollegiet finner det inte möjligt att i förväg bedöma behovet av resurser för att handha tillsynen. Det förefaller dock rimligt, att till en början tillföra organisationen två tjänster varefter erfarenheterna får visa om ytterligare resurser behövs. Däremot anser kollegiet det uteslutet att resurser skulle tillskapas genom reducering av annan verksamhet inom kollegiet. Det finns från handelspolitisk synpunkt inget arbetsområde inom kollegiet som bör eftersättas för den nu föreslagna uppgiften. På övriga arbetsområden inom kollegiet finns ej möjlighet att genom omfördelning av resurser skapa utrymme. Utredningen anför konsumentintresset som det huvudsakliga skälet för införande av lagstiftning om ursprungsmärkning. I konsekvens med detta måste resurserna självfallet i första hand tas från konsument-skyddsområdet. ---

Det är svårt att i dag ha någon bestämd uppfattning om hur tillsynsmyndighetens kontroll av efterlevnaden skulle komma att bedrivas och vilka problem som skulle uppkomma. Det kan dock redan nu förutses att svårigheter skulle uppstå i de fall det hävdas att en vara är oriktigt märkt. Möjligheterna att kontrollera om en märkning är oriktig kommer att bli utomordentligt små inom ramen för de resurser som utredningen föreslår.

Som exempel på storleksordningen av de svårigheter, den tid och den resursåtgång som fastställande av importvarors riktiga ursprung kan vara förenade med, är en jämförelse med de förfrågningar som generaltullstyrelsen riktar till utländska tullmyndigheter inom ramen för de europeiska frihandelsarrangemangen relevant. Fastän det här rör sig om ett sedan länge väl etablerat samarbete tullmyndigheterna emellan, trots att det finns fastställda ursprungsregler och trots att samarbetspartnerna är geografiskt närbelägna medför dessa frågeställningar utredningar som vanligtvis kräver avsevärda resurser och lång tid innan de ger något resultat. Med de resurser som utredningen föreslår skulle endast ett fåtal utredningar av motsvarande slag hinna göras på ursprungsmärkningens område. I realiteten torde kontrollen få inskränkas till en granskning av bokföring och andra handlingar hos tillverkare, grossister och detaljhandlare.

Marknadsdomstolen:

--- Det är i och för sig möjligt att en lagstiftning om ursprungsmärkning kan införas utan större kostnader. Utredningen förefaller dock vara väl optimistisk i detta avseende, och det kan enligt marknadsdomstolens mening

ifrågasätts om den inte underskattat de kostnader som är förenade med en sådan lagstiftning. Härtill kommer att det i rådande statsfinansiella läge inte torde vara möjligt att införa en resurskrävande lagstiftning utan att motsvarande nedskärning görs på annat håll. Enligt utredningens uppfattning bör en avvägning göras i första hand mot pågående verksamhet inom bl.a. konsumentskyddsområdet.

Det är dock inte rimligt att den föreslagna lagstiftningen om ursprungsmärkning genomförs på bekostnad av det konsumentskyddsarbete som i dag bedrivs och som generellt sett torde vara väsentligt värdefullare från konsument synpunkt.

Konsumentverket:

Om en lag införs av tekopolitiska skäl, delar konsumentverket utredningens uppfattning att kommerskollegium bör utarbeta föreskrifter om märkningen och utöva tillsynen över att lagstiftningen efterlevs. Konsumentverket har inte resurser för ett tillsynsarbete i anslutning till lagen. Uppgifter om kläders ursprung kommer att kunna vidareföras till kollegiet endast som sekundära iakttagelser i samband med den marknadsbevakning som verket ändå bedriver.

Sveriges Grossistförbund:

De två tjänstemän på kommerskollegium som föreslagits handha kontrollen av efterlevnaden av märkningsföreskrifterna kommer möjligen att kunna notera vilka kläder som är märkta eller inte och konstatera vilka svenska tillverkare som inte märkt sina kläder. Däremot är det orealistiskt att förutsätta att dessa två tjänstemän skall kunna utreda om importvaror är felmärkta och, om så konstaterats, vilken märkning som de skall ha. Det gäller exempelvis märkning som "Made in Germany", "Made in Korea" och "Made in China", där det för övrigt kommer att bli svårt att få till stånd märkning enligt utredningens modell i exportlandet, då man kan förutsätta att företagen i dessa sex länder önskar märka på just här angivet sätt.

I de fall kläder från ett land är märkta med ursprung i ett annat land (exempelvis kläder märkta med "Made in Mexico", konfektionerade i något annat latinamerikanskt land) kommer det dels att bli svårt att fastställa om så verkligen är fallet, dels i det närmaste omöjligt att fastställa det riktiga ursprungslandet, åtminstone inom den föreslagna resursramen. Vi vill i sammanhanget påpeka att det enligt tillgänglig officiell statistik från statistiska centralbyrån är i storleksordningen 350 milj. plagg som omfattas av den föreslagna märknings skyldigheten per år. Behovet av kontrollresurser är alltså i högsta grad underskattat av utredningen. Om en kontroll skall kunna utföras krävs betydligt fler tjänster än de föreslagna två, vilket i sin tur av uppenbara kostnadsskäl är orealistiskt, särskilt vid en jämförelse mellan det för konsumenterna väsentliga riktlinjeuppföljningsarbete som sker inom

konsumentverket beträffande skötselmärkning etc. och kontroll av geografisk ursprungsmärkning.

Sveriges Industriförbund:

Industriförbundet har intet att invända mot att kommerskollegium blir tillsynsmyndighet eller mot de föreslagna principerna beträffande varuomfattningen, bestämningen av ursprung och märkningens utförande.

Förslaget till förordning synes inte ge kommerskollegium befogenheter att annat än i enskilda fall medge undantag från bestämmelserna om vilka varor som omfattas av märkningstvånget. Generella undantag skall således avgöras av regeringen. Vi vill för vår del ifrågasätta huruvida icke kollegium bör få rätt att bevilja undantag från märkningstvånget för vissa varor såväl i enskilda fall som generellt.

4.2 Konsumentens kostnader

Hovrätten för Nedre Norrland:

--- I detta sammanhang bör också anmärkas att det inte helt kan bortses från att ett reglerat märkningssystem borde komma att innebära viss ökning av produktionskostnaden för aktuella klädesprodukter. Detta kommer att medföra en motsvarande höjning av det pris konsumenten har att erlägga för nämnda varor.

Kommerskollegium:

Vad först gäller kostnaderna för systemet torde utredningens bedömning att kostnaderna för själva märkningen blir marginella vara riktig, särskilt om märkningen kan utföras i anslutning till tillverkningen och/eller annan märkning. De totala kostnaderna bör emellertid inte negligeras då det rör sig om ett betydande antal miljoner plagg per år på den svenska marknaden. Det bör inte heller bortses från att i enskilda fall kan kännbara kostnader av administrativ natur uppkomma, exempelvis vid den hantering som måste till om en importör tillställs ett omärkt varuparti eller vid ifrågasatt åsidosättande av märkningsskyldigheten. Vidare torde det vara ofrånkomligt att man orsakas besvär inom handeln.

Näringsfrihetsombudsmannen:

Ytterligare ett förhållande som talar mot obligatorisk ursprungsmärkning är att den medför kostnader både för företagen och det allmänna, vilka på ett eller annat sätt kan drabba konsumenterna. Det sägs visserligen i utredningen att kostnaderna är marginella. Icke desto mindre är det i vart fall från principiell synpunkt otillfredsställande att i ett läge då kostnadsaspekterna i vårt land trätt allt mera i förgrunden införa en ordning som medför

kostnadsökningar överhuvud taget, när denna ordning från olika tänkbara utgångspunkter framstår som onödig och olämplig.

Statens pris- och kartellnämnd:

Om den förutsatta förskjutningen i köpmönstret skulle innebära att importvarornas marknadsandel minskar med exempelvis fem procentenheter och den inhemska andelen ökar i motsvarande mån skulle – allt annat oförändrat – konsumenternas utgifter för kläder och textilier totalt öka i storleksordningen 2 %. Skulle överflyttningen av marknadsandelar uppgå till exempelvis tio procentenheter, skulle utgiftsökningen totalt sett bli 4 %. Genomslaget på den allmänna prisnivån i konsumentledet motsvarar i det förra fallet 0,12 % och i det senare fallet 0,24 %.

Det är som nämnts en öppen fråga, om genomförandet av en obligatorisk ursprungsmärkning verkligen leder till det ändrade köp beteende som förutsatts i räkneexemplen ovan. Om effekten uteblir eller endast blir liten, kan det befogade i lagstiftningen ifrågasättas från den utgångspunkten att onödiga nya bestämmelser bör undvikas.

Konsumentverket:

Att införa särskilda krav på ursprungsmärkning får inte medföra att andra och från konsumentsynpunkt viktiga tekofrågor blir eftersatta. Verket vill i anknytning till vad som anförts av experten Waesterberg understryka att det från konsumentsynpunkt inte kan godtas att tillämpningen av en lag om ursprungsmärkning av kläder finansieras genom att resurser överförs från andra konsumentpolitiskt angelägna områden.

Sveriges Grossistförbund:

På grund av --- felmärkningsproblematiken samt att varor kan komma till landet omärkta, aktualiseras kostnaderna för att märka eller märka om varor i Sverige. Kostnaden per plagg uppgår utom etikett till mellan 1–5 kr., där priset 1 kr. hänför sig till varor som inte är paketerade, t.ex. enkla trosor, och priset 5 kr. hänför sig till skjortor som behöver tas upp ur en förpackning, vikas och paketeras igen. Dessa uppgifter har vi inhämtat från svenska lönsömnadsföretag. För prisbilliga varor är denna extra kostnad väsentlig och den väntas leda till att sådana varor inte tillförs marknaden i nuvarande omfattning genom den reguljära handelns försorg på grund av de uppkommande märknings- och hanteringskostnaderna i samband med ommärkning. I detta fall blir de förslagna bestämmelserna handelshindrande.

Ytterst kommer naturligtvis konsumenterna att drabbas av dessa såväl direkta kostnader för märkning och hantering som indirekta kostnader i form av ett minskat urval av prisbilliga varor.

Textilrådet/Konfektionsindustriföreningen:

--- Vi vill i sammanhanget f.ö. också peka på att de beräknade kostnaderna för en ursprungsmärkning är mycket små, enligt vår egen erfarenhet kanske högst ca 10 öre per plagg. Vidare må påpekas att ursprungsmärkning i princip alltid görs redan i samband med tillverkningen, något som innebär att några komplikationer i praktiken inte skulle behöva uppstå vid en gränsmödel. Slutligen må det viktiga påpekandet göras, att bestämmelser om ursprungsmärkning av kläder i Sverige av de utländska exportörerna rimligen endast kommer att betraktas som en marginell belastning. Detta dels därför att många andra avsättningsmarknader redan ställer krav på ursprungsmärkning, dels därför att Sverige från och med den 1 juli 1982 kommer att ställa krav på att hit importerade (i likhet med här i landet tillverkade) kläder skall vara försedda med information om tvättråd och andra skötselråd samt om materialsammansättning m.m. (se sid. 102 i betänkandet). Det är rimligt att tro att ursprungsmärkningen kommer att bli påförd samma etikett o.d. som nämnda skötselmärkning m.m.

5 Den lagtekniska utformningen

Remissinstanserna har inte haft någon erinran mot utformningen av lagförslaget.

6 Ikraftträdande

De flesta remissinstanser har inte yttrat sig över utredningens förslag i denna del. Vissa remissinstanser (länsstyrelsen i Älvsborgs län, TCO m.fl.) har med hänvisning till bl.a. tekoindustrins svåra läge förordat ett ikraftträdande redan den 1 januari 1983. Sveriges Industriförbund, Sveriges handelsagenters förbund m.fl. har föreslagit att lagen sätts i kraft först den 1 januari 1985.

**Förslag till
Lag om ursprungsmärkning av kläder**

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Regeringen får meddela föreskrifter om att kläder, när dessa saluhålls yrkesmässigt, skall vara märkta med uppgift om i vilket land kläderna har tillverkats.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om märkningen och om undantag från märkningsskyldigheten.

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet att lämna upplysningar, handlingar, varuprov och liknande som behövs för tillsynen över efterlevnaden av denna lag och de föreskrifter som meddelas med stöd av lagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

Utdrag
ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-02-24

Föredragande: statsrådet Eliasson

Anmälan till proposition om åtgärder för tekoindustrin, m. m.

1 Sysselsättningen inom tekoindustrin

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) har i septemer 1981, i enlighet med regeringens uppdrag i juli 1979, överlämnat en rapport till regeringen som ett underlag för den långsiktiga planeringen av de statliga åtgärderna på tekoområdet. Rapporten beskriver bl. a. utvecklingen av sysselsättningen inom tekoindustrin, antalet lediga platser, antalet arbetssökande, inkomna varsel om uppsägningar samt beviljat tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin – det s. k. äldrestödet.

Av rapporten framgår att sysselsättningen inom tekoindustrin är mycket ojämnt fördelad över landets kommuner. I Marks kommun i Älvsborgs län är ca 78 % av de industrissysselsatta anställda inom tekoindustrin. Andra älvsborgskommuner med stort beroende av tekoindustrin är Borås och Ulricehamn. I Vingåkers kommun i Södermanland är motsvarande siffra ca 73 %.

Enligt AMS har takten i sysselsättningsnedgången fortsatt att variera avsevärt mellan delbranscherna inom tekoindustrin. Sysselsättningsnedgången fortsätter att vara kraftigare inom konfektionsindustrin än inom textilindustrin. Enligt industriverkets uppskattning minskade sysselsättningen inom konfektionsindustrin med 4 % under året 1980 medan minskningen inom textilindustrin uppgick till 1,3 %. För 1981 väntas den nedgången fördubblas inom de båda delbranscherna. Minskningstakten är kraftigare för arbetare än för tjänstemän. Denna skillnad mellan sysselsättningsutveckling för arbetare och tjänstemän har dock varit klart större inom tillverkningsindustrin totalt än inom tekoindustrin.

Antalet lediga platser inom tekoindustrin ökade kraftigt under åren 1979-1980. Därefter har dock branschens efterfrågan på arbetskraft återigen

minskat till att under första halvåret 1981 ligga på en mycket låg nivå.

Under år 1979 ökade också personalomsättningen inom tekoindustrin. Denna utveckling höll i sig även under år 1980. Under år 1981 minskade dock rörligheten kraftigt, vilket tyder på att den tidigare rörlighetsökningen sammanhänger med det förbättrade konjunkturläget.

Av samtliga anställda inom tekoindustrin år 1980 var 65 % kvinnor. Denna siffra skall jämföras med att endast 27 % av samtliga sysselsatta inom tillverkningsindustrin totalt var kvinnor. Av det totala antalet arbetssökande inom textil- och sömnadsarbete är ca 85 % kvinnor. Motsvarande andel inom tillverkningsarbete totalt är ca 20 %. En mycket stor del av de arbetssökande söker enbart arbete lokalt. Andelen äldre arbetssökande är större inom textil- och sömnadsarbeten än inom tillverkningsarbete totalt. För den yngsta åldersgruppen gäller att andelen sökande till tekoindustrin är mindre än andelen yngre sökande till tillverkningsindustrin totalt.

När det gäller åldersfördelningen är relativt sett något färre unga anställda i tekoindustrin än i tillverkningsindustrin totalt samtidigt som det finns avsevärt fler över 55 år i tekoindustrin än i tillverkningsindustrin totalt. Medelåldern inom tekoindustrin var år 1980 41 år. Inom tillverkningsindustrin totalt var medelåldern vid samma tidpunkt 39 år.

Antalet varsel inom tekoindustrin ökade igen under våren 1981 efter att ha legat på en förhållandevis låg nivå åren 1978 och 1979. Under första halvåret 1981 svarade tekoindustrin (inkl. lädervaruindustrin) för 9 % av samtliga varsel om uppsägningar inom industrin, vilket är klart mer än tekoindustrins andel av hela industrisysselsättningen. I Älvsborgs län svarade tekoindustrin ensam för över 40 % av samtliga personer som berördes av varsel om uppsägning.

Antalet arbetslösa kassamedlemmar sjönk markant under budgetåret 1979/1980. År 1980 uppgick arbetslösheten i Beklädnadsarbetarförbundets arbetslöshetskassa till 3,5 %. Då hade kassan 38 800 medlemmar. Antalet medlemmar har dock fortsatt att minska. Vid halvårsskiftet år 1981 uppgick antalet medlemmar till 36 800 och arbetslösheten till 4,4 %. Samtidigt uppgick arbetslösheten bland medlemmarna i industrikassorna till 2,3 %.

AMS har också redovisat äldrestödets omfattning under de senaste budgetåren. Under budgetåret 1980/81 beviljades äldrestöd till 800 företag med tillsammans 41 000 anställda. Antalet företag som erhåller äldrestöd har ökat från budgetåret 1979/80 till budgetåret 1980/81. Länsarbetsnämndernas ökade möjligheter att ge dispens till företag som varslats om driftsinskränkningar är en bidragande orsak. Många företag kan betraktas som gränsfall i näringsgrenshänseende vilket kan ha inneburit att de tidigare inte sökt bidraget. Även andelen företag med annan branschtillhörighet men med en avdelning inom företaget som bedriver tekoproduktion är också relativt hög bland de nytillkomna stödföretagen.

Hälften av bidragsföretagen erhöll bidrag motsvarande 15 % av de totala lönekostnaderna. Skillnaderna var dock stora mellan företag av olika

storlek. Tre fjärdedelar av småföretagen med mindre än 10 anställda nådde 15 %-takets medan motsvarande andel för företag med över 100 anställda endast var en fjärdedel. Lönesubventionsgraden har sjunkit från ca 11 % budgetåret 1979/80 till ca 10 % budgetåret 1980/81.

2 Tillfälligt sysselsättningsbidrag för tekoindustrin m. m.

Riksdagen beslutade våren 1981 om ändrade bestämmelser för tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin – det s. k. äldrestödet (prop. 1980/81:100, bil. 15, AU 1980/81:21, rskr 1980/81:404). Förändringarna innebar i huvudsak dels att bidraget per timme höjdes från 25 kr. till 28 kr., dels att bidraget skulle utgå för anställda upp till 65 års ålder och för normal veckoarbetstid samt dels att bidragets maximala nivå skulle beräknas på företagets lönekostnader för produktionsarbete. Syftet med förändringarna var att återställa konkurrensneutraliteten i förhållande till företag som har en för branschen normal andel äldre anställda och som i viss mån rubbats av de senaste årens lönehöjningar. Det är ännu för tidigt att uttala sig om i vilken mån syftet har uppnåtts men preliminära bedömningar tyder på att förändringarna har medfört en ökad jämnhet i stödtilldelningen.

En utgångspunkt för förändringarna i bidragskonstruktionen var att äldrestödet för innevarande budgetår skulle ligga kvar på en i stort oförändrad kostnadsnivå – dvs. ca 320 milj. kr. Riksdagen uttalade samtidigt (AU 1980/81:21) att regeringen bör vara oförhindrad att göra erforderliga justeringar i bidragskonstruktionen för att säkerställa äldrestödets totala omfattning. Jag har nu kunnat konstatera att äldrestödet för innevarande budgetår inte torde uppgå till de beräknade 320 milj. kr. De enskilda företagen har dock planerat sin verksamhet efter den nu kända stödnivån i enlighet med de regler som gäller för bidraget. En tillfällig förändring av bidragskonstruktionen för äldrestödet för att nå ett totalt utfall på 320 milj. kr. skulle innebära att stödföretagen i genomsnitt erhåller ett tillskott till äldrestödet med ca 7 %. Detta motsvarar knappt 0,7 % av produktionslönesumman. Ett sådant tillskott torde alltså inte ha planerats in i företagets verksamhet och kommer därför mer att få effekter på företagets finansiella situation och mindre påverka sysselsättningen. Jag återkommer i det följande till hur de medel som inte åtgår för det tillfälliga sysselsättningsbidraget under budgetåret 1981/82 och som jag har beräknat till 20 milj. kr. i stället bör utnyttjas.

I 1981 års budgetproposition förordade jag att avvecklingen av det tillfälligt införda äldrestödet skulle ske successivt och med hänsyn tagen till bl. a. det allmänna sysselsättningsläget. Som riktmärke för företagens planering angav jag dock en nivå på stödet till högst 12 % budgetåret 1982/83 och 9 % budgetåret 1983/84. Som jag senare i 1982 års budgetproposition anförde anser jag inte, mot bakgrund av den redovisning av tekoindustrin

som jag inledningsvis har gjort och att den nuvarande lågkonjunkturen blir mer långvarig än vad tidigare bedömningar tytt på, att avvecklingen av äldrestödet bör påbörjas under nästa budgetår. Jag förordade därför att det tillfälliga sysselsättningsbidraget även under budgetåret 1982/83 skall utgå med 15 % av produktionslönesumman. För att – trots ett avsevärt budgetunderskott – kunna bibehålla denna nivå på äldrestödet förordade jag vidare en förändring i bidragskonstruktionen som innebar att den lägsta åldersgränsen för att bidrag får lämnas höjs från 50 år till 51 år. Denna förändring motsvarar en besparing på 21,5 milj. kr. och ingår i regeringens besparingsprogram för budgetåret 1982/83. Detta skall ses i relation till att en nu påbörjad avveckling av äldrestödet enligt de av mig tidigare förordade – och sedermera av riksdagen beslutade – riktlinjerna skulle innebära att äldrestödet för budgetåret 1982/83 reducerades med drygt 60 milj. kr.

Avvecklingen av äldrestödet måste, som jag också tidigare har framhållit, ske mot bakgrund av det allmänna sysselsättningsläget. Enligt de nu aktuella konjunkturbedömningarna torde en nedtrappning av det tillfälliga sysselsättningsstödet kunna inledas under 1983/84. Även den takt som avvecklingen av äldrestödet skall ske i bör avgöras mot bakgrund av det allmänna sysselsättningsläget. En sådan nedtrappning bör dock, vid sidan om industripolitiska insatser för tekobranschen, mötas med särskilda insatser för att stärka sysselsättningen i de mest utsatta kommunerna i enlighet med vad jag nu avser att föreslå. Förslagen om särskilda insatser gäller fr. o. m. budgetåret 1982/83 trots att avvecklingen av äldrestödet inte bedöms kunna inledas förrän budgetåret 1983/84. Jag anser dock att det är av stor vikt att sådana insatser kan göras så fort som möjligt för att medverka till en mer varierad arbetsmarknad.

Enligt min mening bör alltså inte bidragskonstruktionen för innevarande budgetår förändras för att ge ett totalt utfall på 320 milj. kr. Jag förordar i stället, efter samråd med cheferna för handels- och industridepartementen, att 15 milj. kr. används för att stärka sysselsättningen i de kommuner som är mest beroende av tekoindustrin genom att stödja olika projekt som stimulerar sysselsättningen. Chefen för industridepartementet kommer senare i dag bl. a. att föreslå att de branschfrämjande åtgärderna förstärks med 5 milj. kr.

Som jag anförde inledningsvis är de kommuner som är mest beroende av tekoindustrin i huvudsak belägna i Älvsborgs län. Medlen bör därför användas för kommunerna i sjuhäradsbygden dvs. Borås, Mark, Ulricehamn, Tranemo och Svenljunga. Ansökan om att få ta dessa särskilda medel i anspråk bör ställas till länsarbetsnämnden som efter samråd med länsstyrelsen och med eget yttrande överlämnar ansökningen till regeringen för slutligt avgörande. De objekt som föreslås bör bedömas mot bakgrund av länsmyndigheternas långsiktiga planering för regionens utveckling. Sådana projekt som stimulerar sysselsättningen på lång sikt bör alltså prioriteras. Möjlighet att erhålla bidrag till sådan projektverksamhet bör gälla t. o. m.

utgången av budgetåret 1984/85. För detta ändamål bör ett nytt anslag inrättas under tolfte huvudtiteln. Medel från detta anslag bör dock kunna kombineras med andra statsbidrag, t. ex. beredskapsarbete. Sammanlagt bör dock inte det totala statsbidraget överstiga 75 % av kostnaderna för projektet. Det bör ankomma på regeringen att ge närmare riktlinjer för statsbidragens storlek samt i övrigt utfärda de närmare föreskrifter som behövs.

Som jag tidigare anfört beräknar jag att äldrestödet för innevarande budgetår kommer att uppgå till ca 300 milj. kr. Jag avser föreslå regeringen att senare återkomma till riksdagen med en närmare redovisning av det faktiska utfallet. Om det skulle visa sig att utfallet understiger nämnda belopp har jag för avsikt att föreslå regeringen att återkomma till riksdagen med förslag att även den eventuella mellanskillnaden bör användas för den ovan beskrivna projektverksamheten.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har anfört om tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin,
2. godkänna de av mig föreslagna riktlinjerna för särskilt stöd till sysselsättningskapande åtgärder i tekokommunerna,
3. till *Särskilda sysselsättningskapande åtgärder i tekokommunerna* för budgetåret 1982/83 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.

Bilaga 3

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-02-24

Föredragande: statsrådet Åsling

Anmälan till proposition om åtgärder för tekoindustrin, m. m.

De industripolitiska åtgärderna för tekoindustrin inleddes budgetåret 1970/71 som tidsbegränsade program. Åtgärderna har vid flera tillfällen förlängts och förstärkts. F. n. består insatserna av s. k. branschfrämjande åtgärder, vilka innefattar exportfrämjande åtgärder, utbildningsstöd, bidrag till konsultundersökningar i omställningsfrämjande syfte och stöd till kollektiva marknadsföringsåtgärder på hemmamarknaden, av statliga lånegarantier – s. k. särskilda strukturgarantier med viss möjlighet till räntebefrielse – och av lån till rationaliseringsinvesteringar inom konfektionsindustrin. Åtgärderna administreras av statens industriverk (SIND).

Våren 1979 beslutade riksdagen förlänga de industripolitiska åtgärderna för tekoindustrin under tre år t. o. m. budgetåret 1981/82 (prop. 1978/79:145 bil. 3, NU 1978/79:48, rskr 1978/79:390).

För budgetåret 1981/82 har – under anslaget Branschfrämjande åtgärder – beräknats 40 milj. kr. för åtgärder för tekoindustrin. Vidare har 10 milj. kr. anvisats för rationaliseringslån till konfektionsindustrin (prop. 1980/81:100 bil. 17, NU 1980/81:52, rskr 1980/81:391).

SIND har i sin anslagsframställning för budgetåret 1982/83 och i sin rapport (SIND PM 1981:12) TEKO 81, vilken utarbetats på regeringens uppdrag som underlag för planeringen inom tekoområdet, föreslagit förstärkta industripolitiska insatser. Bl. a. förordar SIND att det nuvarande äldrestödet till tekoindustrin succesivt avskaffas och att insatserna mer konsekvent inriktas på att bevara och utveckla de mest livskraftiga delarna av tekoindustrin. Kraftfulla satsningar behöver göras på produktutveckling, teknisk förnyelse och marknadsföring. För att möjliggöra en planering föreslår SIND att åtgärderna fastställs för en ny treårsperiod. SIND har vidare i skrivelse till regeringen den 3 november 1981 hemställt om tilläggsanslag för budgetåret 1981/82 med sammanlagt 25 milj. kr. för de industripolitiska åtgärderna för tekoindustrin.

Även tekodelegationen, som i sin skrivelse den 8 oktober 1981 bl. a. hänvisar till tidigare framförda förslag, förordar en ökad inriktning på en

effektivisering och rationalisering av tekoindustrin för att på sikt möjliggöra en minskning av driftstödet. I förslagen ingår en väsentligt ökad satsning på branschprogrammet vid statens industriverk. Delegationen föreslår att anslagen till vissa tekoåtgärder vid SIND höjs med 25 milj. kr. under innevarande budgetår.

Som chefen för handelsdepartementet tidigare denna dag erinrat om godkände riksdagen våren 1981 att de statliga åtgärderna för tekoindustrin inriktas mot en ökad andel effektivitetsfrämjande och marknadsstödjande insatser. Detta borde åstadkommas genom att äldrestödet på sikt minskar och att inslaget av industripolitiskt stöd och det investeringsstöd som administreras av överstyrelsen för ekonomiskt försvar relativt sett ökar (prop. 1980/81:100 bil. 14, NU 1980/81:47, rskr 1980/81:279).

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet har tidigare redovisat att det s. k. äldrestödet beräknas komma att utgå med 300 milj. kr. under budgetåret 1981/82, vilket är 20 milj. kr. mindre än enligt tidigare beräkningar. Enligt hans förslag bör 15 milj. kr. i stället användas för att stärka sysselsättningen i de till följd av tekoindustrins tillbakagång mest utsatta kommunerna. Efter samråd med cheferna för handels- och arbetsmarknadsdepartementen tar jag nu upp de förstärkningar av de industripolitiska åtgärderna för tekoindustrin som bör göras för att öka de effektivitetshöjande och marknadsstödjande insatsernas andel av stödet till tekoindustrin.

Den successiva tillbakagången på hemmamarknaden har för många tekoföretag varit en drivkraft att målmedvetet anstränga sig för att öka sin export. Statsmakterna har sedan länge stimulerat dessa ansträngningar genom de särskilda exportfrämjande åtgärderna vid statens industriverk. Det har också lyckats för branschen att hävda sig bättre på exportmarknaderna än på hemmamarknaden. En förstärkning av de industripolitiska åtgärderna bör användas till bl. a. insatser för att stimulera till ökad export på tekoområdet.

Möjlighet att inom branschprogrammets ram kunna stödja kollektiva marknadsföringsåtgärder såsom mässor, utställningar, försäljningskampanjer m. m. med inriktning på hemmamarknaden i syfte att stärka avsättningsmöjligheterna för svenska tekoprodukter infördes hösten 1977 (prop. 1977/78:25 bil. 11, NU 1977/78:32, rskr 1977/78:108).

I budgetpropositionen 1982 har jag redovisat (prop. 1981/82:100 bil. 17 s. 37–38) de huvudsakliga resultaten av den rapport (SIND PM 1981:20) Distributionsutredning, som SIND presenterade i december 1981. I utredningen kartläggs distributionsvägarna för tekovaror på hemmamarknaden och belyses de svenska tekoföretagens möjligheter att bättre nå ut på den svenska marknaden. En slutsats är att, med hänsyn till att fackhandeln är de svenska producenternas naturliga avnämare, samarbetet mellan fackhandeln och tekoindustrin bör stärkas. Som jag anført i budgetpropositionen är det viktigt att fortsatt stöd ges till marknadsföringen av svenska tekoprodukter

på hemmamarknaden och att därvid de möjligheter för den svenska tekoindustrin som SIND:s distributionsutredning pekat på utnyttjas.

Med hänvisning till vad jag har anfört om behovet att stödja tekoföretagens marknadsföring på såväl exportmarknader som hemmamarknaden förordar jag att ytterligare 5 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget för branschfrämjande åtgärder för tekoindustrin under innevarande budgetår.

I branschfrämjande åtgärder för tekoindustrin ingår även utbildningsåtgärder. Riktlinjer för dessa beslutades ursprungligen år 1970 (prop. 1970:41, SU 1970:60 och 62, rskr 1970:164 och 166). Som finansieringsprincip angavs att de företagsbundna kostnaderna för utbildningsprogrammets genomförande, dvs. i första hand löner till i utbildningen deltagande personal, skulle bäras av företagen medan statligt stöd skulle kunna utgå för såväl de med utbildningsarrangemangen direkt förenade kostnaderna som i viss utsträckning till deltagarnas kostnader för resor och uppehälle. Riktlinjerna ändrades år 1977 (prop. 1976/77:100 bil. 17 s. 67) så att statliga bidrag till kursdeltagares resor och uppehälle slopades. Under hand har från SIND:s sida framförts att en möjlighet för verket att ta ut deltagaravgifter vid utbildning skulle kunna öka utbildningsprogrammets effektivitet genom en hårdare prioritering och bättre värdering av utbildningen från företagets sida. Jag förordar att riktlinjerna för utbildningsåtgärderna ändras i enlighet med det framförda förslaget. Ändringen bör avse utbildningsåtgärder för såväl tekoindustrin som andra branscher inom ramen för branschfrämjande åtgärder.

Tekodelegationen har i rapporten Skinn- och läderkonfektionsindustrins framtid, vilken lämnades i december 1980, föreslagit bl. a. att garveriindustrin tas in i SIND:s branschprogramverksamhet. Jag är emellertid inte beredd att förorda en sådan utvidgning av verksamheten med branschprogram.

Lån till rationaliseringsinvesteringar inom konfektionsindustrin kan lämnas för sådan produktionsutrustning som påtagligt höjer effektiviteten inom arbetsintensiv produktion av i första hand plagg men även av andra konfektionerade tekoprodukter. För att stimulera till effektivitetshöjande förändringar vad gäller sådan produktion förordar jag att ytterligare 10 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget för innevarande budgetår för denna verksamhet.

Jag vill i detta sammanhang något beröra frågan om arbetskooperativa eller andra former av löntagarägda företag. Inom tekoindustrin finns flera exempel på väl fungerande, löntagarägda företag. Jag vill erinra om att riksdagen våren 1981 beslöt utvidga och förlänga försöksverksamheten med stöd till löntagarägda företag (prop. 1980/81:130, NU 1980/81:64, rskr 1980/81:425). Vidare har kooperationsutredningen i sitt huvudbetänkande (SOU 1981:60) Kooperationen i samhället föreslagit förbättrade villkor för det kooperativa företaget. Jag har i budgetpropositionen anmält min

avsikt att föreslå regeringen att på grundval av bl. a. detta utredningsförslag förelägga riksdagen en proposition i frågan. Vad gäller tekoföretag vill jag peka på att de industripolitiska stödåtgärderna med inriktning på tekoindustrin har en utformning som gör dem lämpade att stödja bildandet av löntagarägda företag.

Jag kommer senare, i samband med att jag behandlar regionalpolitiken, att föreslå att det utanför stödområdet införs ett investeringsbidrag för stöd till investeringar i industriell och viss annan verksamhet för att medverka till lösningen av inomregionala obalansproblem och strukturproblem. Enligt min mening bör denna stödmöjlighet bl. a. kunna få betydelse vid en framtida nedtrappning av äldrestödet för tekoindustrin i kommuner med stor andel tekoindustri i Älvsborgs län. Det ankommer dock på länsstyrelsen i resp. län att besluta om investeringsbidrag.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna den ändring i riktlinjerna för branschfrämjande åtgärder som jag har förordat.

Anslagsfrågor för budgetåret 1981/82

FJORTONDE HUVUDTITELN

B. Industri m. m.

B 7. Branschfrämjande åtgärder

På statsbudgeten för budgetåret 1981/82 har under denna rubrik anvisats ett reservationsanslag av 56 385 000 kr.

Med hänvisning till vad jag nyss anfört i fråga om branschfrämjande åtgärder för tekoindustrin hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att till *Branschfrämjande åtgärder* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

B 19. Lån till rationaliseringsinvesteringar inom konfektionsindustrin

På statsbudgeten för budgetåret 1981/82 har under denna rubrik anvisats ett reservationsanslag av 10 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag nyss anfört i fråga om lån till rationaliseringsinvesteringar inom konfektionsindustrin hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lån till rationaliseringsinvesteringar inom konfektionsindustrin* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag protokoll vid regeringssammanträde	2
Bilaga 1 HANDELSDEPARTEMENTET	3
1 Inledning	3
2 Föredragandens överväganden	4
2.1 Genomförda utredningsuppdrag	4
2.1.1 ÖEF	4
2.1.2 AMS	6
2.1.3 SIND	6
2.1.4 Tekodelegationen	9
2.2 Branschutzvecklingen	10
2.3 Inriktning av tekopolitiken	11
2.3.1 Allmänt om statliga åtgärder för särskilda branscher	12
2.3.2 Industripolitiskt mål för tekopolitiken	14
2.3.3 Försörjningsberedskapspolitiskt mål/riktmärke för tekopolitiken	14
2.3.4 Övriga mål/riktmärken för tekopolitiken	16
2.4 Inriktning av stödåtgärder inom landet	18
2.4.1 Stödprofil och stödformer	18
2.4.2 Tekostödets omfattning	19
2.5 Ursprungsmärkning av kläder	20
2.5.1 Inledning	20
2.5.2 Överväganden och förslag	22
2.5.2.1 Allmän bakgrund	22
2.5.2.2 Huvuddragen i det föreslagna märk- ningssystemet	23
2.5.2.3 Den närmare utformningen av märk- ningssystemet	27
2.5.2.4 Ikraftträdande – och övergångsbestäm- melser	31
2.5.2.5 Finansiering	32
2.5.3 Upprättat lagförslag	33
2.6 Handelspolitiska åtgärder	33
2.6.1 Inledning	33
2.6.2 Multifiberavtalet	33
2.6.3 Bilateral överenskommelser	35
2.7 Kontroll av importbegränsningar	36
2.7.1 Inledning	36
2.7.2 Hemtagningssystemet för tekovaror	37
2.7.3 Åtgärder för ökad kontroll	38

2.8	Vissa delbranschfrågor	40
2.8.1	Tekodelegationens förslag angående skinn- och läderindustrins framtida dimension	40
2.8.2	Avtal med bomullspinningsföretag	41
2.8.3	Övrigt	43
2.9	Den statliga samråds- och samordningsorganisationen ..	43
2.10	Läderskoindustrin ..	44
2.10.1	Vissa uppgifter om branschen	44
2.10.2	Statliga åtgärder för läderskoindustrin	45
2.11	Gummistövelindustrin	47
3	Hemställen	47
Bilaga 1.1	Sammanfattning av ursprungsmärkningsutredningens betänkande	49
Bilaga 1.2	Sammanställning av remissyttranden	52
Bilaga 1.3	Förslag till lag om ursprungsmärkning av kläder	92
Bilaga 2	ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET	93
Bilaga 3	INDUSTRIDEPARTEMENTET	98